ITALYA HIKÂYELERI
STENDHAL
(Marie-Henri-Beyle)

Asıl adı Marie-Henri-Beyle olan Stendhal 1783'te Grenoble'da doğmuş, 1842'de Paris'te ölmüştür. Soyundaki İtalyan ve dofen kanı, kentsoylu bir aileden aldığı sıkı ve kapalı eğitim, gördüğü ideolojik öğrenim onda, gizli ve derin bir duyarlık, düşçü bir zekâ, açık ve aydınlık bir anlayış yeteneği yarattı. Napolyon'un Marengo zaferi sırasında İtalya'da süvari subayı olan Stendhal, kendi deyimiyle "büyük adam olmak için" 1802'den 1805 yılına kadar Paris'te öğrenim görmüş, sonra Marsilya'da bakkallık yapmış, akrabalarının kayırmasıyla, 1806'da yeniden orduya girmişti. Levazım subayı olarak Almanya'da, Avusturya'da dolaştı, Moskova'ya gitti. 1814'te, "büyük adam olmak" emelinden vazgeçti ve güzel sanatlar meraklısı bir adam olarak bir süre Milano'da yaşadı, sonra 1821'de Paris'e dönerek bir yazar ve düşünce adamı yaşamı sürmeye başladı. 1830'da konsolos olarak Trieste'ye giden Stendhal, 1831'de aynı görevle CivitaVecchia'da bulunmuş, ölünceye kadar görev yeri olan Roma ile Paris arasında dolaşmıştır. Bu serseri ve dağınık yaşam, ona iş dünyasını tanıtmış, özellikle pek genç yaşından beri incelediği insanlar ve onların tutkuları konusunda zengin bir deneyim kazandırmıştır. Stendhal'in yaşamında, aşk büyük bir yer tutmuş, Angela, Pietragrua, Guilbert, Melanie, Menta, Metilde, Dembowsky gibi kadın adları o yaşamın değişik sahnelerine karışmıştır.

Stendhal, edebiyatta, ilk günden başlayarak romantikleri tuttu. Onun romantizmi, çağdaşlarınınkine benzemez; o, Milanolulardan esinlenmiştir. Stendhal; Hugo'nun, Lamartine'in, Vigny'nin lirizmine katlanamazdı, sevdiği tek şair Beranger idi. Özellikle tiyatroya fazla ilgi gösterirdi; oyunların düzyazıyla yazılmasından yanaydı. Çağdaş tarihten alınma konuların sahnelenmesini isterdi.

Stendhal, açık düşüncelerin doğrudan doğruya anlatılmasından oluşan yalın anlatıma eğilimi olması bakımından klasiktir. Kendi anlatımı biraz çıplak, betimlemesiz , ölçülü uyumlarından kurtulmuş ve çokluk yavan bir anlatımdır. Fakat sinirli ve hareketli olan bu anlatımın, ait olduğu dönemin damgasını taşımadığı ve asla eskimediği de bir gerçektir.

Stendhal, değerini gereğince anlamayan çağdaşlarına yazmaktan çok onu beğenen gelecek kuşaklar için yazmış bir romancı olarak görünüyor. Eserleri "Armance" gibi düello ve aşk yüzünden intihar olaylarıyla; "Kırmızı ve Siyah" gibi aşk kaçamakları, cinayetler, kesilen kafalarla; "Parma Manastırı" gibi zehirlenmeler, hapisaneler, kaçışlar, yasak aşklarla dolu, tutkuyla cinayetin birbirine karıştığı romanlardır. Fakat, bu taşkın tutkuları Stendhal, soğukkanlı ve doğru gören bir psikolog olarak betimleyip çözümlemiştir. Stendhal, küçük olayları arayan bir gerçekçidir. Yalnızca, psikolojik olaylarla ilgilenir ve yalnız ruhları betimler.

Stendhal, yaşamının sonlarına doğru, eski İtalyanca el yazmalarından, Ortaçağ ve Rönesans'ın yabanıl tutkularını kopya etmek merakına düşmüş ve böylece, bugün okuyucularıma sunduğum öyküler ortaya çıkmıştır.

Önce dergilerde, sonra kitap halinde çıkan bu öyküler, Stendhal'in ölümünden sonra 1855'te, "Chroniques İtaliennes" adıyla bir cilt halinde yeniden yayımlanmıştır. Elinizde tuttuğunuz bu kitap, işte o eserin çevirisidir.

Hamdi Varoğlu

İTALYA HİKÂYELERİ I

VITTORIA ACCORAMBONI

DÜŞES DE BRACCIANO

AÇIKLAMA

Bu öykü, 1 Mart 1837'de, Revue des Deux Mondes'da yayımlanmıştır. Stendhal'in, XVI. yüzyıl İtalyası üzerine yazdığı öykülerden ilki budur. Yazarın, o sanat, aşk ve güç çağına karşı, özel bir ilgi duyduğu bilinmektedir. O çağla bütünleşmek için hiçbir şeyi ihmal etmez; tarihsel olaylara meraklı, kendi deyişiyle bilgiçlik taslayan bir adam olarak boş zamanlarını, Paul Louis Courier gibi, yarımadanın sahaf dükkânlarında ve kitaplıklarda dolaşmakla geçirirdi. Bu yolla, Civitavecchia'ya konsolos olarak gider gitmez, kendisine pek pahalıya mal olan, fakat hiç beklemediği bir nimet ele geçirmişti. Bu, XVI. ve XVII. yüzyıldan kalma, sararmış, toz, toprak içinde pek çoğu Roma ve Napoli halk diliyle yazılmış, bir deste elyazmasıdır. Romano Colombo tarafından Millet Kitaplığı'na konulan bu elyazmaları altı yıldan beri orada bulunmaktadır. Stendhal, birçok mektubunda, özellikle kitapçı Levasseur'e yazdığı 11 Kasım 1832, M. di Fiore'ye yazdığı 21 Mart 1834 ve Sainte Beuve'e yazdığı 21 Aralık 1834 tarihli mektuplarda, bu elyazmalarından kıvançla söz eder. O, bu tür öyküleri Rönesans İtalyasının tarihine yararlı nitelikte görüyordu. Diderot'nun, genel bir düşüncesini belirli bir çağa -belki de bilmeden- uyguladığı ve "Sanat Felsefesi" adını verdiği eserinde, Taine'e yol hazırlayarak XVI. yüzyıl İtalyasının sert geleneklerini, Rafaello'nun ve Michel Ange'ın başyapıtlarına etkili görmekte ve "bu başyapıtların akademilerle ve okullarla yeniden var edilebileceğine budalalar gibi inanılıyor" demektedir. Stendhal, yeniden "dördüncü katta yaşayan bir çaresiz" durumuna geldiği zaman, bu elyazmalarını "hiç değiştirmeden çevirmeye" karar veriyor. Yalnızca, eserine vereceği adda da kararsızdır. Çok sevdiği, Tallemonte des Reaux'yu anmak için bu kitaba, Roma Kıssaları adını vermeyi düşünüyorsa da kıssa sözcüğünün bu kadar acıklı yazılara yakışmayacağı gerçeğini de kabul ediyor. Sonunda İtalya Öyküleri adı ağır basıyor.

Serüveni Stendhal'i ilgilendiren Vittoria (yahut Virginia) Accoramboni, gerçekten üstün nitelikli bir kadındı. Şairdi, şiirlerini Virginia N. imzasıyla derlemişti ki bunlar arasında, kocasının katillerine karşı yazdığı bir Lamenta da (yakınma) vardır.

Stendhal'in anlattığı bu öykülerde, kuşkusuz bilinçli bir yavanlık görülüyor. Stendhal, George Sand'ın anlatımına karşıt bir anlatım kullanarak yalnızca olayları anlatmak istemiştir. Yalnızca, bu sert olguculuğun, çağların en renklisi ve en canlısı olan bir çağın renklerini ve yaşamını betimlemekten oluşan kimliğiyle bir çelişki oluşturup oluşturmadığı sorusu yerinde olur. Stendhal'in, bu öyküleri çevirir ya da düzenlerken nasıl bir düşünce içinde bulunduğunu gösteren dikkate değer bir nokta Napoléon'la Sisto Quinto arasında var olduğunu söylediği "Göze çarpan ilişkiler" hakkındaki notudur. Taine, bu tür kanıtların kapsamını genişletmiştir. Onun Napoléonu Devrim Fransasına getirilmiş İtalyan Rönesans çağından kalma, Stendhalvari bir kişiliktir.

VITTORIA ACCORAMBONI
DÜŞES DE BRACCIANO

Gerek kendi adıma, gerek okuyucu adına üzülerek söylüyorum ki bu bir roman değil, 1585 yılının aralığında Padova'da yazılmış, gerçek bir öykünün tam çevirisidir.

Bundan birkaç yıl önce Mantova'da bulunduğum sırada, keseme uygun eboşlar ve ufak tablolar arıyor; ama 1600 yılından önceki ressamların yapıtlarını istiyordum; Floransa'nın, 1530 yılında alınması üzerine büyük bir tehlikeye düşmüş olan İtalyan özgünlüğü, o sıralarda tümüyle sönmüştü.

Çok zengin ve çok cimri, yaşlı bir soylu, tablo yerine bana, zamanla sararmış birtakım eski elyazmalarını, çok pahalıya satmak istedi; bunları gözden geçirmek için izin istedim; kabul etti

ve yazıları satın almazsam okuyacağım meraklı öyküleri belleğimde saklamamak bakımından dürüstlüğüme güvendiğini ekledi.

Bundan iki üç yüzyıl önce, içine çok acıklı serüvenler, düellolara davet ve meydan okuma mektupları, soylu komşular arasında alıp verilmiş barışma mektupları, çeşit çeşit konular üzerine muhtıralar, bunlara benzer yazılar doldurulmuş üç dört yüz cildi, hoşuma giden bu koşul altında, gözlerimin bozulması pahasına okudum. Yaşlı mal sahibi, bu elyazmalarına, çok büyük bir bedel istiyordu. Birtakım görüşmelerden sonra, beğendiğim ve İtalya'nın, 1500 yıllarındaki gelenek ve göreneklerini gösteren bazı öyküleri kopya ettirmek hakkını, çok pahalıya satın aldım. Bunlardan elimde, büyük boyda yirmi iki cilt bulunuyor; okuyucu da, eğer sabırlıysa, okuyacağı, olduğu gibi çevrilmiş olan o öykülerden biridir. İtalya'nın XVI. yüzyıl tarihini bilirim, sanırım aşağıdaki öykü tamamen doğrudur. Gerçek, dolambaçsız, son derece karanlık ve Sisto Quinto'nun papalığı zamanında (1585) dünyayı uğraştıran olaylara ve düşüncelere anıştırmalarla dolu o eski İtalyan üslubunun çevirisinde, güzel çağdaş edebiyattan ve her türlü sınırlamadan kurtulmuş yüzyılımızın düşüncelerinden eser bulunmaması için uğraştım.

Elyazmasının bilinmeyen yazarı , sağgörülü bir adammış; hiçbir olay hakkında yargıda bulunmuyor, hiçbir olayı hazırlamıyor. Biricik işi, doğru olarak aktarmaktır. Bazen bilmeyerek pitoresk oluşunun nedeni şudur: 1585 dolaylarında gurur, insanların her davranışını bir yapmacık aylasıyla kuşatmıyordu. Komşusu üzerinde etkili olmak için, meramını olabildiğince açık anlatmak gerektiğine inanılmıyordu. 1585 yılına doğru, saraylarda bulundurulan soytarılar, bir de ozanlar dışında hiç kimse söz aracılığıyla sevimli görünmeyi aklına getirmezdi. Kaçmak için kira atı getirirken, "Haşmetmeabımızın ayakları dibinde öleyim" demek henüz adet değildi; adet olmayan biricik aldatma biçimi belki buydu. Az konuşulurdu, hem de herkes kendisine söylenen sözü çok dikkatli dinlerdi.

Onun için, ey iyiliksever okuyucu! Burada, dokunaklı, akıcı, moda duygulara uygun taptaze anıştırmalarla pırıl pırıl bir üslup arama, özellikle George Sand'ın romanlarındaki sürükleyici heyecanları bekleme! O büyük yazar, Vittoria Accoramboni'nin yaşamından ve yıkımlarından bir başyapıt yaratabilirdi. Size sunduğum gerçek öykünün ancak, daha alçakgönüllü olan tarihi bir üstünlüğü bulunabilir. Gün kavuşurken, rastlantı sonucu, yalnız başınıza posta arabasıyla yolculuk ettiğiniz sırada, büyük bir sanat olan insan kalbini tanımak ustalığını düşünecek olursanız, yargılarınıza temel olarak aşağıdaki öykünün evrelerini alabilirsiniz. Yazar her şeyi söylemiş, her şeyi açıklamış, okuyucunun düşgücüne hiçbir iş bırakmamıştır. Bu öyküyü, kahramanın ölümünden on iki gün sonra yazmıştır.

Vittoria Accoramboni, Urbino dükalığına bağlı, Agubio denen küçük bir kentin çok soylu bir ailesinden dünyaya gelmişti. Daha çocukluğunda, az bulunur, olağanüstü güzelliğiyle, herkesin dikkatini çekti; fakat güzelliğinden daha başka çekici yönleri vardı; soylu bir ailenin çocuğu olan genç kız, herkes tarafından beğenilen her şeye sahipti. Fakat, onun bunca üstün özellikleri arasında, en fazla dikkati çeken ve sanki olağanüstü denebilecek olan yönü, her görenin kalbini ve iradesini, ilk bakışta çeken çok sevimli, zarif tavrıydı. Başkaları üzerinde etkili sadeliğinde, bir damla yapmacık yoktu. Bu kadar harikulade güzelliğe sahip bir kadın, ilk anda güven veriyordu. Onu görmekle kalınacak olursa, kendini zorlamak koşuluyla bu büyüye karşı koyma olanağı vardı. Fakat, konuştuğunu işitince, hele kendisiyle bir az görüşünce, bu derece üstün albeniden kurtulma olanağı hiç yoktu.

Babası, Roma'da Rusticuciler Alanında San Pietro dolaylarında bir köşkte otururdu. Romadaki birçok genç onunla evlenmek istedi. Birçok kıskançlık ve yarış oldu, amma sonunda, Vittoria'nın anası ve babası, sonradan Papa Sisto Quinto olan Kardinal Montalto'nun yeğeni

Felice Peretti'yi yeğlediler.

Kardinalin kızkardeşi Camilla Peretti'nin oğlu olan Felice, önce Francesco Mignucci adını taşıyordu; dayısı tarafından resmen evlatlığa kabul edilince, Felice Peretti adını aldı.

Vittoria, Peretti ailesinin içine girince, her yerde kendisini izleyen o uğursuz diyebileceğimiz üstünlüğü de, farkında olmadan oraya götürmüştü. Bu üstünlük o derecedeydi ki ona tapmamak için, kendisini hiç görmemiş olmak gerekirdi (1). Kocasının, ona olan aşkı, tam bir delilik derecesine varıyordu. Kaynanası Camilla ve bizzat Kardinal Montalto, yeryüzünde, Vittoria'nın isteklerini keşfetmekten ve bunların hemen yerine getirilmesi için çare aramaktan başka işleri yokmuş gibi görünüyorlardı. Gerek servetinin azlığı, gerek her türlü lüksten nefretiyle tanınan bu kardinalin, Vittoria'nın bütün arzularını, daha o söylemeden yerine getirmekten nasıl sürekli bir zevk duyduğunu, bütün Roma şaşkınlıkla gördü. Genç, güzelliğiyle parıltı saçan, herkes tarafından çok sevilen Vittoria'nın bazen, pek pahalıya mal olan heveslere kapıldığı oluyordu. Vittoria, yeni ana ve babasından, çok pahalı elmaslar, inciler, kısacası o tarihte pek çeşitli mal satan Roma kuyumcularında çok seyrek görülen şeylerden armağanlar alıyordu.

Sertliği ile pek ünlü kardinal Montalto, bu sevimli yeğeninin hatırı için, Vittoria'nın erkek kardeşlerine, öz yeğenleriymiş gibi davrandı. Octave Accoramboni, henüz otuz yaşındayken Kardinal Montalto'nun aracılığıyla, Dük d'Urbino tarafından üst makama yazılarak Papa XIII. Gregorio tarafından Fossombrone piskoposluğuna atandı.Türlü suçlamalara ve Corte'nin (1) şiddetli kovuşturmasına uğramış ateşli bir genç olan Marcello Accoramboni, kendisini ölüme götürebilecek bu kovuşturmadan güçlükle kurtulmuş, kardinalin koruması altına girmek onurunu kazanarak, bir parça rahata kavuşmuştu.

Vittoria'nın üçüncü erkek kardeşi Giulio Accoramboni, Kardinal Montalto'nun isteği üzerine, hemen, Kardinal Sforza'nın sarayında en saygın yere kabul edildi.

Sözün kısası, eğer insanlar, mutluluklarını arzularının sonu gelmez hırsıyla değil, elde ettikleri yararlara sahip olmakla ölçebilselerdi, Vittoria'nın Kardinal Montalto'nun yeğeniyle evlenmesini, Accorambonilerin insan mutluluğunun son sınırı saymaları gerekirdi. Fakat büyük ve belirsiz çıkarlar elde etmek konusundaki bilinçsiz istek, en talihli insanları bile, garip ve tehlikelerle dolu düşüncelere sürükleyebilir.

Bundan dolayı, Roma'da pek çok kimsenin kuşkulandığı gibi, eğer Vittoria'nın yakınlarından biri, daha fazla kazanç umarak, onu kocasından kurtarmaya yardım etmişse, insan tutkusunun isteyebileceği en yüksek doruğa yükselmek alınyazısı olan iyice bir talihin orta derece yararlarını yeterli görmenin daha akla yakın olacağını, çok geçmeden anlamıştır.

Vittoria, evinde böylece bir kraliçe gibi yaşarken, Felice Peretti, bir gece, karısıyla birlikte yatağına yattığı sırada, Vittoria'nın oda hizmetçisi olan, Bologna'da doğmuş, Caterina isimli bir kadın, kendisine bir mektup getirip verdi. Bu mektup, Caterina'nın Mancino (solak) takma adıyla anılan, Domenico d'Aquaviva adlı erkek kardeşi aracılığıyla getirilmişti. Bu adam türlü cinayetlerden dolayı Roma'dan sürülmüştü; fakat Caterina'nın ricası üzerine Felice ona, dayısı kardinalin himayesini sağlamıştı. Mancino da, kendisine çok güveni olan Felice'nin evine sık sık geliyordu.

Söz ettiğimiz mektup, Vittoria'nın kardeşleri arasında, kocasının en fazla sevdiği Marcello Accoramboni adına yazılmıştı. Marcello, çokluk, Roma dışında yaşardı ; fakat ara sıra kente sokuluyor, o zaman Felice'nin evine sığınıyordu.

Bu zamansız gelen mektupla, Marcello, eniştesi Felice Peretti'yi yardıma çağırıyordu; yardımına gelmesi için yalvarıyor, çok acele bir iş için kendisini, Montecavallo sarayı yanında beklediğini ekliyordu.

Felice kendisine getirilen bu garip mektubu karısına haber verdi, sonra giyindi, yanına da

kılıcından başka silah almadı. Yanar bir meşale taşıyan bir hizmetçiyle birlikte sokağa çıkmak üzereyken, annesi Camilla, evin bütün kadınları, bu arada Vittoria da, onun yolunu kestiler. Hepsi, böyle geç vakit sokağa çıkmaması için durmadan yalvarıyorlardı. O, ricalarını dinlemeyince, diz çöktüler, gözlerinden yaşlar dökerek, kendilerini dinlemesi için yalvardılar.

Bu kadınlar, en çok Camilla, XIII.Gregorio'nun, eşi görülmemiş kargaşalıklar ve suikastlerle dolu papalığı döneminde her gün görülen ve cezasız kalan garip olayları işite işite korkuya kapılmışlardı. Dikkatlerine çarpan bir şey daha vardı. Marcello Accoramboni'nin, Roma'ya girmeye kalktığı zamanlar, Felice'yi çağırtma alışkanlığı yoktu; gecenin bu saatinde de böyle bir davranışı her türlü görgüye aykırı buluyorlardı.

Yaşının gereği olan atılganlığı dolayısıyla, Felice bu korku nedenlerini doğru bulmuyordu. Hele, mektubu, çok sevdiği ve kendisine yararı dokunan bir adam olan Mancino'nun getirdiğini öğrenince, onu artık hiçbir şey durduramadı; genç adam, evden çıktı.

Yukarıda söylediğimiz gibi, önü sıra, yanmış bir meşale taşıyan bir tek uşak gidiyordu. Fakat, çaresiz genç, Montecavallo yokuşunda daha birkaç adım ilerlemişti ki üç el arkebüz (15-16.yy.da kullanılan tüfek) ateşiyle vurulup yere yuvarlandı. Katiller, onun yere düştüğünü görünce üzerine atıldılar, öldüğünden iyice emin oluncaya kadar vücudunu kamayla delik deşik ettiler. Bu kötü haber, o anda Felice'nin anasına ve karısına götürüldü, onlardan da dayısı kardinalin kulağına gitti.

Kardinal, yüzünde hiçbir değişiklik olmadan, en ufak bir heyecan göstermeden, çabucak giyindi, canını ve böylece gafil avlanan zavallı ruhunu Tanrı'ya emanet etti. Sonra, yeğeninin evine gitti, evin her yerinde çınlamaya başlayan kadın çığlıklarına, imrenilecek bir ağırbaşlılık ve derin bir dinginlikle son verdi. Bu kadınlar üzerinde öyle etkili olmuştu ki o andan başlayarak,üstelik cenaze evden çıktığı zaman bile kadınların, en dürüst ailelerde, ölümü en çok beklenen kimselerin arkasından gösterilen üzüntüden zerre kadar ayrıldıkları görülüp işitilmedi. Kardinal Montalto'nun kendisinde ise, hiç kimse, en ufak bir üzüntü belirtisi görememişti; yaşamında ve görünüşünde hiçbir değişiklik olmadı. Bu kadar derin biçimde yaralanan adamın en basit davranışlarını, alışkanlıkları gereği merakla inceleyen Roma, çok geçmeden buna inandı.

Bir raslantı sonucu, Felice'nin ölümünün tam ertesi günü, Kardinaller Meclisi, Vatikan'da toplantıya çağrılmıştı. Kentte hiçbir kişi yoktu ki, Kardinal Montalto'nun, hiç olmazsa o ilk gün, bu kamu işiyle uğraşmayacağını düşünmesin. Gerçekten, Kardinal, orada birçok meraklı tanıkların bakışlarıyla karşılacaktı! Bunlar, bulunduğu büyük orundan daha büyüğüne geçmeyi uman bir kimsede doğal olmakla birlikte, gizlenmesi çok uygun bir zayıflığın en küçük kıpırdanışlarını gözetleyeceklerdi; çünkü bütün öteki insanlardan daha üstün yere çıkmak emelinde bulunan bir kimsenin, bu biçimde, herkes gibi görünmesinin uygun olmadığını herkes bilir.

Fakat, böyle düşünenler iki türlü aldanırlar. Çünkü önce, Kardinal Montalto, alışkanlığı gereği, meclis salonuna ilk gelenlerden biri olmuş, sonra da, en keskin görüşlüler bile, kendisinde, insan duyarlığını gösteren herhangi bir belirti görmek olanağını bulamamışlardı. Tersine, bu çok acıklı olaydan dolayı, kendisine avutucu sözler söylemek isteyen iş arkadaşlarına verdiği yanıtlarla, herkesi şaşkınlığa düşürdü. Bu kadar korkunç bir yıkım ortasında, onun ruhundaki sağlamlık ve görünüşündeki dinginlik, hemen bütün kentte konuşma konusu oldu.

Bununla birlikte, aynı Kardinaller Meclisi üyelerinden, saray ve yol yönetiminden uzmanlaşmış birkaç kişi, bu görünüşten oluşan duyarsızlığı bir duygu eksikliğine değil, Kardinalin, çok içten pazarlıklı oluşuna verdiler. Çok geçmeden bu görüşe, saraya bağlı olan herkes katıldı. Çünkü,

herhalde şimdi yüksek bir orunda olan kişinin, ilerde en yüksek düzeye ulaşma girişimlerine engel olabilecek bir suçtan dolayı fazla derinden yaralanmış görünmemesinde yarar vardı.

Bu görünen ve tam duyarsızlığın nedeni ne olursa olsun, kesin olan bir şey varsa, o da olayın bütün Roma'yı ve XIII. Gregorio'nun saray halkını bir tür şaşkınlık içinde bırakmış olmasıydı; fakat, Kardinaller Meclisinde bütün Kardinaller toplandıktan sonra, salona giren Papa, hemen Kardinal Montalto'nun yüzüne bakmış ve göz yaşları dökmeye başlamıştı. Kardinale gelince, onun yüz çizgileri, alışılmış donukluğunu korudu.

Aynı Kardinaller Meclisinde, Kardinal Montalto, sıra kendisine gelip de yapmakla yükümlü olduğu işler hakkında rapor vermek üzere Papa'nın tahtı önünde diz çöktüğü zaman, Papa, ona, söze başlamak iznini vermeden önce, kendini tutamayıp hıçkırmaya başladığı zaman,oradakilerin şaşkınlığı arttı. Papa, söz söyleme olanağı bulunca, bu çok büyük suikastın cezasının hızla ve amansızca verileceğine söz vererek Kardinali avutmaya çalıştı. Fakat Kardinal, Papa'ya, buna önem vermiyormuş gibi teşekkür ettikten sonra, başa gelen olaydan dolayı araştırma emrini vermemesini rica etmiş, bu cinayeti işleyen kim olursa olsun, onu, kendi adına, hoşnutlukla bağışladığını söylemişti. Bir iki sözcükle anlatılan bu istekten sonra, Kardinal, sanki hiçbir olağanüstülük yokmuş gibi, hemen çalışmalarının ayrıntılarına geçmişti.

Mecliste hazır bulunan bütün Kardinallerin gözleri, Papa'ya ve Montalto'ya dönüktü. Nedimelerin deneyimli gözlerini aldatmak elbette güç olmakla birlikte, bunlardan hiçbirisi, gerçekten kendinden geçmiş bir durumda bulunan Papa'nın hıçkırıklarını bu kadar yakından gördüğü halde, Kardinal Montalto'nun yüzünde en ufak bir acıma belirdiğini söylemeye cesaret edememişti. Kardinal Montalto'nun bu şaşkınlık uyandıran duygusuzluğu Papa ile çalıştığı sürece, hiç değişmedi. O derecede ki, bu durum Papa'nın bile dikkatini çekti. Papa, Kardinaller Meclisi bittikten sonra, en sevdiği yeğeni Kardinal San Sisto'ya şu sözleri söylemekten kendini alamamıştı.

- Veramente, costui è frate! (Doğrusu, bu adam yaman bir keşiş!) (1)

Kardinal Montalto'nun durumu, sonraki günlerde, hiçbir bakımdan değişmedi.Adet olduğu üzere, Kardinallerin, baş papazların ve Roma prenslerinin başsağlığı dileklerini kabul etti, bunların hiçbirisinin yanında, aralarındaki ilişki ne nitelikte olursa olsun, acı ya da sızlanma içeren tek söz söylemedi. Hepsiyle görüşmesi aynıydı. İnsana özgü şeylerin kararsızlığı üzerine kısa bir görüş belirttikten sonra, bu görüşünü Kutsal Kitap'tan ya da azizlerden örnek verdiği yargılar ve metinlerle doğrulamaya ve berkitmeye çalışıyor, sözü çabucak değiştirerek, sanki kendisini avutmak isteyenleri avutmak istiyormuş gibi, kentle ilgili haberlerden, karşısındakilerin kendi işlerinden söz ediyordu.

Roma halkı, dolaşan söylentilerle Felice Peretti'nin ölümü, özellikle kendisine yüklenen Prens Paolo Giordano Orsini Dük de Bracciano'nun, Kardinali ziyareti sırasında ne olacağını merak ediyordu. Ayaktakımı, Kardinal Montalto'nun, prensin bu kadar yakınında bulunup onunla başbaşa konuştuğu takdirde, duygularını mutlaka az çok belli edeceği kanısındaydı.

Prens, Kardinali ziyarete geldiği zaman, sokakta ve kapının önünde büyük bir kalabalık vardı. İkisi konuşurken yüzlerini gözetlemek merakı o kadar büyüktü ki, evin bütün odaları, nedimlerin oluşturduğu büyük bir kalabalıkla doluydu; fakat ne Kardinalde, ne de prenste, kimse olağanüstü bir durum göremedi. Kardinal Montalto, saray kurallarının bütün gereğine uygun davrandı. Yüzüne, çok dikkate değer, neşeli bir anlatım verdi ve prense seslenirken gönül alıcı bir dil kullandı.

Bir an sonra, Prens Paolo, arabasına binip en yakın nedimleriyle yalnız kalınca, gülerek: İn fatto, è vero che costuri è un grand frate! "Vallahi, bu adam gerçekten yaman bir keşiş!" demekten kendini alamamış, böylece Papa'nın birkaç gün önceki sözünün doğruluğunu sanki

doğrulamıştı.
Aklı başında kişiler, Kardinal Montalto'nun, bu sorunla ilgili tutumunun taht yolunu engebelerden temizlediği görüşündeydiler; çünkü pek çok kimsenin onun hakkında edindiği kanıya göre, Kardinal, öfkeye kapılmakta pek haklı olmasına karşın yaratılışı gereği ya da erdemli kişiliğinden dolayı, her kime olursa olsun, zarar veremiyor veya vermek istemiyordu.
Felice Peretti, karısı için yazılı hiçbir şey bırakmamıştı. O nedenle kadın, ana ve babasının evine dönmek zorunda kaldı. Gitmeden önce Kardinal Montalto, yeğeninin karısı olduğu sürece aldığı giysileri, mücevherleri ve ne kadar varsa bütün armağanları kendisine verdirdi.
Felice Peretti'nin ölümünün üçüncü günü, Vittoria, annesiyle birlikte, Prens Orsini'nin sarayına gidip yerleşti. Bazı kimseler, bu kadınların, güvenlikleri için böyle bir girişimde bulunduklarını söylediler. Corte (1) onları, öldürme eylemine izin vermek ya da hiç değilse bu kötü eylemin yapılacağından haberli olmakla suçlar görünüyordu. Diğer bazı kişiler de (sonraki olayların da doğruladığı gibi) anayla kızın, bu girişimi evlenme amacıyla yaptıklarını düşündüler. Prens, Vittoria'ya, kocasız kalır kalmaz kendisiyle evleneceğine söz vermişti.
Herkes herkesten kuşkulanmakla birlikte, Felice'nin katilinin kim olduğu, ne o zaman, ne de daha sonra açıkça anlaşılamadı. Bununla birlikte, çoğu kimse, bu cinayeti Prens Orsini'den biliyordu. Herkes Prensin, Vittoria'ya âşık olduğu ve bunu kanıtlamış bulunduğu kanısındaydı. Sonradan evlenmeleri, bu savın en büyük kanıtı oldu. Çünkü kadının sosyal düzeyi o kadar aşağıdaydı ki, onu, sırf aşk ve tutkunun gücü kocasıyla bir düzeye yükseltebildi(2). Halk, Roma valisine gönderilen ve olaydan birkaç gün sonra duyulan bir mektuba karşın kanısını değiştirmemişti. Bu mektup, ateşli bir genç olan ve kentten sürülmüş bulunan Cesare Palantieri imzasıyla yazılmıştı.
Bu mektupta, Palantieri, vali hazretlerinin, Felice Peretti'nin katilini başka yerde aramak zahmetine katlanmasına gerek olmadığını, çünkü, bir süre önce aralarında çıkan bazı anlaşmazlıklardan dolayı onu öldürtenin kendisi olduğunu söylüyordu.
Birçok kişi, bu cinayetin, Accoramboni ailesinin izniyle işlendiğini düşündü. Vittoria'nın erkek kardeşleri, çok etkili ve çok zengin bir prensle kardeşlerinin evlenmesi yoluyla oluşan akrabalık hayallerine kapılarak bu işe izin vermekle suçlandılar. Özellikle, zavallı Felice'yi evinden çıkaran mektubun oluşturduğu kanıt nedeniyle, Marcello suçlandı. Vittoria'nın, kocası ölür ölmez, gelecekteki eşi olarak, Orsini'lerin sarayında oturmaya gittiği görülünce, onun hakkında kötü düşünceler beslendi. Bir süre, uzun erimli silahlar kullanılmadıkça, böyle birdenbire, küçük silahlar kullanabilmenin uzak bir olasılık olduğu savı ileri sürülüyordu. (1).
Bu cinayetle ilgili soruşturma, XIII.Gregorio'nun emriyle Roma valisi Monsenyör Portici tarafından yapıldı. Bu soruşturmadan anlaşılıyor ki, Corte'nin tutukladığı Domenico, öbür adı Mancino, işkenceye konulmaksızın, 24 Şubat 1582 tarihli ikinci sorgusunda:
"Tüm sorunlara, Vittoria'nın annesinin neden olduğunu, Bolognalı oda hizmetçisi kadının bu işte kendisine yardım ettiğini ve cinayetten hemen sonra, (Prens Orsini'nin olup, Corte'nin girmeye cesaret edemeyeceği) Bracciano kalesine sığındığını, cinayeti işleyenlerin, haklı nedenlerle adı yazılmayan bir senyörün askerlerinden Machione de Gubbio ile Paolo Barca de Bracciano olduğunu" açıklamışlardır.
Bu haklı nedenlere ,sanıyorum, araştırmanın daha fazla ileri götürülmemesini ısrarla isteyen Kardinal Montalto'nun ricaları katıldı ve dava sözü unutuldu. Mancino hapisten çıkarıldı, doğruca kentine gitmesi için uyarıldı, aksi takdirde kendisine, ölüm cezası verileceği söylendi, özel bir izin olmadıkça da oradan kesinlikle ayrılmaması için emri verildi. Bu adam, 1583 yılı, San Luigi yortusu günü serbest bırakıldı. O tarih, aynı zamanda, Kardinal Montalto'nun

doğum günü olduğundan, bu sorunun, Kardinalin isteği üzerine bu biçimde sonuçlandığı hakkındaki kanım, bu nedenle güçleniyor. XIII.Gregorio'nun hükümeti kadar zayıf bir yönetim altında, böyle bir dava pek hoşa gitmeyen sonuçlar doğurabilir, karşılığında da hiçbir şey kazandırmazdı.

Corte'nin çalışmaları böylece durdurulduysa da, Papa XIII. Gregorio genç Prens Orsini Dük de Bracciano'nun, dul Accoramboni ile evlenmesine izin vermek istemedi. Papa hazretleri, Vittoria'ya bir tür hapis cezası verdikten sonra, prense ve dul kadına, kendisinin ya da ardıllarının özel izni olmadıkça, birlikte nikâh kıyılmaması için emir vermişti.

XIII. Gregorio öldü (1585 yılı başında), Prens Paolo Orsini'nin danıştığı hukuk doktorları, verilen emrin, onu veren hükümdarın ölümüyle hükümden düştüğü kanısında olduklarını söylediklerinden, prens, yeni bir papa seçilmeden önce Vittoria ile evlenmeye karar verdi. Fakat evlenme prensin istediği kadar çabuk olamadı. Bunun nedeni bir yönüyle, prens, Vittoria'nın erkek kardeşlerinin olurunu almak istediği halde, Fossombrone Piskoposu olan Ottavio Accoramboni'nin, kendi adına bunu asla vermek istememesi, bir yönüyle de, XIII. Gregorio'nun yerine gelecek olan kişinin seçiminin bu kadar çabuk yapılacağının sanılmamasydı. Öyle ki evlenme, ancak, bu işle pek ilgili olan Kardinal Montalto Papalığa seçildiği gün, yani 24 Nisan 1585 tarihinde gerçekleşebildi. Belki bu bir raslantı eseriydi, belki de prens, XIII. Gregorio döneminde olduğu kadar, yeni papanın zamanında da, Corte'den korkmadığını göstermekten zevk duymuştu.

Bu evlenme, Sisto Quinto'nun ruhunu derin biçimde incitti; (Kardinal Montalto bu adı seçmişti.) bir keşişe yakışır biçimdeki düşüncelerinden artık vazgeçmişti ve ruhu, Tanrı'nın kendisini yükselttiği düzeye ulaştı.

Bununla birlikte Papa hiç kızgınlık eseri göstermedi; yalnızca, Prens Orsini, onun ayağını öpmek üzere ve o zamana kadar pek az bilinen bu adamdan nasıl bir davranış beklemesi veya ne dereceye kadar korkması gerekeceğini, yüz çizgilerinden okumaya çalışmak niyetiyle, aynı gün, Roma senyörlerinin oluşturduğu kalabalık arasında saraya gittiği zaman, artık, işin şakaya gelir yanı kalmadığını gördü. Yeni Papa, prense, garip bir biçimde bakmış, kutlamalarına bir tek sözcükle bile yanıt vermemişti. Prens, papanın, kendi hakkındaki tasarıların nelerden ibaret olduğunu hemen anlamaya karar verdi.

İlk karısının erkek kardeşi Kardinal de Medici olan Ferdinando'nun ve İspanyol katolik elçisinin kılavuzluğuyla Papa'dan, özel odasında huzuruna kabul edilmek isteğinde bulundu, isteği yerine getirildi. Orada, Papa'ya, özel hazırlanmış sözlerle seslendi; geçmiş şeylere değinmeden, yeni makamına atanmasından dolayı sevincine katıldığını söyledi; çok sadık bir köle niteliğiyle, bütün malını ve bütün güçlerini onun emrine verdi.

Papa (1) kendisini, olağanüstü bir ciddilikle dinledi; sözü bittikten sonra, Paolo Giordano Orsini'nin yaşamı ve davranışlarının, bundan böyle, Orsini kanına ve dini bütün bir hıristiyan şövalyeye yakışır biçimde olmasını, herkesten fazla istediğini; geçmişte, Papalık makamına ve kendi kişiliğine karşı yapılan şeylere gelince, bunları hiç kimsenin, kendi vicdanı kadar doğru söyleyemeyeceğini; bununla birlikte, prensin bir şeyden emin olabileceğini, o da, Felice Peretti'ye ve Kardinal de Montalto olan Felice'ye karşı yaptıklarını hoşnutlukla bağışlamakla birlikte, gelecekte, Papa Sisto'ya karşı bir davranışta bulunacak olursa, bunu asla bağışlamayacağını, onun için kendisini, şimdiye kadar barındırdığı bütün haydutları (sürgünler) ve suçluları, evinden ve yurtluklarından derhal kovmaya çağırdığını söyledi.

Sisto Quint, konuşurken sesine nasıl bir uyum verirse versin, garip biçimde etkili olurdu. Fakat öfkeli ve herkesin gözünü korkuttuğu zamanlarında, gözlerinden sanki yıldırımlar saçardı. Gerçek olan bir şey varsa, o da, öteden beri papaları korkutmuş olan Prens Paolo Orsini'nin,

papanın on üç yıldan beri eşini asla işitmediği biçimdeki bu seslenişi üzerine, sağlam bir düşünceye varmış olmasıdır. Öyle ki, Papalık Sarayından çıkar çıkmaz, Kardinal de Medici'nin yanına koştu, olup bitenleri anlattı. Sonra Kardinalin tavsiyesi üzerine, hiç vakit kaybetmeden, sarayında ve yurtluklarında barındırdığı bütün o sabıkalı adamları uzaklaştırmaya karar verdi; bu çok kararlı papanın yönetimi altındaki ülkelerden hemen çıkmak için olabildiğince çabuk, akla yakın bir neden bulmayı düşündü.

Şurasını da anımsatalım ki Prens Paolo Orsini, pek fazla şişmanlamıştı. Bacakları, basbayağı bir insanın gövdesinden daha kalındı, bu koca bacaklarından birinde de, lupa (dişi kurt) denilen hastalık vardı. Hastalığa bu adın verilmesinin nedeni, hasta organı, çok miktarda çiğ et yapıştırarak beslemek zorunluluğuydu; yoksa azgın hastalık, kemirecek cansız et bulamayınca, çevresini kuşatan canlı etlere saldırırdı.

Prens, Venedik Cumhuriyetine bağlı Padova dolaylarındaki ünlü Albano kaplıcalarına gitmek için bu hastalığı neden olarak ileri sürdü. Haziran ortasına doğru, yeni karısıyla birlikte gittiler. Albano, onun için, çok güvenli bir limandı; çünkü Orsini ailesi, karşılıklı hizmetlerden dolayı, Venedik Cumhuriyetine, uzun yıllardan beri bağlı bulunuyordu.

Bu güvenli ülkeye varınca, prens başka başka konutlarda zevk sürmeyi düşündü; bu amaçla üç görkemli saray kiraladı. Biri Venedik'te, Zacca sokağında, Dandolo Sarayıydı; ikincisi, Padova'da, Arena denilen güzel alanda, Foscarini Sarayıydı; üçüncü sarayı, Salo'da, Garda gölünün nefis kıyısında seçti. Bu saray, vaktiyle Sforza Pallavicini ailesinin malıydı.

Venedik senyörleri (Cumhuriyet hükümeti) sınırları içine böyle bir prensin geldiğini sevinerek haber aldılar ve kendisine hemen, hatırı sayılır bir condotta, yani her yıl verilip prens tarafından, kendi kumandası altında, iki üç bin neferlik bir güç bulundurması için kullanılacak, pek büyük bir para önerdiler. Prens, bu öneriden, kolayca sıyrıldı; senatörlere verdiği yanıtta ailesinde var olan doğal ve kalıtsal bir eğilimle, gönülden, cumhuriyet yönetimine tutkun olmakla birlikte, şimdilik katolik kral emrinde bulunduğundan, başka bir yükümlülüğü kabul etmeyi pek uygun görmediğini söyledi. Bu derece kararlı bir yanıt senatörlerin ateşini biraz söndürdü. Önce, Venedik'e gelişinde ona, halk adına, coşkulu bir karşılama töreni yapmayı düşünmüşlerdi. Verdiği yanıt üzerine, basbayağı bir kişi gibi gelmekte kendisini serbest bırakmaya karar verdiler.

Bütün durumdan haberli olan Prens Orsini, Venedik'e adım bile atmamayı kararlaştırdı. Zaten Padova yakınlarında bulunuyordu; bu çok güzel kentten, sapa bir yolla, bütün adamlarıyla birlikte Salo'da, Garda gölü kıyısında hazırlanan evine gitti. Bütün o yaz mevsimini, çok güzel ve çeşitli eğlenceler ortasında orada geçirdi.

Ev değiştirme mevsimi gelince, prens, bir iki ufak gezi yaptı ve bu geziler sonunda eskisi gibi yorgunluğa dayanamadığını duyumsar gibi oldu; sağlığından dolayı kaygılandı; sonunda Venedik'e gidip birkaç gün vakit geçirmeyi düşündüyse de, karısı Vittoria onu bu düşüncesinden caydırdı, Salo'da kalmaya razı etti.

Bazı kişiler, Vittoria Accoramboni'nin, kocası prensin karşı karşıya olduğu ölüm tehlikesini sezdiğini ve Salo'da kalmayı, onu sonradan İtalya dışına, örneğin İsviçre'de bağımsız bir kente götürmek amacıyla istediğini düşünmüşlerdir; böylece, prens ölecek olursa, Vittoria, hem kendini, hem özel mal varlığını güvence altına almış oluyordu.

Bu tahmin ister doğru olsun, ister olmasın, böyle bir durum olmadı; çünkü prens, 10 Kasımda Salo'da yeniden hastalandığından, başına geleceği hemen hissetti.

Talihsiz karısına acıdı. Onun, gençliğinin en güzel zamanında, gerek ün gerek varlık bakımından yoksul, İtalya'da hüküm süren prenslerin nefretini çekmiş, Orsiniler tarafından sevilmemiş bir durumda kalacağını, kendi öldükten sonra başkasıyla evlenmek umudu da olmadığını düşünüyordu. Yüce gönüllü ve dürüst bir senyör niteliğiyle kendiliğinden bir

vasiyatname yaptı, böylece, bu karayazgılı kadına bir varlık sağlamak istedi. Para ve mücevher olarak, kendisine yüz bin kuruş gibi (1) önemli bir tutar bıraktı. Bundan başka, o gezide kullandığı bütün atları, arabaları ve eşyayı da ona verdi. Mal varlığının geri kalan hepsini, Toskana Gran Dükası Birinci Francesco'nun kızkardeşi olan ilk karısından (ihaneti yüzünden, erkek kardeşlerinin onayıyla öldürdüğü kadın) dünyaya gelen biricik oğlu Virginio Orsini'ye bırakmıştı.

Fakat, insanların tahminleri ne kadar isabetsizdir! Paolo Orsini'nin, o zavallı genç kadına tam güvenli bir ortam sağlayacağını sandığı önlemler, onun için birer uçurum ve yıkım oldu.

Prens, 12 Kasımda vasiyetnamesini imzaladıktan sonra, kendini iyice hissetti. 13 Kasım sabahı kan aldılar ve doktorlar, salt sıkı bir perhize ümit bağladıklarından, prensin hiçbir şey yememesi için sıkı uyarılarda bulundular.

Onlar daha odadan çıkmadan prens yemek istedi. Hiç kimse karşı çıkmaya cesaret edemedi, Orsini de, her zamanki gibi yedi, içti. Yemeğini henüz yiyip bitirmişti ki kendini kaybetti, güneş batmadan iki saat önce öldü.

Bu beklenmedik ölümden sonra, Vittoria Accoramboni, yanında erkek kardeşi Marcello ve ölen prensin bütün adamları bulunduğu halde, Padova'ya, Prens Orsini'nin kiraladığı Arena dolaylarındaki Foscarini sarayına gitti.

Oraya varmasından az sonra, Kardinal Farnese'nin sonsuz sevgi ve ilgisini kazanmış bulunan kardeşi Flaminio, gelip onu buldu. O zaman, Vittoria, kocasının kendisine miras bıraktığı paraları alabilmek için gerekli girişimlerde bulundu. Bunlar, iki yıllık bir süre sonunda kendisine verilmesi gereken altmış bin kuruş nakit paraydı ve nikâhtan, kendi elinde bulunan mücevherlerle mobilyadan ayrıydı. Prens Orsini, vasiyetnamesinde Düşes'in isteğine göre, Roma ya da başka bir kentte, kendisine, on bin kuruş değerinde bir saray ve altı bin kuruş değerinde bir bağ (yazlık) satın alınmasını buyurmuştu; bundan başka, sofrasına ve bütün diğer işlerine, onun düzeyindeki bir kadına yakışır biçimde özen gösterilmesini söylüyordu. Buyruğunda kırk uşağı, buna göre de atı bulunacaktı.

Ölen prensin vasiyetnamesini uygulamak için görevlendirdiği Ferrara, Floransa ve Urbino prensleriyle, Kardinal Farnese ve di Medici'den, Sinyora Vittoria'nın çok umudu vardı. Şurasını dikkate almak gerekir ki, vasiyetname, Padova'da düzenlenmiş ve o zaman çok ünlü birer hukukçu olan Padova Üniversitesi baş profesörleri Parrizolo ve Menochio'nun uzmanlıklarına bırakılmıştı.

Prens Luigi Orsini, ölen dük ile dul karısı hakkında yapılacak işleri gördükten sonra, cumhuriyet hükümeti tarafından, valiliğine atandığı Corfu adasına gitmek üzere, Padova'ya geldi.

Önce, Sinyora Vittoria ile Prens Luigi arasında, ölen dükün hayvanları yüzünden bir güçlük çıktı. Prens bunların, özel deyimiyle mobilyadan sayılmayacağını söylüyordu; fakat düşes, hayvanların, mobilyadan sayılması gerektiğini kanıtladı ve ileride başka bir karar verilinceye kadar, bunları kullanması kararlaştırıldı. Vittoria, Venedik senyörlerinin subayı olup çok zengin ve ülkesinin ileri gelenlerinden bir soylu olan senyör Soardi de Bergamo'yu kefil gösterdi.

Ölen dükün, Prens Luigi'den ödünç aldığı bir paraya karşılık ona rehin bıraktığı gümüş sofra takımlarından dolayı bir başka zorluk çıktı. Bütün anlaşmazlıklar hukuk yoluyla çözüldü. Çünkü, Dük de Ferrara hazretleri, ölen prens Orsini'nin son isteklerinin tümünün yerine getirilmesi için çaba harcıyordu.

Bu ikinci sorun hakkındaki karar, bir pazara raslayan 23 Aralıkta verilmişti.

Ertesi gece, kırk kişi, Vittoria Accoramboni'nin evine girdi. Çok garip biçimde dikilmiş giysileri vardı. Bu giysilerin içinde sesleri duyulmadıkça tanınmaları olanaksızdı. Birbirlerini uydurma adlarla çağırıyorlardı.

Önce, düşesi aradılar, bulunca, içlerinden biri: "Şimdi, öleceksin!" dedi.
Kadının, dua etmek için izin istemesine karşın bir dakika bile vakit bırakmadan, sol memesinin altından ince bir hançer sapladı ve zalim herif, hançeri dört yöne kıvırarak, kalbine dokunup dokunmadığını birkaç kez zavallı kadıncağıza sordu. Sonunda, Vittoria, son nefesini verdi. Bu süre içinde ötekiler, düşesin kardeşlerini arıyorlardı. Bunlardan biri, Marcello, evde bulunmadığı için canını kurtardı. Ötekinin vücudunu delik deşik ettiler. Katiller, ölüleri yerde, bütün evi çığlıklar ve iniltiler içinde bıraktılar ve mücevherlerle paranın saklı bulunduğu çekmeceyi kapınca çekip gittiler.
Bu haber, Padova ileri gelenlerine çabucak ulaştı. Öldürülenlerin kimlikleri saptandı ve Venedik'ten yönerge istendi.
Pazartesi günü, cenazeleri görmek için, halk, Vittoria'nın sarayına ve Ermites Kilisesi'ne akın akın koştu. Hele düşesin bu kadar güzel olduğunu görünce, meraklıların yürekleri sızlıyordu. Felaketine ağlıyorlar, katillere diş biliyorlardı; fakat katillerin adları henüz belli değildi.
Corte, cinayetin, Prens Luigi'nin emriyle veya hiç olmazsa onayıyla işlendiğinden güçlü belirtilere dayanarak kuşkuya düştüğü için kendisini çağırttı; prens, şanlı komutanın mahkemesine, emrindeki silahlı kırk kişiyle girmek isteyince, kapıda yolunu kestiler ve yalnızca üç dört kişiyle girebileceğini söylediler. Fakat tam onlar içeri girerlerken, ötekiler de peşi sıra atıldılar, güvenlik güçlerini kenara ittiler, hep birlikte girdiler.
Prens Luigi, şanlı komutanın karşısına gelince, kendisine yapılan bu onur kırıcı davranıştan dolayı şikâyetçi oldu ve hiçbir hükümdar prensten böyle davranış görmediğini söyledi. Şanlı komutan, Sinyora Vittoria'nın bir gece önceki ölümü üzerine bir bildiği olup olmadığını sorunca, prens bir şey bildiğini, bu konuda adliyeye haber verilmesini buyurduğunu söyledi. Verdiği yanıtı yazıya geçirmek istediler. Onlara kendi sınıfından olan kimselerin bu kurala bağlı bulunmadıkları, aynı biçimde sorguya çekilmemeleri gerektiği yanıtını verdi.
Prens Luigi, Prens Virginio Orsini'ye dava ve cinayet hakkında bildiğini söylemek üzere bir mektup göndermek için Floransa'ya bir posta tatarı yollamasına izin verilmesini istedi. Sahte bir mektup gösterdi ve istediği izni aldı.
Fakat, gönderilen adam, kentin dışında tutulup üstü başı özenle arandı; Prens Luigi'nin gönderdiği mektup bulundu; ulağın çizmesi içinde saklı başka bir mektup daha bulundu. O ikinci mektup şu anlamdaydı.

Senyör Virginio Orsini'ye
"Pek şanlı senyör"
"Aramızda kararlaştırılan şeyi uygulamaya koyduk ve kandırmak üzere seçtiğiniz, pek şanlı Tondini oldu. (Galiba, prensi sorguya çeken Corte başkanı). Öyle ki, beni burada dünyanın en kibar adamı sayıyorlar. İşi ben kendim yaptım, onun için bildiğimiz kimseleri derhal göndermeyi ihmal etmeyiniz."

Bu mektup, yönetimdeki ileri gelenler üzerinde etkili oldu; onu, acele, Venedik'e gönderdiler. Verdikleri emir üzerine kentin kapıları kapandı, surlarda, gece gündüz, askerler nöbet tuttu. Katilleri tanıyıp da bildiğini adliyeye haber vermeyenler hakkında şiddetli cezalar uygulanacağı duyuruldu. Katillerden biri, arkadaşlarına karşı tanıklık edecek olursa hakkında kovuşturma yapılmayacak, üstelik para da alacaktı. Fakat Noel arifesinde, gece yedi sularında (24 Aralık, gece yarısına doğru) Aloise Bragadin, senato tarafından verilmiş geniş yetkiyi ve Prens Luigi ile bütün adamlarını, diri veya ölü olarak, neye mal olursa olsun tutuklatmak emrini Venedik'ten getirdi.

Bu senyör avogador (1) Bragadin, komutan ve hükümet görevlileri kalede toplandılar.

Kaleye yakın ve Arena üzerindeki San .Augustino kilisesine bitişik Prens Luigi'nin evi çevresinde eksiksiz silahlanmış olarak toplanmak üzere ve aykırı davrananların asılacakları bildirilerek, bütün yaya ve atlı güvenlik görevlilerine, emir verildi.

Sabah olunca (Noel sabahı) kentte bir yazılı buyruk çıkarıldı. San Marco çocuklarının silahlı olarak, Senyör Luigi'nin evine koşmaları bildirildi. Silahı olmayanlar kaleye çağırılıyordu; orada, kendilerine, istedikleri kadar silah verilecekti. Bu yazılı buyrukta,yukarıda adı geçen Senyör Luigi'yi diri veya ölü olarak Corte'ye teslim edene, iki bin düka altını, adamlarından her birini teslim edene de, beş yüz düka altını ödül verileceği söyleniyordu. Ayrıca, Prens Luigi, bir çıkış hareketi yapmayı uygun görecek olursa, vuruşacak olanlara engel olmamak üzere, silahsız kimselerin, prensin evine yaklaşmamaları emrediliyordu.

Aynı zamanda, prensin oturduğu evin tam karşısına düşen eski surların üstüne, tabya tüfekleri, havan topları ve büyük çapta toplar yerleştirildi. Evin arkasına bakan yeni surların üstüne de bir o kadar silah konuldu.Atlı askerler, kendilerine gereksinim olursa serbestçe davranabilsin diye, o yana yerleştirilmişti. Brenta ırmağının kıyısına, kerevetler, dolaplar, arabalar ve set görevi görebilecek daha başka eşya yerleştiriliyordu. Kuşatılanlar, sıkışık düzende halka saldırmaya kalkarlarsa, bu biçimde davranmalarına engel olunmak isteniyordu. Bu setler, aynı zamanda, topçuları ve askerleri, kuşatma altındakilerin arkebüz kurşunlarından koruyacaktı.

Sonunda, ırmağa, prensin karşısına ve yanlarına kayıklar konuldu. Düşman bir çıkış hareketine kalkışırsa onu hırpalayabilmek için fitilli tüfekler ve daha başka silahlar taşıyan adamlar bu kayıklara yerleştirildi. Aynı zamanda, bütün sokaklarda barikatlar yapıldı.

Bu hazırlıklar sırasında, çok düzgün bir dille yazılmış bir mektup geldi. Prens bu mektupta, sorun henüz incelenmeden suçlu sayıldığından ve kendisine düşman, üstelik asi gibi davranıldığından yakınıyordu. Bu mektubu, Liveroto yazmıştı.

Buyruğundaki, hepsi tehlikeye göğüs germeye alışık, eski asker kırk kişiyle eve kapanan Senyör Luigi'ye, hükümetin ileri gelenleri, 27 Aralıkta, kentin ileri gelenlerinden üç soylu kişiyi gönderdiler. Bunlar, askerlerin, kalaslarla ve ıslak şiltelerle engeller kurarak savunma hazırlıkları yaptıklarını ve arkebüzleriyle uğraştıklarını gördüler.

Bu üç soylu, prense, hükümet ileri gelenlerinin kendisini yakalamaya karar vermiş olduklarını bildirdiler; teslim çağrısında bulundular ve çarpışmaya başlamadan önce bu girişim sayesinde, onlardan az çok anlayış bekleyebileceğini söylediler. Buna yanıt olarak Prens Luigi, her şeyden önce, evinin çevresine dikilen askerlerin kaldırılmasını, bu durumda, yanına, adamlarından iki üç kişi alarak, tartışmak üzere hükümet görevlilerinin yanına gidebileceğini söyledi, ancak evine dönmekte özgür kalmayı da kesin koşul olarak ileri sürdü.

Elçiler, prensin el yazısıyla yazılan bu önerileri alıp hükümet görevlilerinin yanına döndüler. Öneriler, pek şanlı Pio Enea'nın ve orada hazır bulunan diğer soyluların salık vermesi üzerine geri çevrildi. Elçiler, prensin yanına yine geldiler ve kayıtsız şartsız teslim olmazsa, evin topla yıkılacağını duyurdular. Prens, bu söze yanıt olarak, teslim olmaktansa ölümü yeğlediğini söyledi.

Hükümet yetkilileri savaş işaretini verdi ve bir tek top ateşiyle evi hemen kökünden yıkmak mümkün olduğu halde, kuşatılanların belki teslim olacakları düşünülerek, önce, biraz oluruna bırakmak uygun görüldü.

Bu biçimde davranmak başarılı oldu. San Marco, saldırıya uğrayan sarayın yıkılacak kısımlarını onarmak için epeyce para harcamaktan kurtuldu. Bununla birlikte, bu tutum herkes tarafından beğenilmedi. Eğer Senyör Luigi'nin adamları, duraksamadan karar vermiş ve evden

dışarı fırlamış olsalardı, başarı oldukça kuşkulu olacaktı. Prensin adamları eski askerdiler, ne cephaneden, ne silahlardan ve ne de cesaretten yoksundular, hele yenmek, çıkarları gereğiydi. İşin en kötü yanı düşünülse bile, cellat elinde can vermektense, bir arkebüz kurşunuyla ölmek hayırlı değil miydi?

Hem, karşılarında kim vardı? Silah kullanmakta deneyimsiz, cılız kuşatmacılar. Bu durumda senyörler, gösterdikleri acımadan ve yaradılışlarından gelen iyiliklerinden dolayı pişman olacaklardı.

Önce, evin ön yüzündeki sütunları dövmeye başladılar; sonra, biraz daha yukarı bölüme sürekli ateş açılarak, sütunların arkasındaki ön yüz duvarı yıkıldı. Bu süre içinde, içerdekiler, epeyce arkebüz ateşi açtılarsa da halktan bir kişiyi omuzundan yaralamaktan başka bir sonuç alamadılar.

Senyör Luigi, bir yandan: Savaş! Savaş! diye bağırıyordu. Kalay tabakaları, pencere çerçevelerinin kurşunlarını eritip kurşun yaptırmakla uğraşıyordu. Bir çıkış hareketi yapmak için gözdağı verdiler; fakat kuşatmacılar yeni önlemler aldılar : en büyük çaplı top, ileri sürüldü.

İlk ateşte, evin büyük bir parçası yıkıldı, Pandolfo Leupratti de Camerino adlı biri, yıkıntıların arasına yuvarlandı. Çok korkusuz, haydutlukta eşsiz bir adamdı. Bu Pandolfo ve arkadaşları, Prens Luigi Orsini'nin verdiği arkebüzlerle ve hançerle Vincenzo Vitelli'nin arabasına saldırıp kendisini öldürdükleri için, şanlı Senyör Vitelli, bu haydudun kellesini getirene dört yüz kuruş ödül vereceğine söz vermişti.Pandolfo, kutsal kilise sınırlarından sürülmüş bulunuyordu.

Düşme sonunda sersemleyen Pandolfo, yerinden kımıldamıyordu. Senyör Caidi Lista'ların bir uşağı, elinde bir tabancayla ona doğru ilerledi, büyük bir korkusuzlukla kellesini kesti, kaleye götürdü, hükümetin ileri gelenlerine verdi.

Biraz sonra ikinci bir top ateşi evin bir parçasını yıktı, aynı zamanda, Kont Montomelino de Perouse, gülleyle param parça olup yıkıntılar arasında can verdi.

Sonra, evden Albay Lorenzo adında bir adamın çıktığı görüldü. Camerino soylularından pek zengin bir adam olan bu Lorenzo, birçok işte yararlık göstermiş ve prensin çok takdirini kazanmıştı. Hiç öç almadan ölmemeye kararlıydı. Tüfeğiyle ateş etmek istedi; fakat tüfeğin tetiği düştüğü halde, belki Allah tarafından olacak, arkebüz ateş almadı, tam o anda, bedeni bir kurşunla delindi. Silahı, San Michele öğrencilerinin gözcüsü olan yoksul bir adamcağız atmıştı.Söz verilen ödülü almak için, kafasını kesmeye geliyorken daha çevik, hele daha güçlü olan başkaları ondan daha önce davrandılar. Albayın kesesini, kemerini, tüfeğini, paralarını ve yüzüklerini aldılar, kellesini kestiler.

Prens Luigi, en fazla güvendiği kimselerin öldüğünü görünce çok saşırdı ve hiçbir girişimde bulunmadığı görüldü. Sivil giysili olan kahyası ve kâtibi Senyor Filenfi, bir balkondan, beyaz bir mendil sallayarak teslim işareti verdi. Evden çıktı, senyörlerin (hükümet ileri gelenleri) yaveri Anselmo Suardo tarafından,savaşta adet olduğu üzere, koluna girilip kaleye götürüldü. Hemen sorguya çekildi ve yapılan işlerde kendisinin hiç suçu olmadığını, çünkü Venedik'e, ancak Noel arifesinde geldiğini, prensin işleri için orada birkaç gün kaldığını söyledi.

Prensin yanında kaç kişi bulunduğunu sordular: "Yirmi otuz kişi"yanıtını verdi.

Adlarını sordular, sekiz on tanesinin orun sahibi insan oldukları için kendisi gibi prensle bir sofrada yemek yediklerini, bunların adlarını bildiğini, fakat serseri yaşamı yaşayan ve prensin yanına yeni gelen ötekiler hakkında özel hiçbir şey bilmediğini söyledi.

On üç kişinin adını saydı, bunların içinde, Liveroto'nun kardeşi de vardı.

Biraz sonra,kentin surları üstüne yerleştirilen top, ateş etmeye başladı. Askerleri, prensin adamlarının kaçmasını önlemek için, bitişik eve girdiler. Nasıl öldüklerini anlattığımız iki

kişiyle birlikte aynı tehlikelere göğüs germiş olan prens, çevresindekilere, kendi eliyle yazılmış ve üzerinde belirli bir işaret bulunan bir pusula görünceye kadar dayanmalarını söyledi: sonra, yukarıda adı geçen Anselmo Suardo'ya teslim oldu.Halkın fazla kalabalık olmasından ve yolların barikatlarla kapalı bulunmasından dolayı, verilen emir gereğince kendisini arabaya bindirmek olanağı bulunmadığından, yürümesi kararlaştırıldı.

Prens, Marcello Accoramboni'nin adamlarının ortasında yürüdü. Yanında, subaylar, teğmen Suardo,kentteki öbür komutanlar ve soylular vardı, hepsi de tepeden tırnağa kadar silahlıydı. Arkadan, silahşorlardan ve kentteki askerlerden oluşmuş kalabalık bir topluluk geliyordu. Prens Luigi, koyu renk giysi giymiş, sivri uçlu kaması belinde asılı, harmaniyesini zarif bir biçimde koluna dolamış olduğu halde yürüyordu. Hor gören bir gülümsemeyle:

- Eğer çarpışmış olsaydım! dedi.

Sanki çarpışmış olsaydı kazanacağını anlatmak istiyordu. Senyörlerin karşısına çıkarıldığı zaman, onları hemen selamladı ve Senyör Anselmo'yu göstererek:

- Baylar, dedi, bu soylu kişinin tutsağıyım, bu olayların meydana gelmesi elimde değildi; bundan dolayı pek çok acı çekiyorum.

Komutan, onun belinde asılı, sivri uçlu kamanın alınmasını buyurunca, prens, bir balkona dayandı ve orada bulduğu bir küçük makasla tırmaklarını kesmeye koyuldu.

Evinde kimler bulunduğunu sordular; söyledikleri arasında, yukarıda adı geçen albay Liveroto ve Kont Montemelino da vardı. Bunlardan birini kurtarmak için on bin kuruş vereceğini, öteki için kendi kanını bile feda edeceğini söyledi. Kendi düzeyinde bir adama yakışacak bir yere oturtulmasını istedi. Bu isteği kabul edilince, adamlarına, teslim olmaları emrini kendi eliyle yazdı, yüzüğünü işaret olarak bastı. Senyör Anselmo'ya, kılıcıyla tüfeğini kendisine armağan ettiğini söyledi, bu silahlar evinde bulunduğu zaman onları, bayağı bir askerin değil, bir soylunun silahı olarak kullanmasını rica etti.

Askerler eve girdiler, her yanını dikkatle araştırdılar; hemen, prensin adamları adlarıyla çağırılarak yoklama yapıldı. Otuz dört kişi oldukları görüldü. Sonra, ikişer ikişer, saray hapisanesine yollandılar. Ölüleri, köpeklere yem olarak bıraktılar, olup biten işleri de hemen Venedik'e bildirdiler.

Prens Luigi'nin olayda suç ortağı olan askerlerinden birçoğunun bulunmadığı görüldü. Bu adamları barındırmak yasak edildi; bu emre karşı gelenlerin evlerinin yıkılacağı, mallarına el konacağı bildirildi; nerede bulunduklarını haber verenlere elli kuruş verilecekti. Böylece, birçoğu ele geçti.

Venedik'ten Candi'ye bir fırkateyn gönderilerek, Senyör Latini Orsini'ye, çok önemli bir iş için hemen dönüp gelmesi emredildi; mevkiini kaybedeceği sanılıyor.

San Etienne günü olan dün sabah, herkes, Prens Luigi'nin ölümünü görmeyi ya da zindanda boğdurulduğu haberini almayı bekliyordu; uzun zaman kafeste durur bir kuş olmadığı için, işin başka biçim aldığını gören herkes şaştı. Fakat ertesi gece dava görüldü ve San Giovanni günü, şafaktan biraz önce bu senyörün boğdurulduğu, pek sakin olarak öldüğü haber alındı. Cesedi, zaman yitirmeden, Katedral rahipleri ve cizvit papazları eşliğinde, Katedral'e götürüldü. Halkın izlemesi ve deneyimsizlerin ibret alması için, bütün gün, kilisenin ortasında, bir masanın üstünde gösterildi.

Ertesi gün, vasiyetnamesinde söylediği gibi, cesedi Venedik'e götürülüp gömüldü.

Cumartesi günü, adamlarından ikisini astılar. İlk asılan ve başlıca adamlarından olan Furio Savorgnano idi; öteki de bayağı bir adamdı.

O yılın son gününden bir öncekine denk gelen pazartesi günü, içlerinde birçok soylu kimse olan on üçünü de astılar. Komutan Splendiano denilen bir tanesi ve Kont Paganello isimli diğer biri,

alana götürülüp hafif kerpeten işkencesinden geçirildiler. Sonra, kafaları topuzla kırıldı; adeta diri diri parçalandılar. Bu adamlar soylu insanlardı, kötü yola sapmadan önce de çok zengindiler. Yukarda anlattığımız gibi Sinyora Vittoria Accoramboni'yi acımasızca öldürenin bu Kont Paganello olduğu söyleniyor. Bunun tersini söyleyenler, Prens Luigi'nin, yukarıda sözü geçen mektupta, işi kendi eliyle yaptığını kabul ettiğini söylüyorlar. Belki de bu, Vitello'yu Roma'da öldürttüğü zaman yaptığı gibi sırf övünmek ya da Prens Virginio Orsini'nin daha çok sevgisini kazanmak içindir.

Kont Paganello'yu, öldürücü vuruştan önce, o zavallı kadına yaptığı gibi kama kalbine dokunsun diye, sol memesinin altından bıçakla yaraladılar. Bundan dolayı, göğsünden oluk gibi kan aktı. Bu durumda yarım saatten çok yaşadı, herkes son derece şaştı. Çok güçlü görünen, kırk beş yaşında bir adamdı.

Geri kalan on dokuz kişiyi yortuya raslamayan ilk gün öbür dünyaya yollamak için, darağaçları hâlâ duruyor. Fakat cellât son derece yorgun, halk da bu kadar ölü gördüğünden dolayı kendinden geçmiş bir durumda olduğundan, idamları iki gün geri bıraktılar. Prens Luigi'ye bağlı insanlardan, yalnızca, kâhyası Senyör Filenfi'nin ayrı tutulması olasılığı vardır. Bu adam, olayla hiçbir ilgisi bulunmadığını kanıtlamak için yırtınıp duruyor ve bunu kanıtlaması da kendisi için, gerçekten önemli bir şey.

Padova kenti halkının en yaşlıları içinde bile hiç kimse bu kadar adil bir kararla, bir defada bu kadar çok insanın öldürüldüğünü anımsamıyor. Bu senyörler (Venedik senyörleri) en uygar ulusların gözünde, iyi bir ün ve ad kazandılar.

(Başka bir el tarafından eklenmiştir.)

Kâtip ve kâhya Francesco Filenfi on bir yıl hapis cezası aldı. Yalnızca Onorio Adami de Fermo ve diğer iki kişi daha birer yıl hapis cezasına çarptırıldılar; öteki yedi kişi, ayaklarına bukağı vurulmak koşuluyla küreğe mahkûm edildiler, yedi kişi de serbest bırakıldı.

CENCILER
(1599)

AÇIKLAMA

Stendhal, 28 Mart 1833 tarihinde M. di Fiore'ye yazdığı mektupta diyordu ki: "Bu öykülerimin yalnızca bir tanesi Paris'te bilinmektedir: Beatrice Cenci'nin ölümü. Korkunç , acıklı bir olayın bu genç kahramanı, edebiyatı, birçok kez ilgilendirmiştir.. Tam da 1833'te, Adolphe de Curtine'in, Porte-Sainte- Martin tiyatrosunda, yarı klasik Beatrice Cenci trajedisi yalnızca bir kez oynanmıştı. Daha 1819'da, Shelley, Cenciler adında, beş perdelik bir trajedi yazmıştı. (Prenses Metchevsky, 1833'te bu trajedinin Fransızca bir çevirisini yayımlamıştır.) Stendhal'in ölümünden sonra, aynı konu üzerine, Walter Savage Landor'un beş perdelik oyununu (Londra, 1852) ve 1854'te, ozan ve konuşmacı Francesco Domenico Guerrazi'nin yazdığı Beatrice Cenciyi de sayalım. Aynı yıl 14 Aralık tarihli bir kararnameyle bu yapıtın yayımlanması yasaklanmıştır. Cenciler ve serüvenleri üzerine doğru bir düşünce edinmek için, Gebhart'ın "La vérité sur une famille tragique"adlı inceleme yazısına başvurulabilir (1887). Stendhal, önce Guido Reni'nun yaptığı Beatrice portresinin çekimine kapılmış gibi görünüyor. 1 Eylül 1831'de M. di Fieri'ye yazdığı mektuptaki deyişiyle bu "çok güzel kız" kadın güzelliği ve özellikle İtalyan kadın güzelliği amatörünü, ilgisiz bırakamazdı. Stendhal, sonra, Francesso Cenci'nin durumuyla, psikolog olarak, ilgilenmiş, onu Öyküler'in başında ve M.G...C...'ye yazdığı 20 Ocak 1838 tarihli bir mektupta açıklamaya çalıştığı gibi, "gerçek bir Don Juan" saymaktan

zevk almıştır. O mektupta "Byron'un Don Juan'ı, hazıra konan bir Faublas'tır, başka bir şey değildir" diyor. Ne Moliére'in, ne de Mozart'ın Don Juan'ına daha çok değer veriyor. Hoffmann'ın ve Musset'nin Don Juanları hakkındaki görüşü de bilinse iyi olurdu. Onun katında, bir Don Juan'ın, ya da bir Francesso Cenci'nin özelliği "sıradan insanların saygı göstereceği derin bir yiğitlik duygusudur". Julien Sorel'in ve Fabrice del Dongo'nun çok yakın akrabası olan bu ayar bir kişilikte,doğrudan doğruya Stendhal'i, Paris salonlarının alaycı, çelişkili ve insafsız Stendhal'ini, fakat abartılmış bir Stendhal'i buluruz. Stendhal'in, Don Juan'ı bir tür yalancı ve Francesco'yu bir dinsiz göstermekten, ruhban karşıtı bir zevk duyar gibi olduğu da özellikle dikkat çekiyor. Fakat,sonuç olarak, bu "iğrenç portre" Moliéré'in "Kötü adam olan bir senyör"ünde tanımladığı tipi oldukça andırıyor. Yazık ki bu düşüncenin, gururdan ibaret olan temeli, öyküde fazla görülmüyor; fakat Stendhal, alışılagelen biçimde, bütün psikolojiyi önsöze ayırıp sırf olayları ve davranışları göstermek istemiştir. İkisini karıştırması daha iyi olurdu. Buna karşılık, bazı sayfalarda yerel özelliklerin güçlü bir biçimde betimlendiği görülecektir. Bu arada idam sahnesi, betimlemenin nesnel özü sayesinde, romantik sanatın şişkin betimlemeleriyle herhalde sağlanamayacak olan yabanıl bir görkem kazanmıştır. Bu öykü Revue des deux Mondes'un 1 Temmuz 1837 tarihli sayısında çıkmıştır.

CENCILER

Moliére'in Don Juan'ı,kuşkusuz kadıncıldır, fakat her şeyden önce toplantılara renk katan adamdır; kendisini güzel kadınlara doğru çeken önüne geçilmez tutkuya kapılmadan önce, davranışlarını ideal bir örneğe uydurmak, kadıncıl ve nükteci bir kralın sarayında olağanüstü beğenilen bir adam olmak ister.

Mozart'ın Don Juan'ı, doğaya daha yakındır ve daha az Fransızdır, başkalarının görüşüne daha az önem verir. Baron de Foeneste de d'Aubigé'nin dediği gibi her şeyden önce gösterişi sevmez. İtalyan Don Juan'ını, o güzel ülkede on altıncı yüzyılda, uygarlığın başlangıcındaki durumuyla gösteren portreleri yalnızca bu ikisidir,

Bu iki portreden birini kesinlikle tanıtamam, yüzyıl fazla ikiyüzlüdür; Lord Byron'un birçok kez söylediğini işittiğim şu büyük sözü anımsamak gerek: This age of cant. (Bu çağ, yapmacık çağıdır.) Bu çok can sıkıcı ve hiç kimsenin kanmadığı ikiyüzlülüğün budalalara, bir şeyler söylemek fırsatını vermesi gibi çok büyük bir yararı var; filan şeyi söylemek, falan şeye gülmek yürekliliği gösterilmiş olmasından v.b. dolayı gocunuyorlar. Zararıysa tarih alanını son derece daraltmasıdır.

Okuyucu, izin verirse, kendisine, 1837'de söz konusu olan İkinci Don Juan hakkında önemsiz, tarihi bir özet sunacağım. Bu Don Juan'ın adı Francesco Cenci'ydi.

Don Juanlığın olabilmesi için, dünyada ikiyüzlülük var olmalıdır. Eski çağlarda, Don Juan, etkisiz bir yapıt olarak kalırdı. O zaman din bir eğlenceydi, insanları zevke özendiriyordu. Bilinen bir zevki kendilerine biricik iş edinmiş yaratıklar nasıl düzeni bozabilirdi? Yalnızca, yönetim perhizden söz ediyordu; bireye değil, yurda, yani halkın çıkarına zararı dokunabilecek şeyleri yasak ediyordu.

Onun için, kadınlardan hoşlanan ve çok parası olan her erkek, Atina'da, bir Don Juan

olabiliyordu. Hiç kimse buna karşı çıkmak için söz bulamıyordu; hiç kimse dünyanın bir dert evi olduğunu, yaşamda çile çekmenin ödül kazandırdığını ileri sürmüyordu.

Atinalı Don Juan'ın modern krallık ülkelerindeki Don Juan hızıyla cinayete kadar gidebileceğini sanmıyorum. Bu Don Juan'ın zevkinin büyük bir bölümü kamu oyuna meydan okumayla sınırlıdır ve gençliğinde, sadece, ikiyüzlülüğe karşı meydan okuduğunu kurmakla işe başlamıştır.

XVI. Louis'nin krallığı zamanında, yasalara karşı gelmek, bir dam aktarıcısına tüfek atıp onu damdan aşağı yuvarlamak, bunu yapanın prensin yakını olduğunu, töreye ve ahlak kurallarına uygun davrandığını , bir kentsoylu olan yargıca kulak asmadığını gösteren bir kanıt değil midir? Yargıca kulak asmamak, henüz çıraklık aşamasında bulunan her küçük Don Juan'ın ilk deneyimi değil midir?

İçimizde kadınlar, artık moda değildir; onun için, Don Juanlar az bulunuyor; fakat var oldukları zaman sürekli, çok doğal zevkler aramaya başlıyorlar, aynı zamanda çağdaşlarının dininde, akla uygun bir temele dayanmaz gibi gördükleri düşüncelere karşı meydan okumayı onurlu bir davranış sayıyorlardı. Don Juan, ancak sonraları, ortalığı karıştırmaya başladığı zamanlar, kendisinin de haklı ve akla yakın gördüğü düşüncelere meydan okumaktan hoşlanmaya başlamıştır.

Eski insanlarda, bu değişim herhalde çok güçtü ve kötülüğü kötülük için, yani çağdaşlarının akıllıca düşüncelerini küçümseme zevkinden dolayı seven çapkınlara, ancak Roma imparatorları çağında, Tiberius'tan ve Caprée'den sonra raslanıyor..

Onun için, Don Juan'ın şeytanca rolünü oynaması olanağını Hıristiyan dinine dayandırıyorum. Hiç kuşkusuz, çaresiz bir kölenin, bir gladyatörün seçkinlik ve ağırbaşlılık bakımından, doğrudan doğruya Sezar'ın ruhuna kesinlikle eşit bir ruha sahip olduğunu, dünyaya o din öğretmişti. Öyleyse, ince duyguların oluşmasından dolayı bu dine şükretmek lazımdır. Aslında bu duyguların, uluslar içinde ergeç kendini göstereceğinden kuşkum yok. Örneğin, Eneide, İlyada'dan çok daha yumuşaktır.

İsa'nın kuramı, çağdaşı olan Arap düşünürlerinin kuramıydı. San Paolo'nun öğütlediği esaslardan sonra ortaya çıkan biricik yenilik, diğer yurttaşlardan tümüyle ayrı,üstelik çıkarları karşıt pir papazlar kuruludur.(1)

Bu kurul din duygusunu yaymayı ve güçlendirmeyi biricik iş edinmişti. Kaba saba çobandan, kanıksamış yaşlı nedime kadar her sınıf insanın vicdanı üzerinde etkili olmak için erkler ve kurallar buldu; ilk çocukluk çağının tatlı izlenimlerine kendi anısını katmayı başardı; hiçbir veba salgınını, hiçbir büyük yıkımı boşuna geçirmedi; din korkusunu ve din duygusunu artırmak ya da hiç olmazsa Venedik'teki Salute gibi güzel bir kilise yapmak için bunlardan yararlandı.

Bu kurulun varlığı şu görülmedik şeyi oluşturdu: Papa Saint-Léon, maddi güç olmadan, yabanıl Attila'ya ve onun Çin'i, İran'ı, Golleri kurtaran barbar ordularına karşı koydu.

Yani, dinle, şarkılarla doğrulanan ve Fransa krallığı denilen mutlak yönetim öyle garip şeyler yarattı ki, dünya, bu iki kurumdan yoksun olsaydı, belki o şeyleri asla göremezdi.

Bu iyi ya da kötü, fakat her zaman garip ve meraklı olan ve Aristo'yu, Polybe'i, Auguste'ü ve eski çağların diğer kafalı insanlarını şaşkınlığa düşürecek nitelikteki şeyler arasına, Don Juan'ın çok çağdaş olan yaradılışını da düşünmeksizin koyuyorum.O, benim düşünceme göre Luther'den sonra gelen papaların keşişlik kurumlarının bir ürünüdür; çünkü X. Léon ve sarayına bağlı olanlar (1506) hemen hemen Atina dininin ilkelerini izliyorlardı.

Moliére'in Don Juan'ı, XIV. Louis döneminin başında 15 Şubat 1665'te oynandı; bu hükümdar henüz sofu değildi, bununla birlikte, ruhban sansürü, ormandaki yoksul sahnesini kaldırttı. Bu sansür, güç kazanmak için,Gianseniste sözcüğünün cumhuriyetçi sözcüğüyle aynı anlamda

olduğunu söyleyerek bu son derece bilgisiz genç kralı kandırmak istiyordu (1).

Yapıtın aslı, Tirso de Molina adlı bir İspanyol'undur (2). Bir İtalyan topluluğu, 1664 yılına doğru, Paris'te bunun bir taklidini oynuyor ve büyük başarı kazanıyordu. En çok oynanan dünya komedisi mutlaka bu olacak. Çünkü içinde şeytan ve aşk, cehennem korkusu ve bir kadına karşı taşkın bir sevda, yani bütün insanların gözünde en korkunç ve en zevkli olan şey vardı, yeter ki, bu insanlar korkularının biraz üstüne çıkmış bulunsunlar.

Don Juan betimlemesinin, edebiyata bir İspanyol şairi tarafından getirilmiş olmasında şaşılacak bir şey yoktur. Aşk, bu ulusun yaşamında, büyük bir yer tutar. Aşk, orada, gerçek bir tutkudur ve bütün diğer tutkuları üstelik, inanır mısınız, gururu bile seve seve feda ettirir. Almanya'da ve İtalya'da da böyledir. Bu yabancılara örneğin, güzel olduğu ve kendisine âşık olduğunuz bahanesiyle, fakir bir kızla evlenmek gibi nice çılgınlıklar yaptıran bu tutkudan, dikkat edersek, sadece Fransa tümüyle kurtulmuştur. Güzellikten yoksun kızlar, Fransa'da, kendilerine hayran erkeklerden yoksun değildir; bizler, aklı başında insanlarız. Başka ülkelerde bu gibi kızlar, rahibe olmak zorundadırlar. Bundan dolayı, İspanya'da, manastırların varlığı zorunludur. O ülkede kızların çeyizi yoktur ve bu yol, aşkın zaferini sürdürmüştür. Fransa'da, aşk, beşinci kata, yani, aile noteri aracılığıyla evlenmeyen kızların evine sığınmış değil midir?

Lord Byron'un Don Juan'ından sözetmeye hiç gerek yoktur. O, bir Faublas'dan,anlamsız güzel bir delikanlıdan başka bir şey değildir ve akla hayale gelmez türlü türlü mutluluklar hep onu bulur.

Ondan dolayı, bu garip karakter, ilk kez İtalya'da, on altıncı yüzyılda ortaya çıkmıştır. Çok sıcak bir günün akşamında, eline, zevkle bir ayna alıp da: Ne yazık ki bu bir günah değil! diyen prenses, bu sözü İtalya'da, on yedinci yüzyılda söylemiştir.

Benim düşünceme göre bu duygu Don Juan karakterinin temelini oluşturur ve görüldüğü üzere, hristiyan dini bunun varlığı için şarttır.

Bu konuda Napolili bir yazar diyor ki: "Tanrı'ya karşı gelmek ve Tanrı'nın sizi o anda küle çevireceğine inanmak az şey midir? Dindar, hem de koyu dindar, yaptığı davranışın kötülüğünü çok iyi bilen; nasıl can ve gönülden günah işliyorsa, öylece can ve gönülden Tanrı'dan günahının bağışlanmasını dileyen bir sevgiliye sahip olmanın büyük zevki bundadır, diyorlar."

Son derece günahkar bir hıristiyan düşünelim ki yaman bir adam olan V. Pio'nun sırf insanlara yararlı olan şeylere erdem adını veren o basit ahlak kurallarına kesinlikle yabancı bir yığın eski kurallara değer verdiği, bazılarını da bulduğu Roma'da doğmuş olsun. Katı yürekli, hem de İtalya'da az kalıp İspanya'ya sığınmak zorunda kalacak kadar katı yürekli bir engizisyon (1) güçlenmiş, herkese korku salıyor. En kutsal dinsel görev derecesine yükseltilen bu eski, işe yaramaz kuralları uygulamayanlara ya da bunları açıkça hor görenlere, birkaç yıl çok büyük cezalar verildi. Yukarıda sözettiğimiz günahkar Romalı yurttaşların hepsinin, korkunç engizisyon yasaları karşısında korkudan titrediklerini gördükçe, herhalde omuz silkerdi.

"Ya, öyle mi? derdi, ben Roma'nın, bu dünya başkentinin en zengin adamıyım. En yürekli adamı da ben olacağım, bütün bu adamların uydukları ve uyulmaya hiç de layık görülmeyen şeyleri açıkça hor göreceğim."

Çünkü bir don juanın don juan olabilmesi için yürekli bir adam olması ve insanların davranışlarındaki nedenleri açıkça gösteren ateşli ve parlak zekâya sahip bulunması gerektir.

Francesco Cenci, şöyle düşünmüş olacak: "Ben ki, Romalıyım, 1527 yılında, Roma'da, hem de, Serdar de Bourbon'un Luther yandaşı askerlerinin kutsal şeylere, en en iğrenç davranışlarla saldırdıkları o altı ay içinde doğmuşum, yürekliliğimi göstermek ve kamuoyuna meydan okumak zevkini olabildiği kadar derin biçimde tatmak için, acaba nasıl bir davranışta

bulunsam? Budala yurttaşlarımı nasıl şaşkınlığa düşürsem? Bütün bu bayağı insanlardan çok başka olduğumu çok güçlü duyma zevkini nasıl tatsam?"

Sözle yetinmek, bir Romalının, hem de Ortaçağda yaşayan bir Romalının kafasının alacağı şey değildi. Atakça söylenmiş sözlerin küçümsendiği, İtalya'dan başka ülke yoktur.

Bu sözleri kendi kendine söylemiş olan adamın adı Francesco Cenci'ydi: 15 Eylül 1598'de, kızının ve karısının gözleri önünde öldürüldü. Bu don juandan bize hiçbir sevimli anı kalmamıştır. Moliére'in Don Juanı gibi, her şeyden önce toplantılara renk katan bir adam olmak isteğiyle, huyca yumuşak ve ölçülü değildi.. Başkalarını düşünmesi, sırf onlar üzerindeki üstünlüğünü göstermek, kendi amaçları uğrunda onlardan yararlanmak ya da nefret etmek içindi. Bir don juan, sempatilerden ya da sevecen bir kalbin kapıldığı tatlı düşlerden asla zevk almaz. Ona, her şeyden önce, birer zafer oluşturabilecek, başkaları tarafından görülebilecek ve yadsınmayacak zevkler gereklidir. Ona, küstah Leporello tarafından, tasalı Elvire'in gözleri önüne serilen liste gereklidir.

Romalı Don Juan, özyapısının sırrını ele vermek ve Moliére'in Don Juanı gibi bir uşağa açılmak türünden yakışıksız bir acemilik yapmaktan kesinlikle çekinmiştir. Sırdaşsız yaşamış ve sırf amaçlarını gerçekleştirmeye yarayan sözleri söylemiştir.

Mozart'ın Don Juanını bize bağışlatan gerçek sevgi ve sevimli neşe anlarını, onda hiç gören olmamıştır.Sözün kısası, çevireceğim portre, iğrenç bir şeydir.

Seçmek söz konusu olsaydı, bu yaradılışta bir adamı anlatmaz, incelemekle kalırdım; çünkü meraklı olmaktan çok, korkunç niteliği vardır ; fakat, kendilerinden hiçbir şey esirgemeyeceğim yol arkadaşlarımın bunu istediklerini de açıklamak isterim. 1823' te, İtalya'yı, anılarını hiç unutamayacağım sevimli insanlarla birlikte görmek mutluluğuna erdim. Roma'da, Barberini sarayında görülen Beatrice Cenci'nin portresi, onlar gibi beni de büyüledi.

Bu sarayın galerisindeki tablolar şimdi, yedi sekiz tanedir; fakat bunlardan dördü birer başyapıttır. Önce Rafaello'nun sevgilisi ünlü Fornarina'nın Rafaello'nun kendisi tarafından yapılmış portresi var. Çağdaşları tarafından yapılmış kopyaları bulunduğu için aslı olduğundan hiç şüphe edilemeyen bu portre, Floransa galerisinde, Rafaello'nun sevgilisinin portresi olarak gösterilen ve Morghen tarafından bu adla yapılan resimden büsbütün başkadır. Floransa'daki portre, Rafaello'nun bile değildir. Okuyucu, sırası gelmişken söylenen bu sözü, bu büyük adın hatırı için lütfen bağışlar mı?

Barberini galerisindeki ikinci portre, Guido Reni'nin yapıtıdır. Bu, pek çok kötü resmi bulunan Beatrice Cenci'nin portresidir. Bu büyük ressam, Beatrice'nin boynuna, anlamsız bir kumaş parçası koymuş, başına bir sarık geçirmiştir; idam sehpasına çıkmak için diktirdiği giysiyi ve kendisini umutsuzluğa kaptıran on altı yaşında bir çaresiz kızın karma karışık saçlarını aynen çizecek olursa, gerçeği, dehşet verecek dereceye götürmüş olmaktan korkmuştur. Başı sevimli ve güzel, bakışları çok tatlı, gözleri çok iridir. Hüngür hüngür ağlarken yakalanmış bir kimsenin şaşkınlığını gösteriyor. Saçları kumral ve çok güzel. Bu başta, Romalı kadınların kendi haklarında gururla söyledikleri gibi "di una figlia del Tevere - bir Tiber kızı"nın metin bakışlarında çokluk görülen, Romalı gururundan ve kendi gücünü kavrayıştan hiç eser yok. Ne yazık ki, bu portrenin yarım renkleri, aşağıda öyküsünü okuyacağınız acıklı olaydan beri geçen iki yüz otuz sekiz yıllık uzun süre içinde tuğla kırmızısına dönmüş.

Barberini galerisindeki üçüncü tablo, Beatrice'yle birlikte idam edilen onun üvey anası Lucrezia Petroni'nin portresidir. Doğal güzelliği ve gururu içinde, Romalı evli kadın tipi. Yüz çizgileri kalın, ten parlak beyaz, kaşlar siyah ve gür, bakış buyurgan, aynı zamanda kösnül. Üvey kızının belirsiz, yalın, sanki Alman tipi yüzüyle güzel bir karşıtlık oluşturuyor.

Aslı kadar canlılıkla ve renklerin parlaklığıyla parıldayan dördüncü portre, Tiziano'nun

başyapıtlarından biri; ünlü Doge Barbarigo'ya metreslik eden bir Yunan cariyenin resmidir.

Roma'ya gelen yabancıların hemen hepsi, kenti gezmeye başlar başlamaz, önce Barberini galerisine giderler; onları hele kadınları, oraya çeken şey, Beatrice Cenci'nin ve üvey annesinin portreleridir.

Ben de genel meraka katıldım; sonra, herkes gibi, bu ünlü davanın belgelerini okumak istedim. Bu izni alabilseniz, sanırım ki sanıkların yanıtları dışında, baştan başa Latince olan o belgeleri okurken, olaylar üzerine hemen hiç açıklama bulamayıp şaşarsınız. Bunun nedeni şudur: 1599 yılında, Roma'da, olup bitenleri bilmeyen yoktu. O dönemde bu olay üzerine yazılmış olan yazılardan birini kopya etmek iznini satın aldım; bunun çevirisini yayımlamakla toplum töresine saygısızlık etmediğim kanısındayım, daha doğrusu, bu çeviri 1823 yılı kadınları katında yüksek sesle okunabilir. Kuşkusuz, çevirmen metne sadık kalmak olanağını bulamadığı noktalarda, harfi harfine çeviri yapamamıştır. Çünkü böyle olsaydı, dehşet, merak duygusuna kolayca galip gelirdi.

Katıksız (yani, hiçbir ideal örneğe uymak kaygısı olmayan ve kamu oyunu, sırf onu alaya almak için aklına getiren) Don Juan'ın kötü rolü, burada, bütün korkunçluğuyla gösterilmiştir. İşlediği aşırı cinayetler, iki çaresiz kadını, onu gözleri önünde öldürtmeye zorlamıştır. Bu iki kadından biri onun karısı, öteki kızıydı; okuyucu, onların suçlu oldukları konusunda bir kanıya varma yürekliliğini gösteremeyecektir. Çağdaşları, o kadınların ölmemeleri gerektiği düşüncesindeydiler.

Şuna inanıyorum ki, karısı tarafından öldürülen ve büyük şair Monti'ye konu oluşturan Galeoto Manfredi'nin trajedisi ve daha az bilinip İtalya kentlerinin özel tarihlerinde şöyle böyle söz konusu edilen on beşinci yüzyıla ait daha birçok aile faciası, Petrella şatosundakine benzer bir sahneyle bitmiştir. Olayın, bir çağdaşı tarafından yazılan öyküsünü , aşağıda çeviriyorum. Roma İtalyancasıyla 14 eylül 1599'da yazılmıştır.

Kutsal pederimiz

Papa VIII. Clemente, Aldobrandini döneminde 11 Eylül 1599 tarihine raslayan geçen cumartesi günü baba katili olarak idam edilen Giacomo ve Beatrice Cenci ile üvey anaları Lucrezia Petroni Cenci'nin ölümlerinin gerçek öyküsü.

Roma'da doğan ve en zengin kentdaşlarımızdan biri olan Francesco Cenci'nin iğrenç yaşamı, sonunda kendisini yok olmaya götürdü. Güçlü ve yürekli delikanlılar olan oğullarını ve bundan dört gün önce daha on altı yaşındayken idama mahkum edilen Papa ülkelerinin ve bütün İtalya'nın en güzel kadınlarından biri olarak tanınan kızı Beatrice'yi, zamansız bir ölüme sürekledi. Kusursuz Bologna okulunun öğrencilerinden Guido Reni'nin, geçen cuma günü, yani Beatrice'nin idamından tam bir gün önce zavallı kızın portresini yapmak istediği söyleniyor. Eğer o büyük ressam bu işi de bu başkentte çizdiği diğer resimlerde olduğu gibi yaptıysa gelecek kuşaklar, o olağanüstü güzel kızın güzelliği hakkında bir düşünceye sahip olabileceklerdir. Aynı zamanda, o kuşakların, Beatrice'nin eşi benzeri olmayan yıkımları hakkında ve gerçekten bir Romalı ruhu taşıyan bu kızın o yıkımlara nasıl şaşılacak bir dayanma gücüyle göğüs gerdiğine değgin, bir anıyı biraz olsun korumak için, onu ölüme götüren olayla ilgili öğrendiklerimi ve onun onurlu trajedisini yaşadığı gün, gördüklerimi yazmaya karar verdim.

Edindiğim bilgileri bana verenler, altı haftadan beri, Cenciler davasından başka bir şey konuşulmadığı halde, Roma'da bugün de bilinmeyen en gizli olayları bilen kişilerdir. Yazdığım bu serüveni, saygı gösterilecek belgeler arasına koyabileceğimden emin olduğum ve yazımın,belgeler arasından, ancak ben öldükten sonra ortaya çıkacağı kesin olduğu için, biraz serbestçe yazacağım. Üzüldüğüm biricik nokta, iğrenç babası ne kadar öfke ve kin uyandırmışsa, annesi de tanıyanların o kadar sevgisini ve saygısını kazanmış olan çaresiz

Beatrice Cenci'nin suçsuzluğuna karşı söz söylemek zorunda bulunuşumdur. Fakat gerçek böyle yapmayı buyurur.

Tanrı'nın, kendisine yadsınamaz, şaşılacak bir zeka ve tuhaflık bağışladığı bu adam, V. Pio (Ghislieri) zamanında hazinedarlık (maliye bakanı) orununa yükselmiş olan Monsenyör Cenci'nin oğluydu. Bilindiği gibi, bu kutsal papa dinsizliğe karşı duyduğu haklı kinle ve o eşi görülmemiş engizisyonun iyileştirilmesiyle çok uğraştığından, devletinin maddi temellere dayanan yönetimiyle pek ilgilenememiştir. Öyle ki 1572'den önce birkaç yıl hazinedarlık eden bu Sinyor Cenci, oğlu ve Beatrice'nin babası olan o iğrenç adama yüz altmış bin kuruş (1837 yılında yaklaşık iki milyon beş yüz bin frank) net gelir bırakmak yolunu bulmuştu.

Francesco Cenci, bu büyük servetten başka öyle bir yüreklilik ve sağgörüyle ünlenmişti ki gençlik çağında, ondan başka hiçbir Romalı, onun derecesine erişememişti. Kendisine yüklenmeye başlayan canice davranışlar, herkesin kolayca bağışlayabileceği türden olduğu için, bu ün ona Papa sarayında ve bütün halk katında daha çok saygınlık kazandırıyordu. 1513'te kaybettiğimiz X. Leone ve 1549'da ölen III.Paolo zamanlarında halkın eriştiği düşünce ve davranış serbestliğini, birçok Romalı, hala acı bir saygıyla anar. Bazı garip aşkların, onlardan daha garip araçlarla başarılması nedeniyle daha Papa III. Paolo zamanında, genç Francesco Cenci'den söz edilmeye başlanmıştır.

Henüz bir dereceye kadar güvenle konuşulabildiği III.Paolo döneminde, birçok kişi Francesco Cenci'nin, özellikle kendisine yeni ve korkulu zevkler verebilecek, garip olaylara düşkün olduğunu söylüyorlardı. Bu kişiler savlarını, onun hesap defterlerinde, şöyle giderler görülmüş olmasına dayandırıyorlar:

"Toscanella serüvenleri ve eğlenceleri için, üç bin beş yüz kuruş; (1837'de yaklaşık olarak altmış bin frank) hem de fazla pahalıya mal olmadı."

Roma'daki yazgımızın ve yaşayış biçimimizin, yönetimdeki papanın huyuna göre değiştiği, İtalya'nın başka kentlerinde belki bilinmez. Nitekim, iyi Papa XIII.Gregorio (Buoncompagni) zamanında on yıl Roma'da her şey yapılabilirdi; canı isteyen, düşmanını bıçaklatırdı ve alçakgönüllü davranması koşuluyla, kovuşturmaya uğramazdı. Bu aşırı göz yummanın yerini, büyük Sisto Quinto'nun yönetimde olduğu beş yıl, aşırı bir şiddet aldı. Bu papa hakkında, İmparator Augustus için söylendiği gibi ya hiç gelmemeliydi, ya da sonsuza kadar kalmalıydı, denildi. Sonradan Sisto Quinto olan Kardinal Montalto'ya günahlarını açıklamak felaketine uğramış bahtsızların, on yıldan beri unutulmuş olan öldürme ve zehirleme suçlarından dolayı idam edildikleri görüldü.

Hele XIII. Gregorio döneminde, Francesco Cenci'den, fazla söz edilmeye başlandı. Bu kadar saygın bir senyöre yakışacak biçimde çok zengin bir kadınla evlenmişti. Kadın, yedi çocuk doğurduktan sonra öldü. Onun ölümünden sonra, ikinci kez evlenerek Lucrezia Petroni'yi aldı. Az bulunur bir güzelliğe sahip, özellikle teninin parlak beyazlığıyla ünlü olan bu kadının bir kusuru, Romalı kadınlarımızın hepsi gibi, fazlaca şişman olmasıydı. Francesco Cenci'nin Lucrezia'dan çocuğu olmadı.

Francesco Cenci'nin en basit ahlaksızlığı, rezilce bir aşka fazla düşkünlüğü; en büyük ayıbı, Tanrı'ya inanmamasıydı. Ömründe kiliseye girdiği görülmemişti. Rezilce aşklarından dolayı üç kez hapse atılmış, yönetimleri altında yaşadığı on iki papa katında saygınlığı olan kimselere iki yüz bin kuruş vererek kurtulmuştu. (iki yüz bin kuruş, 1837 rayiciyle yaklaşık beş milyon franktı.).

Ben, Francesco Cenci'yi, saçları kırçıllaştığı sırada, cüretliler için her şeyin yapılabildiği, Papa Bomcompagni zamanında görebildim. Yaklaşık olarak beş ayak altı pus boyunda çok zayıf, fakat boyu bosu yerinde bir adamdı.Son derece güçlü diye tanınmıştı. Belki de bu

söylentiyi kendisi çıkartıyordu. İri ve ve anlamlı gözleri vardı; fakat üst kapakları fazlaca düşüktü. Burnu çok uzun ve çok büyük, dudakları ince, gülüşü çok zarifti. Düşmanlarından birine gözünü diktiği zaman, bu gülüş korkunç bir şey oluyordu. Bir parça heyecanlansa ya da öfkelense, rahatsız olacak kadar ürkütücü bir biçimde titremeye başlardı. Onu, gençliğimde, Papa Buoncompagni zamanında, Roma'dan Napoli'ye, her halde aşıktaşlık için, atla giderken görürdüm. Haydutlara hiç aldırış etmeden San Germano ve Fajola ormanlarından geçer, söylentiye göre bu yolu yirmi saatten daha az bir zamanda alırdı. Sürekli yalnız ve hiç kimseye haber vermeden gezerdi. İlk bindiği at yorulunca, bir başka at satın alır ya da çalardı. Bir parça güçlük çıkaran olsa, karşısındakini bıçaklamakta, hiç zorluk çekmezdi. Fakat doğruyu söylemek gerekirse, benim gençliğimde, yani o, kırk sekiz elli yaşlarında olduğu zamanlar, ona karşı koyacak kadar atak kimse yoktu. En büyük zevki, özellikle düşmanlarına meydan okumaktı.

Papa hazretlerinin ülkelerinde, bütün yollarda onu tanımayan yoktu; para konusunda eli açıktı; fakat bir hakarete uğradıktan iki üç ay sonra,paralı katillerinden birini gönderip hakaret eden adamı öldürtecek yaradılıştaydı.

Uzun ömrü içinde yaptığı biricik erdemli iş, Tiber dolaylarındaki büyük sarayının avlusunda, San Thomas'a adanan bir kilise yaptırmak olmuştu. Kaldı ki bu güzel işi yapmasına neden olan şey de bütün çocuklarının mezarını gözü önünde bulundurmak gibi garip bir istekti (1). Çocuklarına karşı, kendisini hiçbir nedenle aşağılayamayacak kadar küçük yaşlarında bile, doğal olmayan ve çok abartılı bir kin beslerdi.

O kilisenin yapılmasında çalıştırdığı işçilere, çoğu kez acı bir gülüşle: "Hepsini buraya yerleştirmek istiyorum." derdi. Üç büyük oğlu olan Giacomo, Cristoforo ve Rocco'yu, İspanya'da Salamanca Üniversitesi'ne öğrenime gönderdi. Çocuklar bu uzak ülkeye varınca, onlara hiç para göndermemekten haince bir zevk duydu. Öyle ki, zavallı delikanlılar, babalarına, hepsi yanıtsız kalan bir sürü mektup yolladıktan sonra, biraz ödünç para alarak ya da yollar boyunca dilenerek ülkelerine yoksulluk ve çaresizlik içinde döndüler

Roma'da, her zamankinden daha sert, daha katı, daha kaba bir babayla karşılaştılar. Çok zengin olmasına karşın, oğullarını ne giydirdi, ne de en zorunlu gıda maddeleri satın alabilmeleri için gerksinimleri olan parayı verdi. Zavallı çocuklar, Papa'ya baş vurmak zorunda kaldılar, o da Francesco Cenci'yi, çocuklarına ufak bir nafaka bağlamaya zorladı. Bu pek cılız yardımla babalarından ayrıldılar.

Çok geçmeden, kötü alışkanlıklarından dolayı, Francesco üçüncü ve son kez hapse atıldı. Bunun üzerine, üç kardeş, daha yönetimde olan Papa'ya, huzura kabul için yalvardılar ve ailelerinin namusunu ayaklar altına aldığını söyleyerek babaları Francesco Cenci'nin öldürülmesini, hep birlikte istediler. VIII. Clemente de bunu pek istiyordu. Fakat bu hain çocukları sevindirmemek için, ilk düşüncesini uygulamak istemedi, onları huzurundan rezil ederek kovdu.

Babaları, yukarıda söylediğimiz gibi, güçlü bir kişiye yüklü bir para vererek hapisten çıktı. Üç büyük oğlunun garip girişiminin çocuklarına karşı beslediği kini daha da çoğaltacağı doğaldır. Büyük küçük, hepsine her an ileniyor, sarayında kendisiyle birlikte oturan iki zavallı kızının, her gün dayaktan canlarını çıkarıyordu.

Büyük kızı, yakından göz hapsinde olmair dilekçe ulaştırmayı başardı; kutsal pedere, kendisini evlendirmesi ya da bir manastıra koyması için yalvardı. VIII.Clemente ona acıdı ve kendisini, Gubbio'nun en soylu ailesinden olan Carlo Gabrielli ile evlendirdi. Papa, kızın babasını, büyük bir çeyiz vermeye zorladı.

Bu hiç beklemediği darbe üzerine, Francesco Cenci, son derece öfkeye kapıldı ve Beatrice'nin

de, büyüyünce, kızkardeşinin tuttuğu yolu tutmasına engel olmak üzere, onu, koca sarayının dairelerinden birine kapattı. O zaman henüz on dört yaşında olan ve görenleri hayran bırakacak bir güzelliğin bütün parıltısını taşıyan Beatrice'yi, orada hiç kimsenin görmesine izin vermiyordu. Beatrice, öyle şen, öyle saf ve öyle sevimli bir şeydi ki böylesini ondan başka kimsede görmedim. Francesco Cenci ona, kendi eliyle yemek götürüyordu. Bu canavar, ona ya o zaman aşık olmuştu ya da zavallı kızına işkence etmek için aşık taklidi yapıyordu. Ablasının, kendisine oynadığı alçakça oyundan ona çok söz eder ve kendi sesinden kendisi öfkelenerek, sonunda döve döve Beatrice'nin canını çıkarırdı.

Bu olaylar ola dursun, Francesco'nun oğullarından Rocco Cenci, bir domuz kasabı tarafından öldürüldü; ertesi yıl da, Paolo Corso de Massa, Cristoforo Cenci'yi öldürdü. Francesco Cenci, bu nedenle koyu dinsizliğini göstermiş, oğullarının cenaze töreninde, mum parası olarak bir baioque (1) bile harcamak istememişti.

Oğlu Cristoforo'nun sonunu öğrenince, ancak bütün çocukları gömüldüğü zaman bir parça sevinç duyabileceğini, en son çocuğu öldüğü zaman da sevincini göstermek için sarayını tutuşturmak istediğini söylemişti. Roma, bu sözlere şaştı; fakat herkese, Papa'ya bile meydan okumakla övünen böyle bir adamdan her şeyin bekleneceğini biliyordu.

(Burada, Francesco Cenci'nin, çağdaşlarını şaşkınlığa düşürmek için yaptığı garip işlerle ilgili, Romalı anlatıcının anlattığı çok önemli öyküleri izlemek kesinlikle olanaksızlaşıyor. Karısı ve talihsiz kızı, görünüşe göre, onun uğursuz düşüncelerinin kurbanı olmuşlardır.)

Bütün bunlarla kalmadı. Artık büyümüş ve güzelleşmiş olan kendi kızı Beatrice'ye tecavüz etmek için gözdağı verdi ve zora baş vurdu; çırılçıplak soyunup utanmadan, onun yatağına girdi. Çırılçıplak soyunmuş olarak, onunla birlikte sarayının salonlarında dolaşıyordu; sonra zavallı Lucrezia, onun Beatrice ile ne yaptığını, lambaların ışığında görsün diye, kızını karısının yatağına götürüyordu.

Bu zavallı kızcağıza, anlatmakta duraksadığım korkunç bir sapkınlık aşılıyor, bir baba, öz kızına yaklaşacak olursa, doğacak çocukların mutlaka ermişler sırasına geçeceklerini, kilise tarafından kutsanan bütün büyük ermişlerin böyle dünyaya geldiklerini, yani ana tarafından büyük babalarının, kendi babaları olduğunu söylüyordu.

Beatrice, bu iğrenç isteğe karşı direnince onu insafsızca dövüyordu. Öyle ki zavallı kızcağız, bu kadar talihsiz bir yaşama artık dayanamayacak duruma geldi. Kızkardeşini örnek tutmayı düşündü. Kutsal pederimiz Papa'ya, çok ayrıntılı bir dilekçe verdi; ama büyük bir olasılıkla Francesco Cenci, gerekli önlemleri almış olduğundan dilekçenin, Papa hazretlerinin eline ulaştığına ilişkin hiçbir belirti görünmüyor; daha doğrusu, Beatrice tutsakken, savunma vekili bu belgeye büyük gereksinim duyduğu zaman, onu Papalık kaleminde bulamadı; bu belge Petrella şatosunda yapılan işitilmedik aşırı davranışları bir dereceye kadar kanıtlamış olacaktı. Beatrice Cenci'nin kendini koruma durumunda bulunduğunu, herkes açıkça görecek değil miydi? Bu dilekçede Beatrice'nin üvey annesi Lucrezia adına da istekler vardı.

Francesco Cenci, bu girişimi haber aldı; bu iki zavallı kadına karşı kötü davranışlarını, nasıl bir öfkeyle artırdığı kestirilebilir.

Yaşam, artık onlar için dayanılmaz bir hale geldi; işte o zaman, dostları, Francesco'nun zengin armağanlarıyla satın alınmış olan hükümdarın adaletinden büsbütün umutlarını keserek son çareye başvurmayı düşündüler. Bu çare onları mahvetmekle birlikte, hiç olmazsa, yeryüzündeki acılarını dindirmek gibi bir yarar sağladı.

Ünlü Monsenyör Guerra, Cenci sarayına çok giderdi. Uzun boylu, pek yakışıklı bir adamdı, ısrarla, yapmayı aklına koyduğu her hangi bir işi, kendisine özgü bir incelikle sonuçlandırmak gibi yaratılıştan bir yeteneği vardı. Beatrice'yi sevdiği ve cübbeyi çıkarıp onunla evlenmeyi

tasarladığı düşünülmüştür (1). Fakat, duygularını gizlemeye son derece özen göstermesine karşın Francesco Cenci, onun, bütün çocuklarıyla çok sıkı ilişki içinde olduğunu söyleyerek kendisinden nefret ediyordu.

Monsenyör Guerra, Sinyor Cenci'nin, sarayında olmadığını duyunca kadınların dairesine çıkıyor, birkaç saat onlarla konuşuyor, her ikisinin uğradıkları inanılmaz derecede kötü davranışlardan yakınmalarını dinliyordu. Anlaşılıyor ki karar verdikleri tasarıdan, Monsenyör Guerra'ya açık açık söz etmeye ilk cesaret eden Beatrice olmuştur. Zamanla, bu işi, o da benimsedi; Beatrice'nin birçok kez üstelemesi üzerine, bu garip planı Giacomo Cenci'ye açmayı sonunda kabul etti. En büyük erkek çocuk ve Francesco'dan sonra ailenin başı o olduğu için, o uygun görmezse bir şey yapılamazdı.

Onu, suikaste katmak çok kolay oldu; kendisine hiç yardım etmeyen babası ona son derece kötü davranıyordu. Giacomo, evli ve altı çocuk babası olduğu için, bu durum onu daha da çok etkiliyordu. Toplanıp Francesco Cenci'nin ne biçim öldürüleceğini tartışmak üzere, Monsenyör Guerra'nın dairesini seçtiler. Sorun yönteme uygun konuşuldu, her noktada, üvey ana ile genç kızın oyu alındı. Sonunda karar verilince, Francesco Cenci'nin, efendilerine karşı sönmez bir kin besleyen iki adamı seçildi. Bunlardan birinin adı Marzio'ydu. Francesco'nun çocuklarına çok bağlı, mert bir adamdı. Onları memnun edecek bir şey yapmış olmak için de baba katilliğine katılmayı kabul etti. Olimpio adını taşıyan öteki, Prens Colonna tarafından, Napoli Krallığı'ndaki Petrella şatosu kolculuğuna seçilmişti; fakat Francesco Cenci, prens yanındaki saygınlığı ve erkiyle onu oradan kovdurmuştu.

Bu iki kişi ile bütün iş kararlaştırıldı. Francesco Cenci, Roma'nın kötü havasından korunmak için gelecek yaz mevsimini, Petrella şatosunda geçirmeye gideceğini haber verdiği için bir düzine Napolili haydut toplamayı düşündüler. Olimpio bunları sağlamayı üzerine aldı. Haydutları Petrella dolayındaki ormanlarda gizlemeyi, Francesco Cenci yola çıktığı zaman bunlara haber vermeyi kararlaştırdılar. Haydutlar, onu yolda yakalayıp kaldıracaklar, büyük bir kurtarmalık karşılığında özgür bırakılacağını ailesine bildireceklerdi. Bunun üzerine, çocuklar, haydutların istediği parayı sağlamak üzere Roma'ya geri dönmek zorunda kalacaklardı. Bu parayı çabucak sağlayamamış gibi yapacaklar, haydutlar da paranın gelmediğini görünce Francesco Cenci'yi öldüreceklerdi. Böylece, bu cinayeti asıl işleyenlerden , hiç kimse kuşkulanmayacaktı.

Fakat, yaz gelip Francesco Cenci, Roma'dan Petrella'ya yola çıktığı zaman, hareketi bildirecek olan casus, ormandaki haydutlara çok geç haber verdi, onlar da yola inecek zaman bulamadılar. Cenci, Petrella'ya, sağ salim vardı; haydutlar, şüpheli bir avı beklemekten yorularak, kendi hesaplarına hırsızlık etmek için başka taraflara gittiler.

Diğer taraftan akıllı ve kuşkulu bir yaşlı adam olan, Cenci, kaleden hiç çıkmıyordu, huysuzluğu, dayanılmaz olan yaşlılık sakatlıkları yüzünden artıyor, iki çaresiz kadına ettiği zulümleri çoğaltıyordu. Onların, kendi zayıflığından hoşnut olduklarını söylüyordu.

Dayanmak zorunda kaldığı korkunç şeylerle sabrı tükenen Beatrice, Marzio ile Olimpio'yu kale duvarlarının dibine çağırttı. Gece vakti, babası uykudayken zemine yakın bir pencereden onlarla konuştu. Monsenyör Guerra'ya yazılmış mektuplar attı. Monsenyör Guerra'nın Marzio ile Olimpio'ya, Francesco Cenci'yi kendileri öldürmek şartıyla biner frank ödeyeceğine söz vermesi bu mektuplarla kararlaştırıldı. Paranın üçte biri, iş yapılmadan önce, Roma'da, Monsenyör Guerra tarafından, üçte ikisi de, iş olup bittikten sonra, Lucrezia ve Beatrice, Cenci'nin kasasına sahip olunca, onlar tarafından verilecekti.

İşin, Meryem'in doğum günü yapılması da ayrıca kararlaştırıldı ve iki adam, bu nedenle ustaca, kaleye alındılar. Fakat Lucrezia, Hazreti Meryem'e ait yortuya saygı gösterip duraksadı, çifte günah işlememek için, bu işi bir gün sonraya bırakmaya, Beatrice'yi kandırdı.

O nedenle, 19 Eylül 1598'de, gece, ana kız, aldatılması çok güç olan Francesco Cenci'ye büyük bir ustalıkla afyon verdiler, Cenci de derin bir uykuya daldı.

Gece yarısına doğru, Beatrice, Marzio ile Olimpio'yu, kaleye kendisi aldı; sonra Lucrezia ile Beatrice, onları, derin uykuda bulunan ihtiyarın odasına götürdüler. İki kadın, kararlaştırılan işi yapmaları için onları orada bırakıp bitişik odada beklemeye gittiler. Birdenbire, bu iki kişinin, yüzleri sapsarı, kendilerinden geçmiş bir halde, geri geldiklerini gördüler. Kadınlar:

- Yine ne oldu? diye haykırdılar.

Adamlar:

- Uyuyan bir zavallı ihtiyarı öldürmek alçaklık ve ayıptır, diye yanıt verdiler! Acıma hareketimize engel oldu.

Bu özrü işitince Beatrice öfkelendi ve onlara sövmeye başladı.

Demek ki siz bu işe iyice uygun erkekler olduğunuz halde, uyuyan bir adamı öldürmeye cesaretiniz yok, öyle mi? (1) Uyanık olsaydı, onunla yüz yüze gelmeye hiç cesaret edemezdiniz! İşi böyle yarıda bırakmak için mi para aldınız? Pekala! Mademki korkaklığınız öyle gerektiriyor, babamı ben kendi elimle öldürürüm! Size gelince siz de fazla yaşayacak değilsiniz!

Katiller, bu ateşli sözlerle yüreklendiler ve kararlaştırılan parada indirim yapılması korkusuyla, cesaretlerini ele alıp odaya yine girdiler. Kadınlar da arkalarından girdi. Birinin elinde büyük bir çivi vardı.Biri bunu, uyuyan ihtiyarın gözünün üstüne, dimdik tuttu; öteki, elindeki çekiçle çiviyi onun kafasına sapladı. Boğazına da bu biçimde, bir başka çivi soktular, öyle ki nice yeni günahlarla dolu o zavallı ruh, iblisler tarafından alınıp götürüldü; vücut debeleniyordu; amma boşuna.

İş bitince, genç kız, Olimpio'ya para dolu büyük bir kese verdi. Marzio'ya, bir zamanlar babasına ait olan, sırma şeritli bir çuha kaftan verdi ve ikisini de uğurladı.

Kadınlar yalnız kalınca, ilk önce, ölünün kafasına ve gırtlağına saplı olan iri çivileri çekip çıkardılar; sonra, cesedi bir yatak çarşafına sarıp iç içe birçok odadan sürükleyerek geçirdiler.Terk edilmiş bir küçük bahçeye bakan geçite kadar getirdiler. Ölüyü, oradan, o ıssız yerde yetişen büyük bir mürver ağacının üstüne attılar. Bu küçük geçitin sonunda yüznumaralar bulunduğundan, ertesi gün, yaşlı adamın mürver dalları üstüne düşmüş ölüsü bulunduğu zaman, yüznumaraya giderken ayağı kayarak düştüğünün tahmin edileceğini umuyorlardı.

Gerçek, onların tahmin ettikleri gibi oldu. Sabahleyin, ölü bulunduğu zaman, kalede büyük bir gürültü koptu; kadınlar da yüksekten çığlıklar atmakta kusur etmediler, babalarının ve kocalarının bu çok acıklı ölümüne ağladılar. Fakat, Beatrice, tecavüze uğrayan iffetli kadın yürekliliğine sahip olmakla birlikte, yaşamda zorunlu olan sakınganlıktan yoksundu.Kalede çamaşır yıkayan bir kadına, daha sabah karanlığı, kanlı bir çarşaf vermiş, bu kadar çok kana şaşmamasını, çünkü bütün gece çok kan kaybettiğini söylemişti. Böylece, o günlük, iş yolunda gitti.

Francesco Cenci, konumuna uygun bir mezara gömüldü ve kadınlar, uzun zamandan beri boş yere özledikleri huzura kavuşmak için Roma'ya döndüler. Napoli'de neler olup bittiğini bilmedikleri için, ölünceye kadar mutlu yaşayacaklarını sanıyorlardı. Bu kadar korkunç bir baba katilliğinin cezasız kalmasını istemeyen tanrısal adaletin bir görünmesi sonucu, Petrella kalesinde geçen olaylar başkentte duyulur duyulmaz baş yargıç kuşkulandı ve cesedin incelenmesiyle şüpheli kişilerin tutuklanması için bir komiser gönderdi.

Komiser, kalede oturanların hepsini tutukladı. Bütün bu adamlar, zincirlere vurularak Napoli'ye götürüldüler; verilen ifadelerde şüpheli hiçbir şey görülmedi. Yalnızca çamaşırcı kadın, Beatrice'nin kendisine kanlı bir çarşaf ya da çarşaflar verdiğini söyledi. Beatrice'nin, bu büyük

kan lekeleri üzerine kendisine açıklama yapıp yapmadığını sordular. Kadın, Beatrice'nin doğal bir hastalıktan söz ettiğini söyledi. Böyle bir hastalığın bu kadar büyük kan lekeleri yapıp yapmayacağını sordular; kadın, yapamayacağı yanıtını verdi, çarşaftaki lekelerin, çok koyu kırmızı olduğunu söyledi.

Bu bilgi hemen Roma Adliye'sine gönderildi; bununla birlikte Francesco Cenci'nin çocuklarının tutuklanması düşünülünceye kadar aradan birkaç ay geçti. Lurezia Beatrice e Giacomo, bir görüşme bahanesiyle Floransa'ya ya da Civitavecchia'ya giderek bu kez kurtulabilirlerdi. Fakat yüce Tanrı onlardan bu kurtarıcı esini esirgedi.

Monsenyör Guerra, Napoli'de geçen olayları öğrenince, hemen adamlar yolladı, onları Marzio ile Olimpio'yu öldürmekle görevlendirdi; ama sadece Olimpio, Terni'de öldürülebildi. Napoli Adliyesi, Marziao'yu tutuklamıştı; kendisini Napoli'ye götürdüler, orada, her şeyi hemen itiraf etti. Bu korkunç ifade, hemen Roma Adliyesine gönderildi. O da sonunda Francesco'nun yaşamdaki oğulları Giacomo ve Bernardo Cenci'yi, dul karısı Lucrezia'yı tutuklattı ve Corte Savello hapishanesine gönderdi. Beatrice, oldukça kalabalık güvenlik görevlileri tarafından, babasının sarayında gözaltına alındı. Marzio da Napoli'den getirilerek Savello hapishanesine konuldu; orada onu, iki kadınla yüzleştirdiler. Kadınlar, inkarda direndiler, özellikle Beatrice, Marzio'ya verdiği sırmalı kaftanı tanımamakta diretti. Bu haydut, genç kızın olağanüstü güzelliği ve yargıca yanıt verirken şaşılacak derecede güzel konuşması karşısında birdenbire heyecanlanarak, Napoli'de açıkladığı şeylerin hepsini inkâr etti. İşkenceye koydular, hiçbir itirafta bulunmadı ve işkenceler ortasında ölmeyi yeğledi; bu, Beatrice'nin güzelliğine karşı, yerinde bir saygı eseriydi!

Bu adamın ölümünden sonra, suçun tanıtlanması için nesnel kanıt bulunamadığından, yargıçlar, gerek Cenci'nin iki oğlunu, gerekse iki kadını işkenceye koymak için yeteri kadar neden bulunduğu kanısına varamadılar. Dördü de Sant'Angelo şatosuna götürüldü. Orada, çok rahat, birkaç ay geçirdiler.

İş kapanmış gibi görünüyordu, bu çok güzel, çok metin, aynı zamanda pek güçlü ilgi uyandırmış olan genç kızın, yakında özgür bırakılacağından, Roma'da kimsenin kuşkusu yoktu. Tam o sırada, aksi gibi, Adliye, Terni'de Olimpio'yu öldüren haydudu tutuklattı; bu adam, Roma'ya götürüldü, orada her şeyi açıkladı.

Haydudun itiraflarıyla pek umulmadık biçimde lekelenen Monsenyör Guerra vakit geçirmeden mahkeme huzuruna çağırıldı; hapis kesindi, belki de ölüm vardı. Fakat, yaradılıştan her işi iyi yapmasını bilen bu şaşılacak adam, mucize denilebilecek bir biçimde kurtulmayı başardı. Papa sarayının en güzel erkeği olarak tanınmıştı, Roma'da da kendisini bilmeyen yoktu. Onun için, kurtulmayı umamazdı. Zaten kapılar sıkı sıkı kapatılmıştı; belki de mahkemeye çağrıldığı andan başlayarak evi de gözetleniyordu. Kendisi çok uzun boylu, teni kar gibi beyazdı. Kumral,düzgün bir sakalı, aynı renkte güzel saçları vardı.

Şaşılacak bir hızla hareket ederek bir kömürcüyü kandırdı, onun giysilerini giydi, saçını, sakalını tıraş ettirdi, yüzünü boyadı, iki tane eşek satın aldı, Roma sokaklarında, dolaşarak, topallaya topallaya kömür satmaya başladı. Büyük bir ustalıkla, kaba saba, aptal bir tavır takınmış, ağzı ekmek ve soğan dolu, her tarafı dolaşıp bağıra bağıra kömürünü satarken, yüzlerce güvenlik görevlisi onu yalnızca Roma'da değil, bütün yollarda arıyorlardı. Sonunda , yüzünü, güvenlik görevlisi erlerin çoğu ezberlediği zaman hep kömür yüklü eşeğini sürerek Roma'dan çıkamak yürekliliğini gösterdi. Karşılaştığı birçok bölük, onu yolundan alıkoymadı, o zamandan beri, kendisinden ancak bir tek mektup alındı; annesi, Marsilya'ya onun adına para gönderdi. Fransa'da, asker olarak savaştığı sanılıyor.

Terni katilinin itirafları, Roma'da şaşkınlık ve heyecan uyandıran Monsenyör Guerra'nın bu kaçışı, Cenciler hakkındaki kuşkuları, hatta delilleri bile o kadar canlandırdı ki sonunda

Cenciler Sant'Angelo şatosundan çıkarılıp yine Savello hapishanesine götürüldüler.
İşkenceye konulan iki erkek kardeş, haydut Marzio'nun gösterdiği ruh soyluluğunu gösteremediler, her şeyi itiraf edecek kadar zayıftılar.
Sinyora Lucrezia Petroni, tembelliğe ve büyük lüksün verdiği rahatlıklara öyle alışktı, hem de öyle iri vücutluydu ki ip işkencesine dayanamadı; ne biliyorsa söyledi.
Fakat, çok ateşli ve yürekli bir genç kız olan Beatrice Cenci böyle yapmadı.Yargıç Moscati'nin ne yumuşak sözleri, ne gözdağı vermesi işe yaradı. İp işkencesine, hiç zayıflık göstermeden tam bir sağlamlıkla dayandı. Yargıç onu, zerre kadar suçlu gösterecek bir yanıt vermeye zorlayamadı, üstelik bu kadarla da kalmadı, kendisini sorguya çekmekle görevli o ünlü yargıç Ulysse Moscati'yi, ateşli zekâsıyla büsbütün şaşırttı. Yargıç, bu genç kızın durumundan o kadar şaşkınlığa düşmüştü ki iktidarda bulunan Papa VIII. Clemente hazretlerine, olup biteni sunmak gereğini duydu.
Papa, dava belgelerini görüp incelemek istedi. Derin bilgisiyle ve zekâsının yüksek kavrayışıyla ünlü olan yargıç Ulysse Moscati'nin, Beatrice'nin güzelliğine yenilmesinden ve sorgularında onu korumasından korktu. Bunun sonucunda, Papa, bu davaya bakma işini ondan alıp daha sert bir yargıca verdi.Gerçekten bu vahşi adam, bu kadar güzel bir vücuda, acımasızca işkence etmek gözüpekliğini gösterdi. Bu işkence, ad torturam capillarum denen türdendi (yani, Beatrice Cenci'yi saçlarından asarak sorguya çektiler).(1)
O, iple bağlı bulunduğu sırada, bu yeni yargıç, Beatrice'nin karşısına, üvey annesiyle erkek kardeşlerini çıkardı. Giacomo ile Sinyora Lucrezia onu görür görmez:
- Günah işlenmiştir, diye haykırdılar; pişmanlık duymak gerek ve boşuna inatla, vücudunu paralatmamak gerek.
Genç kız:
- Demek ki diye yanıtladı, ailemizi rezil etmek ve alçakça ölmek istiyorsunuz, öyle mi? Büyük bir yanılgı içindesiniz; madem ki öyle istiyorsunuz, öyle olsun.
Sonra, güvenliği sağlayan görevlilere dönerek:
- Çözün beni, dedi, annemin ifadesini bana okusunlar, onaylanması gereken yeri onaylayacağım, inkâr edilmesi gereken yeri inkâr edeceğim.
Dediği gibi yapıldı; doğru olan ne varsa hepsini açıkladı. Hemen, hepsinin zincirlerini söktüler ve Beatrice, beş aydan beri erkek kardeşlerini görmediği için onlarla birlikte yemek yemek istedi, dördü bir arada, çok neşeli bir gün geçirdiler.
Fakat ertesi gün, onları yine birbirinden ayırdılar; iki erkek kardeşi Tordinona hapisanesine yolladılar, kadınlar Savello hapishanesinde kaldılar.Kutsal pederimiz Papa, hepsinin itiraflarını içeren belgeyi görünce, suçluların azgın atların kuyruklarına bağlanarak bu biçimde öldürülmelerini emretti.
Bu korkunç kararı işitince, bütün Roma titredi. Birçok Kardinal ve prens, Papa'nın huzurunda diz çöküp bu zavallıların kendilerini savunmalarına izin vermesi için Papaya yalvardılar.
Papa, öfkeyle:
- Ya onlar, dedi, yaşlı babalarına, kendini savunması için zaman bıraktılar mı?
Sonunda özel bir iyilik olmak üzere, yirmi beş gün süre vermeyi kabul etti. Kenti şaşkınlıkla ve merhametle dolduran bu dava üzerine, Roma'nın en yüksek avukatları, hemen yazı yazmaya başladı. Yirmi beşinci gün, hepsi birlikte, Papa'nın huzuruna çıktılar.Önce Nicola d'Angalis söze başladı; fakat savunmasının henüz iki satırını okumamıştı ki, VIII. Clemente onun sözünü kesti.
- Demek ki, diye haykırdı, Roma'da babalarını öldüren insanlar, sonra da onları savunacak avukatlar bulunuyor!

Hep susuyorlardı, o sırada Farinacci'nin sesi yükseldi:

- Çok kutsal peder dedi, biz buraya, cinayeti savunmaya değil, elimizden gelirse, bu zavallılardan birinin veya birkaçının suçsuz olduklarını kanıtlamaya geldik.

Papa, ona, söz söylemesi için işaret etti, Farinacci de tam üç saat konuştu. Sonra Papa, hepsinin yazılarını aldı, kendilerine izin verdi. Huzurdan çıkarlarken Altieri, en geriden geliyordu; lekelenmiş olmaktan korktu, Papa'nın önünde diz çökerek dedi ki:

- Ben yoksulların avukatı olduğum için bu davaya girmek zorundayım.

Buna yanıt olarak, Papa:

- Biz size değil, ötekilere şaşıyoruz, dedi.

Papa, yatağa girmek istemedi, bütün geceyi, Kardinal San Marcello'nun yardımıyla, avukatların savunmalarını okumakla geçirdi. Papa, o kadar üzüntülü göründü ki birçok kişi, bu zavallıların yaşamları için biraz umutlandılar. Avukatlar, erkek çocukları kurtarmak için bütün cinayeti, Beatrice'ye yüklüyorlardı. Babasının, canice bir amaçla birçok kez zora başvurduğu, dava sırasında kanıtlanmış olduğundan, avukatlar, genç kızın, nefsini koruma durumunda sayılarak, suçunun bağışlanacağını umuyorlardı; böyle olursa, cinayetin asıl suçlusu yaşamını kurtardığına göre, onun tarafından kandırılan erkek kardeşleri, ölüm cezasına çarptırılabilir miydi?

VIII.Clemente, yargıçlık görevine ayırdığı geceden sonra, suçluların yeniden hapisaneye gönderilmelerini ve herkesten ayrılmalarını buyurdu. Bu durum, bütün bu davada yalnızca Beatrice'yi gören Roma'ya, büyük umutlar verdi. Onun, Monsenyör Guerra'yı sevdiği kanıtlanmıştı; fakat en sıkı iffet kurallarına kesinlikle aykırı davranılmamıştı. Onun için, insaflı düşünülürse ona bir canavar gibi cinayet yüklenemezdi. Kendisini savunma hakkını kullandığından dolayı cezalandırılacaktı! Ya razı olsaydı, ne yapılacaktı? İnsan adaletinin, bu kadar sevimli, acınmaya bu kadar layık ve bu derece zavallı bir varlığın talihsizliğini artırması mı gerekirdi? Daha on altı yaşına gelmeden ona türlü türlü acılar yükleyen bu kadar bahtsız bir yaşamdan sonra, o kadar korkunç olmayan birkaç gün yaşamaya hakkı yok muydu? Roma, onun savunmasını üzerine almış gibiydi.

Francesco Cenci, cinayetine ilk kalkıştığında Beatrice, onu bıçaklamış olsaydı bağışlanmayacak mıydı?

Papa VIII. Clemente yumuşak yürekli ve merhametli bir adamdı. Avukatların savunmalarını yarıda kesmek için davaya karışmasından bir parça utanacağını; güce karşı koyan, gerçi bunu suçun ilk işlendiği zaman değil, yeniden işlenmesine kalkışıldığı zaman yapan Beatrice'yi bağışlayacağını ummaya başlıyorduk. Bütün Roma yürek çarpıntısı içindeyken Papa, Markiz Constanza Santa Croce'nin bir kaza sonucu öldüğü haberini aldı. Oğlu Paolo Santa Croce, kendisini bütün malına varis yapmak istemediği için, altmış yaşında olan bu kadını, bıçakla öldürmüştü. Raporda, Santa Croce'nin kaçtığı ve kendisini yakalama umudu kalmadığı da söyleniyordu. Papa, kısa bir süre önce olan, Massinilerin kardeş katilliğini anımsadı, yakın akrabalar arasında meydana gelen bu cinayetlerin sıklığına canı sıkılarak, bağışlamanın uygun olmadığını düşündü. Papa, Santa Croce hakkındaki bu uğursuz raporu aldığı zaman Monte Cavallo sarayındaydı. 16 eylülde oraya gitmişti; ertesi sabah Santa Maria degli Angeli kilisesinde piskopos sıfatıyla bir Alman Kardinalini kutsayacağı için, oraya daha yakın bulunmak istiyordu.

Cuma günü saat 22'de (akşamın dördü) Roma Valisi Ferrante Taverna'yı (1) çağırttı, kendisine şu sözleri söyledi:

- Adaletin sizin yardımınızla ve hiç zaman yitirilmeden yerine gelmesi için, Cenciler işini size veriyoruz.

Vali, aldığı emirden son derece duygulanmış olarak sarayına döndü; idam hükmünü hemen yolladı ve hükmün yerine getirilme biçimini tartışmak üzere, bir meclis topladı.

11 Eylül 1599 cumartesi sabahı, Confortatori tarikatı üyesi olan Roma'nın birinci derece senyörleri, Beatrice ile üvey annesinin bulunduğu Corte Savelo hapisanesiyle, Giacomo ve Bernardo Cenci'nin bulunduğu Tordinona'ya gittiler. Olup biteni haber alan Roma senyörleri, cumayı cumartesiye bağlayan bütün gece, Monte Cavallo sarayından önemli kardinallerin saraylarına koşup durmuşlardı. Kadınların, pis bir idam sehpası üzerinde değil, hiç olmazsa hapisane içinde idam edilmelerini; ve henüz on beş yaşında bulunduğu için, kendisine hiçbir şeyden söz edilmiş olması olanağı bulunmayan Bernardo Cenci'nin bağışlanmasını sağlamak istiyorlardı. Ertesi gece, hele soylu Kardinal Sforza, çok çaba göstermişse de, pek etkili bir prens olduğu halde, hiçbir başarı elde edememiştir.

Santa Croce'nin cinayeti, para için işlenmiş bayağı bir cinayetti. Beatrice'nin cinayetiyse namus kurtarmak için işlenmişti. En etkili kardinaller boş yere bu kadar yoruldukları sırada, büyük hukukçu Farinacci, Papa'nın yanına kadar girmek ataklığını gösterdi; Papa'nın huzuruna vardığı zaman, bu şaşılacak adam, onun vicdanına seslenmek ustalığını gösterdi ve sonunda, onu bunaltarak Bernardo Cenci'nin yaşamını kurtardı.

Papa, bu büyük sözcüğü söylediği zaman, saat, sabahın dördü vardı (11 Eylül cumartesi sabahı). Bütün gece Sant'Angelo köprüsü alanında, o acımasız ve acıklı olayın hazırlıkları için çalışılmıştı; fakat idam kararının, zorunlu olan bütün kopyaları, sabahın ancak beşinde tamamlanabilmişti. O nedenle rahat rahat uyumakta olan zavallılara haber, ancak saat altıda verilebildi.

Genç kız, ilk dakikalarda, giyinecek kadar bile güç bulamamıştı. Yürek parçalayan sürekli çığlıklar atıyor, korkunç bir umutsuzluk içinde çırpınıyordu:

- Aman yarabbi! diye bağırıyordu, nasıl olur da böyle birdenbire ölürüm?

Lucrezia Petroni ise, aksine, çok yerinde şeyler söyledi; önce diz çöktü, dua etti; sonra, yaşamdan ölüme, bu büyük geçişe birlikte hazırlanmak üzere, kızını dinginlik içinde kiliseye davet etti.

Bu söz, Beatrice'ye bütün dinginliğini geri getirdi.

Önce ne kadar taşkınlık ve telaş gösterdiyse, üvey annesi, bu büyük ruhlu kızı kendisine gelmeye çağırınca, çok aklı başında ve sakin davrandı. O andan başlayarak, Beatrice, bütün Roma'nın hayranlıkla izlediği bir kararlılık örneği oldu.

Beatrice, vasiyatnamesini yazmak için bir noter istedi, kendisine bu izni verdiler. Ölüsünün Montorio'da San Pietro'ya götürülmesini vasiyet etti; Stimatelere (San Francesco tarikatının Stigmates rahibeleri) üç yüz bin frank bıraktı; bu para elli yoksul kıza çeyiz parası olarak kullanılacaktı. Bu davranış, Sinyora Lucrezia'yı duygulandırdı, o da vasiyetnamesini yaptırdı, ölüsünün San Giorgio'ya taşınmasını istedi; o kiliseye, beş yüz bin frank sadaka bıraktı, daha başka şeyler de bağışladı.

Saat sekizde günah çıkarttılar, ayini dinlediler, kutsandılar; fakat ayine gitmeden önce Sinyora Beatrice, idam sehpasına, bütün milletin karşısına, üstlerindeki süslü giysilerle çıkmanın doğru olmadığını söyledi. Biri kendisi, biri annesi için, iki giysi ısmarladı. Bu giysiler rahibelerinki gibi, göğüsleri ve omuzları süssüz, yalnızca, kolları geniş ve pliseli yapılmıştı. Üvey ananın giysisi, siyah, pamuklu kumaştan yapılmıştı; genç kızınki, belinde kalın bir kordonla, mavi taftadandı.

Giysileri getirdikleri zaman, diz çökmüş bulunan Sinyora Beatrice ayağa kalktı, Sinyora Lucrezia'ya dedi ki:

- Hanım anne, çile saatimiz yaklaşıyor. Hazırlanmamız, şu öteki giysileri giymemiz, birbirimizi

son kez giydirme hizmetimizi yapmamız uygun olur.

Sant'Angelo alanına büyük bir idam sehpası kurulmuş, bir zincir, bir de mannaja (bir nevi giyotin) konulmuştu. Saat on üç sularında (sabahın sekizi) Misericordia rahipleri kurulu büyük haçını hapisanenin kapısına getirdi .Hapishaneden önce Giacomo Cenci çıktı; kapının eşiğinde, dindarca diz çöktü, dua etti, çarmıhtaki İsa'nın yaralarını öptü. Arkasından küçük kardeşi Bernardo Cenci geliyordu; onun da elleri bağlıydı, gözlerinin önünde küçük bir tahta vardı. Son derece kalabalıktı; bayrağın yanıbaşında, elinde yanar bir meşale tutan penitente papazlarından birinin başına, bir pencereden düşen saksı yüzünden, bir kargaşalık oldu.

Herkes, iki kardeşe bakıyordu, o sırada birdenbire, Roma savcısı ilerledi ve dedi ki:

- Sinyor Bernardo, Senyörümüz size yaşamınızı bağışladı; akrabalarınıza eşlik etmeye hazır olunuz ve onlar için dua ediniz.

Aynı zamanda, yanındaki iki yardımcı, çocuğun gözleri önündeki ufak tahtayı kaldırdılar. Cellat, Giacomo Cenci'yi arabanın üstünde uygun duruma getiriyordu, kerpetenle etlerini sıkıştırmak için giysilerini çıkarmıştı. Cellat, Bernardo'nun yanına geldiği zaman, bağışlama kararındaki imzayı kontrol etti, onun kollarını çözdü, kelepçelerini çıkardı, etleri kerpetenle sıkıştırılacağı için arkasında giysisi bulunmadığından cellat onu arabaya oturttu, klaptanlı, süslü bir çuha kaftana sardı. (Bu kaftanın, Petrella kalesindeki olaydan sonra, Beatrice'nin Marzio'ya verdiği kaftan olduğunu söyleyenler var.)

Sokakta, pencerelerde ve damlarda biriken büyük kalabalık birdenbire heyecanlandı. Boğuk ve derinden gelen bir gürültü işitiliyor, bu çocuğun bağışlandığı söyleniyordu.

İlahiler başladı ve alay, Savanne alanından geçerek Savello hapishanesine doğru ağır ağır ilerledi. Hapishanenin kapısına varınca, bayrak durdu, iki kadın, hapishaneden çıktılar, kutsal haçın önünde dualarını ettiler, sonra, birbirinin peşi sıra yürüyerek ilerlediler. Yukarıda söylendiği gibi giyinmişlerdi, başları da, yarı bellerine kadar inen büyük bir tafta peçeyle örtülüydü.

Sinyora Lucrezia, dul olduğu için, siyah peçe örtmüştü, ayaklarında, usulen topuksuz siyah kadife terlikler vardı.

Genç kızın peçesi, giysisi gibi mavi taftadandı; ayrıca omuzlarında, gümüş klaptanlı büyük bir atkı, belinde mor kumaştan bir etek, ayağında, kırmızı kordonlarla zarif bir biçimde bağlanmış beyaz kadife terlikler vardı.

Bu kılıkta yürürken, garip bir inceliği vardı ve alayın son sıraları arasında onun yavaş yavaş ilerlediğini gören bütün gözlere yaşlar doluyordu.

Kadınların kolları bedenlerine bağlanmıştı; ama elleri serbestti ve ellerinde birer haç tutabiliyorlardı. Bu haçı, gözlerine çok yakın tutmuşlardı. Giysilerinin kollukları çok geniş olduğu için, bu ülkenin göreneğine göre bileklerinden büzülü gömleklerin kapattığı kolları görülüyordu.

Yüreği daha az dayanıklı olan Sinyora Lucrezia, sanki hiç durmadan ağlıyordu; genç Beatrice ise aksine büyük bir dayanıklılık gösteriyordu; alay, her kilisenin önünden geçtikçe gözlerini o kiliseye çeviriyor, bir an diz çöküyor, güçlü bir sesle: Adoramus te, Christe, diyordu.

Bu süre içinde, zavallı Giacomo Cenci'nin arabada vücudu kerpetenleniyor, genç adam büyük dayanıklılık gösteriyordu.

Alay, arabaların çokluğu ve halkın kalabalıklığından Sant'Angelo köprüsü alanının alt kısmını ancak aşabildi. Kadınları hemen hazırlanan mihraba götürdüler, sonra Giacomo Cenci'yi aldılar.

Genç Bernardo, arkasında sırmalı kaftanıyla, doğrudan doğruya sehpaya götürüldü; o zaman herkes, onun öldürüleceğini ve bağışlanmamış olduğunu sandı. Zavallı çocuk, öyle korktu ki sehpaya ikinci adımını atar atmaz bayıldı. Soğuk su serperek ayılttılar ve Mannaja'nın tam

karşısına oturttular.
Cellat, Sinyora Lucrezia Petroni'yi almaya gitti; kadının elleri arkasına bağlanmıştı, omuzlarında da örtü yoktu. Bayrağın yanında başı tafta peçeyle örtülü olarak alanda göründü; orada, Tanrıya dua etti, af istedi ve kutsal yaraları öptü. Terliklerini kaldırımda bırakmasını söylediler; pek şişman olduğu için, darağacına biraz güçlükle çıktı. İdam sehpasının üstüne çıktığı ve başından siyah tafta peçeyi aldıkları zaman, omuzlarıyla göğsünün çıplak görünmesinden pek sıkıntı duydu; kendisine baktı; sonra Mannaja'ya baktı ve yazgısına boyun eğerek yavaşça omuzlarını kaldırdı; gözlerine yaşlar doldu:
- Ey Tanrım!... dedi. Sizler de, kardeşlerim, ruhuma dua ediniz.
Ne yapması gerektiğini bilmediği için, cellatbaşı Alessandro'ya, nasıl davranacağını sordu. O, zincirli idam tahtasının üstüne ata biner gibi oturmasını söyledi. Fakat bu hareket ona, iffete aykırı göründüğünden, bunu yapmak için çok zaman harcadı.
(Bunu izleyen ayrıntılar, her şeyi, son derece açıklıkla öğrenmek isteyen İtalyanlar için, dayanılabilir şeylerdir; fakat Fransız okuyucular, bu zavallı kadının iffetinin, göğsünden yaralanmasına neden olduğunu öğrensinler yeter. Cellat, kesik başı halka gösterdi, sonra, siyah tafta peçeye sardı.)
Mannaja, genç kız için hazırlandığı sırada, meraklılarla dolu bir iskele yıkıldı ve birçok kişi öldü. Böylece, Tanrı'nın huzuruna, Beatrice ile birlikte çıktılar.
Beatrice, bayrağın, kendisini alıp götürmek üzere mihraba doğru geldiğini görünce, telaşla sordu:
- Hanım annem, gerçekten öldü mü?
Kendisine, evet yanıtını verdiler; haçın önünde diz çöktü, ruhu için, yanık yanık dua etti. Sonra, uzun süre haçla, yüksek sesle konuştu.
-Tanrım, sen benden yüz çevirdin; fakat ben büyük günahımdan dolayı beni bağışlayacağından umut kesmeyerek, seni iyi niyetle izleyeceğim.
Sonra hep Tanrıya yalvarıp şükrederek birçok ilahi ve dua okudu. Sonunda cellat, elinde bir iple karşısına geldiği zaman ona dedi ki:
- Cezalanması gereken bu vücudu bağla, ölmezliğe ve sonsuz mutluluğa yükselmesi gereken şu ruhu kurtar.
Sonra kalktı, dua etti, terliklerini darağacının dibine bıraktı, bacağını çevik bir hareketle tahtadan aşırttı, boynunu Mannaja'nın altına koydu ve cellat tarafından vurulmamak için, kendi kendine, kusursuz bir biçimde yerleşti.Hareketlerinin çabukluğu, tafta peçesi başından çıkarıldığı zaman halkın , omuzlarını ve göğsünü görmesine engel oldu. Bir engel çıktığı için darbe, uzun zaman inmedi. Bu süre içinde, Beatrice, yüksek sesle, İsa'nın ve Hazreti Meryem'in adlarını okuyordu (1). Darbe indiği anda, vücut, şiddetli bir hareket yaptı. Hâlâ idam sehpası üzerinde oturan zavallı Bernardo Cenci, yeniden bayıldı; yardımcılar onu ayıltmak için yarım saat uğraştılar. Sonra, darağacında, Giacomo Cenci göründü; fakat burada da, fazla korkunç ayrıntıları geçmek gerek. Giacomo Cenci, kafasına gürzle vurularak öldürüldü. Bernardo'yu derhal hapishaneye götürdüler; şiddetli bir hummaya tutulmuştu, kendisinden kan aldılar.
Zavallı kadınlara gelince, ikisini de tabutlarına yerleştirdiler ve Sant'Angelo köprüsünde, sağdan birinci olan San Paolo heykelinin yanına, darağacının birkaç adım ötesine bıraktılar. Cesetler orada, öğleden sonra saat dördü çeyrek geçeye kadar kaldı. Her tabutun çevresinde, beyaz balmumundan dört mum yanıyordu.
Sonra, bu tabutlar, Giacomo Cenci'nin cenazesiyle birlikte, Floransa konsülünün sarayına götürüldü. (1).Beatrice'nin cenazesi akşam dokuzu çeyrek geçe San Pietro'nun Montorio'ya

taşındı. Genç kıza, giysileri giydirilmiş ve başına pek çok çiçek takılmıştı. Gönül çelici bir güzellikteydi; uyuyor sanılırdı. Büyük mihrabın ve Raphael Dürbin'in Transfiguration (İsa'nın Tecellisi) tasvirinin önüne gömüldü. Elli tane iri mum yanıyor, Roma'daki bütün Francescano rahipleri cenazeye eşlik ediyordu.

Lucrezia Petroni gece saat onda San Giorgio kilisesine götürüldü. Bu facia sırasında, sayısız bir kalabalık vardı. Göz alabildiğine sokakların arabalarla ve halkla dolu; iskelelerin, pencerelerin ve damların meraklılarla örtülü olduğu görülüyordu. Güneş, o gün o kadar sıcaklık saçıyordu ki birçok kişi bayıldı. Sayısız insan hummaya yakalandı. Saat on dokuzda (ikiye çeyrek kala) her şey bittiği ve kalabalık dağıldığı zaman, birçok insan havasızlıktan boğulmuş, bir kısmı da atların ayakları altında ezilmişti. Ölü sayısı pek fazlaydı.

Sinyora Lucrezia Petroni'nin boyu uzundan çok kısaya yakındı. Elli yaşında olmasına karşın yine güzel bir kadındı. Yüz çizgileri çok güzeldi, burnu ufak, gözleri kara, yüzü çok beyaz, teni pembeydi. Saçları kumralcaydı.

Ölümüne sonsuza dek acınacak Beatrice Cenci, tam on altı yaşındaydı. Ufak tefekti; vücudu güzel bir tombulluktaydı, yanaklarının ortasında gamzeleri vardı, öyle ki ölümünden sonra, başı çiçeklerle süslendiği zaman uyuyor, hatta hayattayken sık sık yaptığı gibi gülüyor sanılırdı. Ağzı küçüktü, saçları kumral ve yaradılıştan kıvırcıktı. Ölüme giderken kumral ve kıvırcık saçları gözlerinin üstüne düşüyor, bu da ona bir başka güzellik veriyor, acıma duygusu uyandırıyordu.

Giacomo Cenci, kısa boylu, şişman, beyaz tenli ve kara sakallıydı; öldüğü zaman, aşağı yukarı yirmi altı yaşındaydı.

Bernardo Cenci, tıpkı kızkardeşine benziyordu. Saçları da onun gibi uzun olduğu için idam sehpasına çıktığı zaman birçokları onu kızkardeşi sandılar.

Güneş o kadar sıcaktı ki, bu facianın seyircilerinden birçoğu o gece öldü. Bunların arasında, ender raslanan güzellikte ve çok sağlıklı bir genç olan Ubaldino Ubaldini de vardı. Roma'da, çok tanınmış olan Sinyor Renzi'nin kardeşiydi. Böylece, Cencilerin ruhları, büyük bir kalabalık eşliğinde gitti.

San Marello rahipleri, 1 Eylül 1599 tarihine raslayan dünkü salı günü, , San Croce yortusu nedeniyle Sinyor Bernardo Cenciyi hapisten kurtarmak için ayrıcalıklarından yararlandılar. Bernardo Cenci, bir yıl içinde, Sisto Köprüsü Santa Trinita Kilisesi'ne dört yüz bin Frank vermeyi üstlenmiştir.

Bir başka el tarafından eklenmiştir:

Bugün yaşayan Francesco ve Bernardo Cenci, onun torunlarıdır.

Direnmesi sonunda küçük Cenci'nin yaşamını kurtaran ünlü Farinacci, savunmasını yayımlamıştır. VIII. Clemente'nin huzurunda sadece Cenci lehine okuduğu 66 numaralı savunmanın özetini veriyor. Latin diliyle yazılan bu savunma, altı büyük sayfadır, onu buraya yazık ki koyamayacağım. Savunma, 1599'daki düşünüş biçimlerini anlatıyor. Onu çok akla uygun buluyorum. 1599 'dan yıllarca sonra, Farinacci, savunmasını baskıya verirken, Cenciler lehindeki sözlerine şu notu eklemişti:

Omnes fuerunt ultimo supplici effecti, exepte Bernardo qui ad triremes cumbonorum confiscatione condemnatus fuit, ac etiam ad interessendum aliorum morti prout interfuit (1).

Bu latince notun sonu üzücüdür, fakat okuyucunun, bu kadar uzun öyküden usandığını sanıyorum.

DÜŞES DE PALLIANO

AÇIKLAMA

Bu öyküyü de 15 Ağustos 1838 tarihli sayısında ilk kez yayımlayan yine la Revue des deux Mondes'dur. Stendhal'in dediği gibi, bu öykü "bir tek aşkın meraklı öyküsü" değildir, büyük bir İtalyan ailesinin son serüvenlerini anlatır. Bu Carafalar onun gözünde, kendi anladığı biçimdeki enerjinin tipleridir, bu enerji ister aşkta, ister tutkuda, onurda, hatta - Papa IV. Paolo'da olduğu gibi- dindarlıkta kendisini göstersin. Anlattığı öykü, tarihe oldukça uygundur. Stendhal'in, bu enerjideki bütün romanesk aslı istediği, entrikadan her türlü ani olayları uzaklaştırdığı, gerçek olaydan başka hiçbir olayın karışmasına yer bırakmadığı açıktır. Tiplerinin duyguları, çok güçlü olmakla birlikte, çok da yalındır . Bir roman okuyucusunun beklediği sahnelerden hiçbirini göstermez. Daha ustaca ya da geleneğe daha uygun bir mizansen, örneğin iki kahraman için, Düşes'le Marcello Capecce için, daha başka bir son hazırlardı. Oysa ki aşkları, Stendhal'in öyküsünde,asıl görevini ancak yapabiliyor. Aşık duygularını açıkladığı halde, sevgili, ruhunu gururla ilendirmekte duraksamayıp itirafta bulunmadığı için, gerek düşüncede, gerek eylemde ayrılmış olarak, ayrı ayrı ölüyorlar. Bu güzel enerji örneği, Stendhal'i bu büyük kadına bağlamaya yeterlidir. Bu öyküde de de pek kuru olmayan bir öyküleme biçimi yeğlenirdi; fakat Stendhal'in romantik sözlerden ve Walter Scottvari ayrıntılardan hiç hoşlanmadığını biliyoruz. Eğer Flaubert'in anlatımını tanıyabilmiş olsaydı, 1838 sıralarında kötüye kullanılan biçiminden başka yönünü görmek istemediği pitoreks hakkında, belki daha iyi düşünürdü.

DÜŞES DE PALLIANO

Palermo, 22 Temmuz 1838

Doğacı değilim, Yunancayı pek az bilirim; Sicilya'ya gelirken başlıca amacım ne Etna'nın olaylarını incelemek, ne de eski Yunan yazarlarının, Sicilya hakkında bütün söylediklerini, kendim ve başkaları için aydınlatmaktı. Önce bu garip ülkede büyük olan, gözlerin servetini arıyordum. Sicilya, Afrika'ya benzer derler; fakat benim ıçin çok kesin bir şey varsa, tutkulu aşklar bakımından İtalya'ya benzediğidir. Aşkla veya kinle konuştukları zaman, olanaksız sözcüğü, onlara göre yoktur sözü, asıl Sicilyalılar hakkında söylenebilir ve o güzel ülkede kin, hiçbir zaman paraya dayanan bir çıkar sorunundan doğmaz.

Dikkat ediyorum, İngiltere'de, hele Fransa'da, İtalyan aşkından, İtalya'da XVI. ve XVII. yüzyıllarda görülen çılgınca aşktan, sık sık söz ediliyor. Zamanımızda, bu güzel aşk, Fransız göreneklerine, Paris'te ve Londra'da moda olan tavırlara öykünen sınıflarda, ölmüş, büsbütün ölmüştür.

Gerçi daha Şarlken çağında (1530) Napoli'nin, Floransa'nın, hatta Roma'nın, bir parça İspanyol göreneklerine öykündükleri söylenebilir; fakat, bu çok soylu toplumsal görenekler, erkek adına yaraşan her insanın, ruhunun hareketlerine karşı beslemek zorunda bulunduğu sonsuz saygıya dayanmıyor muydu? Bu adetler, enerjiyi ortadan kaldırmak şöyle dursun,abartıyordu. Halbuki, 1760 yılında Dük de Richlieu'ye öykünen bencillerin birinci ilkesi, hiçbir şeyden etkilenmemiş gibi görünmekti. Şimdi, Fransız bencillerine yeğlenerek, Napoli'de öykünülen İngiliz dandilerinin ilkesi, her şeyden bıkmış, her şeyden üstün görünmek değil mi?

Onun için, İtalyan aşkı, o ülkelerin yüksek topluluklarında, yüz yıldan beri artık yoktur.

Romancılarımızın büyük bir güvenle söz ettikleri bu İtalyan aşkı hakkında bilgi edinmek üzere, tarihi araştırmak zorunda kaldım; yetenekli kişilerin yazdıkları, çoğu kez fazla görkemli büyük tarih, bu ayrıntı hakkında, hiçbir şey söylemiyor; ancak krallar ve prensler tarafından

yapılmış olan çılgınlıkları yazmaya tenezzül ediyor. Her kentin özel tarihine başvurdum; fakat gereç bolluğundan korktum. Filan kent, tarihini, size, basılmış dört cilt olarak ve el yazması yedi sekiz cilt içinde gururla sunuyor. Bu el yazması yapıtlar sanki sökülmez, harflere çok garip biçimler veren kısaltmalarla dolu ve en meraklı bir anda, ülkede kullanılan, fakat yirmi fersah (yaklaşık beş kilometrelik bir uzaklık ölçüsü) ötede anlaşılması olanaksız bir konuşmayla yazılmış şeyler. Çünkü aşkın bunca acıklı olaylarla doldurduğu bütün o güzel İtalya'da, yalnızca üç kent Floransa, Siena ve Roma, az çok, yazdıkları gibi konuşurlar; bunun dışında her yerde, yazı dili konuşma dilinden yüz fersah uzaktır.

İtalyan aşkı denilen şey, yani karşımızdakine kişiliğimiz hakkında tam bir fikir vermeyi değil, doyum almayı hedef tutan aşk, toplumun rönesansı zamanında, XII. yüzyılda başlar ve en çok yüksek toplulukta, 1734 yılında söner. O tarihte, Bourbonlar, Napoli'de, Don Carlos'un kişiliğinde işbaşına gelmişlerdir. Don Carlos, XIV. Luise'nin gülleler ortasında çok atak,çok hüzünlü ve müziğe çok tutkun torunu V. Philippe'in ikinci karısı olan, Farnese'in oğludur. Tanrısal sesli hadım Farinelli'nin ona yirmi dört yıl, her gün sevdiği üç şarkıyı, hep aynı üç şarkıyı okuduğu bilinir.

Felsefi düşünceli bir kimse, Roma'da ya da Napoli'de yaşanan bir aşkın ayrıntılarını meraklı bulabilir; fakat doğrusunu söyleyeyim, kahramanlarına İtalyanca adlar veren romanlar kadar saçma bulduğum şey yoktur. Kuzeye doğru yüz fersah ilerledikçe aşkların çeşitlendiğini bilmiyor muyuz? Aşk, Marsilya'da ve Paris'te aynı mıdır? Olsa olsa, uzun zamandan beri aynı yönetim biçimiyle yönetilen ülkelerin, gelenek ve göreneklerinde, bir tür benzerlik gösterdikleri söylenebilir.

Görünümler de, aşklar gibi, müzik gibi, kuzeye doğru üç dört derece ilerler ilerlemez değişir; İtalya'da bile, Napoli'nin güzel, doğal görünümü hayranlık uyandırmasa, bir Napoli görünümü, Venedik'te saçma bulunurdu. Paris'te biz daha ileri gidiyoruz; ormanların ve ekilmiş ovaların görünümü Napoli'de ne ise, Venedik'te de tıpkı öyle olduğunu sanıyoruz ve istiyoruz ki örneğin, Canaletto'nun rengi, Salvator Rosa'nın renginin tıpkısı olsun.

Asıl gülünç şey, adasının bütün kusursuzluklarına sahip olan bir İngiliz kadınının, hatta o adada da kin ve aşkı betimlemek yeteneğinden yoksun sanılması değil midir? İşte, Le Confessional des Penitents Noirs isimli ünlü romanının kişilerine İtalyan adları ve büyük aşklar katan Madam Anne Radcliffe!

Okuyucunun hoşgörüsüne sunduğum bu çok gerçek öykünün yalınlığından, bazen aykırı görünen katılığından dolayı af dilemeye kalkışacak değilim; örneğin, Düşes de Palliano'nun, kuzeni Marcello Capecce'nin aşk ilanına verdiği yanıtı harfi harfine çeviriyorum. Bir ailenin bu özgeçmişi üzerine hiçbir ayrıntı vermeyeceğim. Palermo elyazması bir tarih kitabının ikinci cildinin, nedense sonunda bulunuyor.

Ne yazık ki, çok kısalttığım bu öykü (bir yığın tipik olayı çıkarıyorum) bir tek aşkın meraklı öyküsünden çok, talihsiz Carafa ailesinin son serüvenlerini içermektedir.. Birçok sahneleri daha fazla genişleterek yani kişilerin ne duyduklarını bulup okuyucuya ayrıntılı biçimde anlatmanın, bu sahneleri daha ilgi çekici bir duruma getirmenin benim için olanaksız olmadığını, yazınsal gururum söylüyor. Fakat, ben, Paris'in kuzeyinde doğmuş genç Fransız, 1539 yılındaki o İtalyan ruhlarının ne duyumsadıklarını kestirebileceğimden iyice emin miyim? Olsa olsa, 1838'deki Fransız okuruna zarif ve meraklı görünebilecek şeyleri tahmin ettirmeyi umabilirim.

1559 yıllarında İtalya'da yönetimde olan tutkulu duyuşların söze değil, devinime gereksinimi vardı. O nedenle, aşağıda aktaracağımız sayfalarda, pek az konuşma görülecektir. Roman kişilerimizin karşılıklı uzun konuşmalarına alışık olduğumuzdan, bu durum, bu çeviri için bir

kusurdur. Roman kişilerimiz için karşılıklı konuşma bir savaştır. Okurun, hakkında en çok hoşgörü göstermesini istediğim öykü, İspanyollar tarafından İtalya göreneklerine sokulmuş garip bir gerçeği göstermektedir. Çevirmen rolünden kesinlikle çıkmış değilim. On altıncı yüzyıldaki duyuş biçiminin hatta, görünüşe göre, talihsiz Düşes de Palliano'ya bağlı bir soylu olan tarihçinin anlatış biçimlerinin sadık kalınarak yansıtılması -eğer üstün nitelik söz konusuysa -bence bu acıklı öykünün başlıca niteliğidir..

Dük de Palliano'nun sarayında en sıkı İspanyol protokolü egemendi. Her Kardinalin, her Romalı prensin buna benzer bir saray halkı bulunduğunu dikkate alırsanız, 1559 yılında Roma kenti uygarlığının özel bir görünümü olduğunu düşünebilirsiniz. Unutmayınız ki, dönem, kral II. Philippe'in, entrikalarından biri için iki kardinalin oyuna gereksinimi olup da herbirine, kilise kazançlarından iki yüz bin lira gelir sağladığı devirdi. Roma, korkunç bir ordusu bulunmamakla birlikte, dünyanın başkentiydi. Paris, 1559'da, oldukça sevimli barbarların kentiydi

1566 yılında doğru yazılmış eski bir öykünün
tam çevirisi.

Gian Pietro Carafa, Napoli krallığının soylu ailelerinin birinden doğmuş olmakla birlikte, tam anlamıyla bir çobana yaraşan kaba, sert, kırıcı davranışları olan bir adamdı. Gençliğinde uzun elbise (papas cübbesi) giyip Roma'ya gitti, orada, amcasının oğlu olan Napoli başpiskoposu Kardinal Olivio Carafa'nın yardımını gördü. Her şeyi bilen ve her şeye gücü yeten büyük bir adam olan VI. Alessandro onu kendisine Cameriere yaptı. (Bizim, emir subayı dediğimize yakın bir görev) II. Giulio, onu Chieti başpiskoposluğuna atadı; Papa Paolo da, kardinal yaptı. Sonunda 23 Mayıs 1555'te de, Papa Seçim Meclisindeki kardinaller arasında çıkan çekişme ve kavgalar sonunda, IV. Paolo adıyla papalığa seçildi. O zaman yetmiş sekiz yaşındaydı . Onu, San Pietro'nun tahtına geçirenler bile kendilerine seçtikleri başkanın sertliğini, yabanıllığını ve aşırı sofuluğunu düşünerek, çok geçmeden titrediler.

Bu beklenmedik seçim haberi Napoli'de ve Palermo'da devrim yaptı. Birkaç gün içinde, Roma halkı, ünlü Carafa ailesi bireylerinden pek çoğunun geldiğini gördü. Hepsi bir yere yerleştirildi; fakat, doğal olarak, Papa, kardeşi Kont de Montario'nun oğulları olan üç yeğenini özellikle korudu.

Aslında evli olan büyüğü Don Giovanni, Dük de Palliano oldu. Marco Antonio Colonna'nın malıyken onun elinden alınan dükalık, birçok kasaba ve küçük kenti kapsıyordu. Papa'nın yeğenlerinden ortancası Don Carlos, Malta şövalyesiydi ve savaşa katılmıştı. Kardinal, Papa'nın Bologna ili başbakanı oldu. Çok kararlı bir adamdı. Aile geleneklerine bağlı olduğundan, dünyanın en güçlü hükümdarından (İspanya ve Hindistan Kralı Philippe II.) nefret etmek gözüpekliğini göstermiş ve nefretini kendisine belli etmişti. Yeni Papa'nın üçüncü yeğeni Don Antonio Carafa'ya gelince, o evli olduğundan, Papa, kendisini Marki de Montebello yaptı. Sonunda, Fransa veliahtı ve II. Henri'nin oğlu François'ya kardeşinin ikinci karısından olan bir kızını verme girişiminde bulundu. IV. Paolo, çeyiz olarak ona, İspanya Kralı II. Philippe'ten geri alınacak olan Napoli krallığını vermeyi düşünüyordu. Carafa ailesi bu güçlü kraldan nefret ediyordu. O da bu ailenin yanlışları sayesinde, aşağıda göreceğimiz gibi onu yok etmeyi başardı.

Dünyanın en güçlü tahtı olan ve o devirde, İspanya'nın ünlü hükümdarını bile sönük bırakan San Pietro tahtına çıktığından beri, IV.Paolo , kendinden öncekilerin çoğunda görüldüğü gibi, bütün erdemlere sahip iyi bir örnekti. Büyük bir papa ve büyük bir ermişti. Kilisedeki yolsuzlukların önüne geçmeye,böylece, Roma sarayına dört yandan başvurularak istenilen genel

meclis toplantısını ortadan kaldırmaya çalışıyordu. Sağgörülü bir siyaset, bu isteğin onaylanmasına izin veremezdi.

Zamanımızda gereğinden çok unutulan ve bir hükümdarın, kendi çıkarından başka çıkara sahip olabilecek kimselere güvenmesini hoş görmeyen dönemin göreneği gereğince, Papa'nın ülkeleri, üç yeğeni tarafından zorbaca yönetiliyordu. Kardinal, başbakandı ve amcasının isteklerini uyguluyordu; Dük de Palliano, kutsal kilise güçleri komutanlığına atanmıştı. Saray muhafızları komutanı olan Marki de Montebello, saraya, kendi uygun gördüğü insanlardan başka kimseyi sokmuyordu. Çok geçmeden, bu gençler, aşırı gitmeye başladılar: Yönetimlerini istemeyen ailelerin mallarına el koyuyorlardı. Halk, hakkını almak için kime başvuracağını bilemiyordu; yalnızca malından değil, iffetli Lucrezia'nın ülkesi için söylenmesi korkunç bir şey olan, karılarının ve kızlarının namusundan da emin olamamaya başlamıştı. Dük de Palliano ve kardeşleri, en güzel kadınları kaçırıyorlardı. Hoşlarına gitmek felaketi yetiyordu. Kan soyluluğuna karşı hiç saygı göstermedikleri, daha kötüsü, manastırların kutsal gizliliğini asla saymadıkları, dehşetle görüldü. Üç kardeşin, Papa'ya yaklaşanlara verdikleri korku öyle büyüktü ki, umutsuzluğa düşen halk, yakınmalarını kime duyurabileceğini bilemiyordu. Üç kardeş, elçilere karşı bile saygısız davranıyorlardı.

Dük, amcasının yükselmesinden önce, İspanyol asıllı, Napoli'de en yüksek soylu sınıftan bir ailenin kızıyla, Violante de Cardone ile evlenmişti. Bu aile Seggio di Nido'ya dahildi.

Eşsiz güzelliğiyle ve hoşa gitmek istediği zaman takındığı çekici tavırlarla ünlü olan Violante, bilinçsiz gururuyla, daha çok ünlenmişti. Fakat,doğrusunu söylemek gerekirse, onun, ölmeden önce, günahını çıkartan Cappucino rahibine hiçbir itirafta bulunmamakla evrene kanıtladığı gibi, daha yüksek bir zekâya sahip olmak güçtü. Ariosto'nun o çok güzel Orlando'sunu, tanrısal Petrarca'nın çoğu sonelerini, Perdone'nin öykülerini, v.b. ezbere bilir, pek zarif bir tavırla da okurdu. Fakat, zekâsının kendisine esinlediği çok garip düşünceleri çevredekilere anlatmak lûtfunda bulunduğu zaman daha da çekici oluyordu.

Bir oğlu oldu, Dük de Cavie adını verdiler. Kardeşi D. Ferrand, Konte d'Aliffe kayın biraderlerinin yüksek orunlarının çekiciliğine kapılarak, Roma'ya geldi.

Dük de Palliano, görkemli bir saray yaşamı sürüyordu. Napoli'nin yüksek ailelerine bağlı gençler, buraya bağlanma onurunu kazanmak için birbirleriyle yarışıyorlardı. Dük en çok sevdiği insanlar arasında, Roma'da, Napoli'de zekâsıyla olduğu kadar, yüce Tanrı'nın kendisine bağışladığı tanrısal güzellikle de ünlenmiş bir genç süvari olan Marcello Capecce'yi (Seggio di Nido'dan) beğenmişti.

Düşes'in, Diana Brancaccio adlı bir gözdesi vardı ki, o zaman otuz yaşında bulunuyordu ve görümcesi Markiz de Montebello'nun yakınıydı . Düşes'in, bu gözdesine karşı hiçbir gurur göstermediği, bütün sırlarını ona açtığı söyleniyordu. Fakat bu sırlar, yalnızca siyasetle ilgiliydi. Düşes, aşk esinliyor, fakat bu aşklardan hiçbirini paylaşmıyordu.

Kardinal Carafa'nın salık vermesiyle Papa, İspanya kralına savaş açtı ve Fransa, Papa'ya yardım etmek üzere, Dük de Guise'in komutası altında bir ordu gönderdi.

Fakat biz, Dük de Palliano sarayının, meraklı olaylarını anlatmakla kalalım.

Capecce, çoktan beri deli gibiydi; ona en garip işleri gördürmüşlerdi. Gerçek şu ki, zavallı genç, hanımı olan Düşes'e çıldırasıya âşık olmuştu, fakat kendisine açılmaya cesaret edemiyordu. Bununla birlikte hedefine varmaktan kesinlikle umudunu kesmiyor, Düşes'in, kendisiyle ilgilenmeyen kocasına ne kadar çok kızdığını görüyordu. Dük de Palliano, Roma'da son derece etkiliydi ve Düşes, hemen her gün, güzellikleriyle ünlü Romalı kadınların, kocasını, kendi sarayında görmeye gittiklerini, kuşkusuz biliyor,kişiliğine ağır gelen bu davranışa bir türlü alışamıyordu.

Papa IV. Paolo'nun kilise ileri gelenleri arasında saygıdeğer bir rahibi vardı. Papa, dua kitabını

onunla birlikte okurdu. Bu adam, yokedilmeyi göze alarak, belki de İspanya elçisinin etkisiyle, günün birinde, yeğenlerinin yaptıkları bütün kepazelikleri Papa'ya anlattı. Papa, kederinden hastalandı, inanmak istemedi; fakat her yandan, kesin belirtiler geliyordu. Papa'nın bütün kuşkularını doğrulayan, belki de onu kesin karara götüren olay, 1559 yılının ilk günü oldu. Hazreti İsa'nın tam sünnet gününe raslayan günde, Dük de Palliano'nun kâtibi Andrea Lanfranchi, Kardinal Carafa'ya görkemli bir şölen verdi ve boğaza düşkünlüğün yanı sıra, eğlencenin de eksik kalmaması için, o şölene, soylu Roma'nın en güzel, en ünlü ve en zengin fahişelerinden Martuccia'yı getirtti. Bu olayın, o güne raslaması, pek dini bütün bir hükümdar olan Papa'nın gözünde, suçu büsbütün büyütmüştü. Düşes'e gizli aşk duyan ve dünya başkentinin en güzel adamı olarak tanınan, Dük'ün gözdesi Capecce, aksi gibi bir süredir Martuccia'ya bağlanmıştı. O akşam, ona raslamayı umduğu her yerde onu aradı. Hiçbir yerde bulamayınca ve Lanfranchi'nin evinde bir gece şöleni verildiğini haber alınca bir şeyler olduğundan kuşkulandı, gece yarısı, yanında birçok silahlı askerle birlikte Lanfranchi'nin evine geldi.

Kapı açıldı, kendisini, oturmaya ve şölene katılmaya çağırdılar. Fakat, oldukça anlamlı bir iki sözden sonra, Capecce, Martuccia'ya kalkmasını, kendisiyle birlikte çıkmasını işaret etti.Utangaç tavırlarıyla Martuccia çıkacak olayı tahmin ettiğinden kararsızlık içindeydi. Capecce oturduğu yerden kalktı, genç kıza yaklaşarak elinden tuttu, sürüklemeye çalıştı. Kardinal, onuruna oraya gelen kızın gitmesine şiddetle karşı çıktı; Capecce üsteledi, kızı odadan çıkarmaya uğraştı.

O akşam, alışılmış giysilerinden bambaşka bir şey giyen Kardinal Başbakan, kılıcını çekti, bütün Roma'nın bildiği güç ve cesaretle, genç kızın gitmesine karşı çıktı. Öfkeden kendini kaybeden Marcello, adamlarını içeri soktu. Fakat bunların çoğu Napoliliydi; önce Dük'ün kâtibini, sonra, arkasındaki garip giysiden dolayı önce tanıyamadıkları Kardinali görünce kılıçlarını kınlarına soktular, vuruşmak istemediler, kavgayı yatıştırmak için araya girdiler.

Bu patırdı olurken,çevresi kuşatılan ve sol eli Marcello Capecce'nin elinde bulunan Martuccia, kurnazca savuşmuştu. Marcello, onun kaybolduğunu görür görmez peşinden koştu, adamları da onu izlediler.

Fakat gece karanlığı en garip söylentilere uygundu, 2 Ocak sabahı, başkent, Papanın yeğeni Kardinal ile Marcello Capecce arasında geçtiği söylenen tehlikeli çarpışmanın ayrıntılarıyla doldu. Kilise ordusu başkomutanı Dük de Palliano, olayı olduğundan daha ağır sandı, kardeşi olan başbakanla arası pek iyi olmadığı için hemen o gece Lanfranchi'yi tutuklattı. Ertesi gün de erkenden, Marcello hapse atıldı. Sonra, hiç kimsenin yaşamını kaybetmediği ve bu hapis cezalarının, rezaleti artırdığı, bunun da bütünüyle Kardinalin üstüne yüklendiği görüldü. Tutuklular çarçabuk salıverildi. Üç kardeşin büyük gücü, sorunu örtbas etmek için bir araya getirildi. Önce başaracaklarını umdular; fakat üçüncü gün, olan biten işler, Papanın kulağına gitti. Yeğenlerinin ikisini de çağırttı, onun gibi dindar ve o kadar derin biçimde incinen bir prens nasıl söz söylerse, o da onlara öyle seslendi

Ocağın beşinci günü, kutsal mahkeme meclisinde birçok kardinal toplandığı sırada , Papa bu korkunç olaydan ilk kez söz etti; hazır bulunan kardinallere, bunu kendisine haber vermemeye nasıl cüret ettiklerini sordu.

- Susuyorsunuz! Fakat rezalet, taşıdığınız yüksek rütbeyle ilgilidir! Kardinal Carafa, sırtında cismani bir giysiyle yalın kılıç sokağa çıkmak cüretini göstermiştir? Hem de ne amaçla? Rezil bir fahişeyi yakalamak için!

Başbakan aleyhindeki bu sözler söylenirken, bütün saray adamları arasında süren ölüm sessizliğinin ne derece olduğu kestirilebilir. O zamana kadar onun bütün iradelerine sahip sevgili

yeğenine karşı ateş püsküren seksen yaşında yaşlı bir adam karşısındaydılar. Papa, çok öfkeli, yeğeninin başından, kardinal şapkasını alacağını söyledi.

Papanın öfkesini, başbakan Kardinalin yeni bir küstahlığından Papaya yakınmaya gelen Toscana grandükasının elçisi körükledi. Bir zamanlar çok erkli olan bu kardinal, her zaman olduğu gibi işleri için Papa'nın huzuruna geldi. Papa, onu, tam dört saat bekleme odasında bıraktı ve Kardinal, herkesin gözü önünde orada bekledikten sonra, huzura kabul edilmeden gönderildi.Bakanın sınırsız gururunun, bundan ne kadar incindiğini tahmin edersiniz. Kardinal öfkeyliydi, fakat boyun eğmiş değildi; yaşlılıktan beli bükülmüş, bütün yaşamınca, ailesine karşı beslediği kinin etkisi altında kalmış ve sonunda din işlerinin dışındaki işlerle uğraşmaya pek alışık olmayan yaşlı bir adamın, kendi çalışmalarına gereksinme duyacağını düşünüyordu. Papanın erdemliliği üstün geldi. Kardinalleri çağırdı ve uzun süre, hiçbir şey söylemeden yüzlerine baktıktan sonra ağlamaya başladı, bir tür özür dilemekte duraksamadı:

- Yaşlılığın zayıflığı dedi ve bildiğiniz gibi, içindeki bütün yolsuzlukları kaldırmaya çalıştığım din işleriyle fazla uğraşmak yüzünden din işleri dışındaki erkimi üç yeğenime bıraktım; onlar bunu kötüye kullandılar, kendilerini sonsuza kadar kovuyorum.

Sonra, yeğenleri bütün orunlarından yoksun bırakan ve yoksul kasabalara süren bir yazılı buyruk okundu. Başbakan Kardinal, Civita Lavinia'ya; Dük de Palliano, Soriano'ya; Marki, Montebellio'ya sürüldü. Bu yazılı buyrukla, Dük, yetmiş iki bin kuruşa varan (1838'de bir milyona yakın) düzenli aylığından yoksun bırakılmıştı.

Bu sert buyruklara karşı gelmek söz konusu olamazdı. Carafalardan nefret eden bütün Roma halkı, onlara düşmandı ve onları gözlüyordu.

Dük de Palliano, kayınbiraderi Kont d'Aliffe ve Leonardo del Cardine ile birlikte, küçük Soriano kasabasına gidip yerleşti; Düşes ve kayınvalidesi, Sorino'ya iki fersah uzaklıkta yoksul bir köy olan Gallese'de oturdular.

Bu yöre çok güzeldir; fakat kendileri sürgündüler ve bir zamanlar küstahça hüküm sürdükleri Roma'dan kovulmuş bulunuyorlardı.

Marcello Capecce, hanımını, sürgün edildiği yoksul kasabaya kadar öteki dostlarıyla birlikte izlemişti. Birkaç gün önce büyük erk ve güç sahibi olan ve bulunduğu orunun nimetlerinden, gururun bütün düşüncesizliğiyle yararlanan bu kadın, çevresinde bütün Roma'nın saygısı yerine, şimdi yalnızca yoksul köylüleri görüyordu, onların çoğu bile kendisine düşüşünü anımsatıyordu. Hiçbir avuntusu yoktu. Amcası o kadar yaşlıydı ki yeğenlerini geri çağırmaya zamanı olmadan belki de ölecekti. Asıl felaket, üç kardeşin birbirinden nefret etmesiydi, hatta, Kardinalin güçlü tutkularına katılmayan dükle markinin, bu aşırılıklardan korkarak, onu amcaları Papaya ihbar ettikleri ileri sürülecek kadar ileri gidilebilirdi.

Bu derin düşüşün ortasında bir olay oldu ki düşes için de, Capecce için de bir yıkım oluşturdu ve Capecce'nin Roma'da, Martuccia'nın peşi sıra sürüklenmesinin, gerçek bir aşk yüzünden olmadığını tamamıyla gösterdi.

Bir gün, düşes bir emir vermek üzere Capecce'yi çağırtmış, onunla yalnız kalmıştı. Bu, bütün bir yıl içinde iki kez bile görülmeyen bir durumdu. Capecce, düşesin, kendisini kabul ettiği odada kimse bulunmadığını görünce, olduğu yerde, ses çıkarmadan kaldı. Bitişik odada, konuştuklarını işitilebilecek bir kimse bulunup bulunmadığına baktıktan sonra, şu sözleri söylemek gözüpekliğini gösterdi:

- Madam, şaşırmayınız, söylemek cüretinde bulunduğum sözlere de öfkelenmeyiniz. Çoktan beri sizi canımdan fazla seviyorum; fakat kendimi sakınmadan, tanrısal güzelliğinize bir âşık gibi bakmak cüretini gösterdiğimden dolayı suç benim değil, beni sürükleyen ve kışkırtan, olağanüstü gücündür; işkence içindeyim, yanıyorum; beni kavuran alevin dindirilmesini istemiyorum, yalnızca,

çömertliğinize sığınarak kuşku içindeki ve karşınızda boyun eğen bu kulunuza acımanız için yalvarıyorum.
Düşes şaşırdı, özellikle öfkelenmiş göründü:
- Marcello, dedi, bende nasıl bir hal gördün de, aşkından söz etmek cesaretini buluyorsun? Yaşayışım, sözlerim, ahlak ve eğitim kurallarına o kadar aykırı mı ki, kocam ve efendim dışında, sana ya da diğer herhangi bir erkeğe teslim olabileceğimi sanacak kadar ataklık gösterebiliyorsun? Bana söylediğin sözleri bağışlıyorum; çünkü senin taşkın bir adam olduğunu biliyorum; fakat, aynı yanlışa bir kez daha düşmemeye dikkat et, çünkü o zaman, seni, hem birinci, hem ikinci küstahlığın için cezalandırırım.
Düşes, öfkeyle uzaklaştı; Capecce, gerçekten sağgörüden yoksun davranmıştı. Söylemek değil, tahmine bırakmak gerekti. Düşesin olup bitenleri kocasına anlatmasından korkarak şaşırdı kaldı.
Fakat işin sonrası, onun korktuğundan büsbütün başka türlü çıktı. Bu kasabanın her şeyden uzak yaşamı içinde, gururlu Düşes de Palliano, kendisine söylenmek cüreti gösterilen şeyi, gözdesi olan dam donörü Diana Brancaccio'ya açmaktan kendini alamadı. Diana, ateşli sevdalarla yanıp tutuşan, otuz yaşında bir kadındı, saçları kızıldı. (Tarihçi, Diana Brancaccio'nun bütün çılgınlıklarını açıklar gördüğü bu noktaya birçok kez geri dönüyor.) Marki Montebello'nun buyruğundaki bir soylu olan Domiziano Fornari'yi çılgınca seviyordu, onu koca edinmek istiyordu; fakat akrabalarından bağlı olduğu marki ve karısı, o sırada kendi hizmetlerinde bulunan bir adamla evlenmesine izin verecekler miydi? Bu engelin hiç değilse görünüşte yok edilmesi olanaksız gibiydi.
Bir tek başarı olasılığı vardı: Markinin büyük kardeşi Dük de Palliano'dan bir iltimas sağlamak gerekti. Diana da bu bakımdan umutsuz değildi. Dük, ona, hizmetçiden çok akraba gibi davranıyordu. Dük, yüreğinde sadelik ve iyilik duyguları bulunan bir adamdı, protokol kurallarına kardeşlerinden pek daha az uyardı. Yüksek orununun bütün ayrıcalıklarından, gerçekten bir genç gibi yararlanmakla ve karısına zerre kadar bağlı olmamakla birlikte, onu yine seviyordu. Eğer karısı kendisinden, ısrarla bir istekte bulunacak olursa, bu isteği geri çevirmeyeceği anlaşılıyordu.
Capecce'nin düşese yaptığı bu atakça açılma, üzüntülü Diana'ya umulmadık bir mutluluk gibi göründü. Hanımı o zamana kadar, karamsarlık verecek kadar akıllı uslu davranmıştı. Eğer bir aşka kapılabilse, bir suç işlese, her an Diana'ya gereksinimi olacak, o da sırlarını öğreneceği bir kadından her şeyi umabilecekti.
Diana, düşese, önce,onurunu ve ağırbaşlılığını koruması gerektiğinden, sonra da emrindeki bu kadar açıkgözün ortasında korkunç tehlikelerle karşılaşacağından söz edeceği yerde, kendi sevdasının çekimine kapılarak, Domiziano Fornari'yi kendi kendine nasıl anıyorsa, hanımına da, Marcello Cappece'den öyle söz etti. Bu yalnızlıkta uzun söyleşileri arasında, her gün, ona çok kederli görünen zavallı Marcello'nun zarif davranışlarını ve güzelliğini anısatma fırsatını buluyordu. Marcello da düşes gibi, Napoli'nin en yüksek ailelerine bağlıydı, davranışları da kanı kadar soyluydu ve sevmek cüretinde bulunduğu kadınla her bakımdan eş olması için bir tek eksiği servetiydi. Onu da talih her an kendisine verebilirdi.
Diana, sözlerinin yaptığı ilk etkinin, düşes tarafından kendisine gösterilen güvenin artması şeklinde göründüğüne sevinçle tanık oldu..
Durumu, Marcello Capecce'ye haber vermekte kusur etmedi. O yaz mevsiminin yakıcı sıcakları sırasında, düşes çokluk, Gallese çevresindeki korularda dolaşıyordu. Gün batarken, o koruların ortasında yükselen ve tepesinden bakınca iki fersahtan daha az uzaklıkta deniz görülen şirin tepeciklerde, denizden esecek meltemi bekliyordu.

Marcello protokolun sıkı kurallarından ayrılmadan bu korularda dolaşabiliyordu.Söylentiye göre orada saklanıyordu ve düşes, Diana Brancaccio'nun sözleriyle iyice yola gelmeden, onun gözüne gözükmüyordu. Diana Marcello'ya bir işaret veriyordu.

Diana, hanımını, kalbinde tutuşturduğu uğursuz aşkı dinlemeye hazır görünce kendisi de Domiziano Fornari'nin ilham ettiği aşka yenildi. Artık, onunla evlenebileceğinden emindi. Fakat Domiziano aklı başında, soğuk ve çekingen yaradılışlı bir gençti. Ateşli sevgilisi, düşüncesiz davranışlarıyla onu kendisine bağlamak şöyle dursun, çok geçmeden üstelik gözüne çirkin gözükmeye başladı. Diana Brancaccio, Carafaların yakın akrabasıydı. Eğer aşkdaşlığı hakkında, korkunç Kardinal Carafa'ya en küçük bir ihbarda bulunulursa, Kardinal, Dük de Palliano'nun küçüğü olmakla birlikte, gerçekte ailenin asıl başı olduğundan,kendisini bıçaklatacağından emindi.

Düşes, bir süredir Capecce'nin aşkına yenilmişti. Günün birinde, Marki de Montebello'nun emrindekilerin sürgün bulunduğu kasabada, Domiziano Fornari'den hiç ses çıkmadı. Ortadan kaybolmuştu. Küçük Mettuna limanından gemiye binip gittiği sonradan öğrenildi. Herhalde isim değiştirmişti, o zamandan beri de, kendisinden hiçbir haber alınmadı.

Diana'nın umutsuzluğunu anlatmak olanağı mı vardır? Düşes de Palliano, onun yazgısından yakınmalarını iyi niyetle dinledikten sonra, bir gün, bu konunun artık bittiği görüşünde olduğunu söyledi. Diana, âşığının, kendisine hor baktığını görüyordu; yüreği acı acı burkuluyordu ve düşesin, yinelenen yakınmalarını dinlerken duyduğu can sıkıntısından, çok garip anlamlar çıkardı. Diana, Domiziano Fornari'yi, kendisinden sonsuza dek ayrılmaya Düşes'in kışkırttığı, üstelik yolculuk giderlerini de karşıladığı sanısına kapıldı. Bu delice sanı, sırf Düşes'ten vaktiyle işittiği birtakım uyarılara dayanıyordu. Kuşkuyu, çok geçmeden öç izledi. Dükten bir görüşme istedi, karısıyla Marcello arasındaki ilişkiyi ona anlattı. Dük, inanmak istemedi.

- Düşünününüz ki, dedi, on beş yıldır düşese zerre kadar sitem etmek durumunda kalmadım. Saray yaşamının ve Roma'daki parlak durumumuzun çekiciliğine karşı koydu; en sevimli prensler, bizzat, Fransız ordusu komutanı dük de Guise, bu konuda boşuna uğraştılar. Sıradan bir silahtara yenileceğini mi sanıyorsun?

Yazık ki, dük, karısının oturduğu yerden ancak iki mil uzakta sürgün bulunduğu Soriano kasabasında pek fazla sıkıldığı için, Diana, düşesin kulağına gitmeden, dükle birçok kez görüşmeyi başardı. Diana, şaşılacak bir zekaya sahipti; aşk ona güzel konuşma yetisi vermişti. Düke, bir yığın ayrıntı veriyordu; öç biricik zevki olmuştu. Hemen her akşam, Capecce'nin saat on birde, düşesin odasına girdiğini, ancak sabahın ikisinde, üçünde çıktığını söylüyordu. Bu sözler, önce dük üzerinde o kadar az etki yaptı ki, Gallese'ye gelip ansızın karısının odasına girmek için gece yarısı iki fersah yol yürümek zahmetine katlanmak istemedi.

Fakat, dükün Gallese'de bulunduğu bir akşam, güneş battığı halde, ortalığın henüz aydınlık bulunduğu bir sırada, Diana perişan bir halde, dükün bulunduğu odaya girdi. Herkes uzaklaştı, Diana, Marcello Capecce'nin, düşesin odasına girdiğini söyledi. O anda herhalde keyfi yerinde olmayan dük, hançerini aldı, karısının odasına koştu, gizli bir kapıdan odaya girdi. Marcello Capecce'yi orada buldu. Gerçekten onun içeri girdiğini görünce, âşıkla sevgilinin benizleri attı; fakat bulundukları durumda, ayıplanacak bir hal yoktu. Düşes yatağında oturuyor, yaptığı ufak bir harcamayı yazıyordu; odada, bir hizmetçi kadın vardı; Marcello, ayakta, karyoladan üç adım uzakta idi.

Dük, öfke içinde, Marcello'nun boğazına sarıldı, onu bitişik bir odaya sürükledi, üzerindeki hançerle kamayı yere atmasını emretti. Bunun üzerine, muhafızlarını çağırdı, bunlar, Marcello'yu derhal Soriano hapisanesine götürdüler.

Düşes sarayında bırakıldı, fakat sıkı bir koruma altına alındı.

Dük zalim değildi; onurunun gerektirdiği büyük önlemlere başvurmak zorunda kalmamak için, olayın çirkinliğini saklamayı düşündüğü anlaşılıyor. Marcello'nun büsbütün başka bir nedenden dolayı hapse atıldığı sanısını vermek istemiş ve Marcello'nun iki, üç ay önce yüksek fiyatla satın aldığı birkaç iri kara kurbağayı bahane ederek, bu gencin, kendisini zehirlemeye giriştiğini söylemişti, fakat asıl suç pekala biliniyordu ve kardeşi Kardinal, ailelerine karşı yapılmasına cüret edilen bu davranışı, suçluların kanıyla ne zaman temizlemek niyetinde bulunduğunu kendisine sordurdu.

Dük, yanına karısının erkek kardeşi Kont d'Aliffe'yi ve aile dostu Antonio Torando'yu aldı. Üçü birlikte, bir tür mahkeme kurarak, Düşes ile zina yapmakla suçlanan Marcello Capecce'yi sorguya çektiler.

İnsanoğluyla ilgili olayların kararsızlığının örneklerinden olarak, IV. Paolo'nun yerine gelen IV.Pio, İspanya'nın adamıydı. Kral II.Philippe'in hiçbir buyruğunu geri çevirmiyordu. Kral, kendisinden, Kardinal ve Dük de Palliano'nun öldürülmelerini istedi. İki kardeş, ülke mahkemeleri önünde hüküm giydiler. Mahkeme tutanakları Marcello Capecce'nin ölümüyle ilgili bütün evreler hakkında bize bilgi veriyor.

Dinlenen tanıklardan biri şöyle ifade vermiştir:

- Soriano'daydık ; efendim olan dük, Kont d'Aliffe ile uzun uzun görüştü... Gece, geç vakit, zemin katındaki bir kilere inildi; dük orada, suçluya işkence yapılması için gerekli ipleri hazırlatmıştı. Dük, Kont d'Aliffe, Senyor Antonio Torando ve ben oradaydık.

Çağırılan ilk tanık Capecce'nin samimi dostu ve sırdaşı komutan Camille Grifone oldu. Dük, ona şu soruyu sordu:

- Doğru söyle, dostum. Marcello'nun, Düşes'in odasında yaptığı iş hakkında ne biliyorsun?

- Bir şey bilmiyorum; yirmi günden fazla var ki Marcello'ya dargınım.

Bundan fazla bir şey söylememekte direndiğinden, senyör dük, muhafızlarından birkaçını dışarı çağırdı. Grifone, Soriano güvenlik görevlisi memur tarafından iple bağlandı. Muhafızlar ipleri çektiler, böylece, suçluyu, yerden dört parmak yukarı kaldırdılar. Komutan, bu durumda, bir çeyrek saat asılı kaldıktan sonra:

- İndirin beni, ne biliyorsam söyleyeceğim, dedi.Onu yere indirdiler, muhafızlar uzaklaştı. Biz onunla yalnız kaldık. Komutan dedi ki:

- Gerçi, Marcello ile birlikte birçok kez Düşes'in odasına kadar gittim. Fakat bundan fazla bir şey bilmiyorum, çünkü sabahın birine yakın bir zamana kadar, yakındaki bir avluda onu bekliyordum.

Hemen muhafızlar geri çağrıldı, Dük'ün emri üzerine, komutanı yine yukarı kaldırdılar, ayakları yerden kesildi. Biraz sonra, haykırdı:

- İndirin beni, gerçeği söyleyeceğim. Birkaç aydan beri, Marcello'nun, Düşes'le seviştiğini farketmiştim, bunu ekselansınıza yahut D. Leonard'a haber vermek istiyordum. Düşes, her sabah, adam gönderip Marcello'nun hatırını sorduruyordu; ona, ufak tefek armağanlar veriyordu. Bunlar arasında, çok özenle yapılmış ve çok pahalıya çıkmış reçeller vardı; Marcelo'da, olağanüstü güzel işlenmiş altın kordonlar gördüm, bunları herhalde Düşes vermişti.

Bu ifadeden sonra komutan, yeniden hapisaneye gönderildi. Düşes'in kapıcısını getirdiler, bir şey bilmediğini söyledi. Kendisini iple bağladılar, havaya kaldırdılar. Yarım saat sonra:

- İndirin beni, ne biliyorsam söyleyeceğim, dedi.

Yere inince, hiçbir şey bilmediğini söyledi, yine kaldırdılar. Yarım saat sonra indirdiler. Düşes'in hizmetine gireli az bir zaman olduğunu söyledi. Bu adamın bir şey bilmemesi mümkün olduğundan kendisini tekrar hapisaneye gönderdiler. Bütün bunlar, muhafızların, her seferinde dışarı çıkarılması yüzünden, çok zaman kaybettirmişti. Muhafızların, kara kurbağalardan

çıkarılan ağuyla bir zehirleme girişimi yapıldığını sanmaları isteniyordu.

Gece epeyce ilerlemişti ki Dük, Marcello Capecce'yi getirtti. Muhafızlar çıktılar, kapı, sıkı sıkı kilitlendi. Dük:

- Düşes'in odasında, saat bire, ikiye, bazen de üçe kadar kalmanızı gerektiren ne gibi bir işiniz vardı? diye sordu.

Marcello, her şeyi inkar etti; muhafızları çağırdılar, onu yukarı astılar; ip, kollarını koparıyordu; acıya dayanamadığından indirilmesini istedi; bir iskemleye oturttular; fakat oraya oturunca, sözü gevelemeye, ne söylediğini kendi de bilmeden birşeyler anlatmaya başladı. Muhafızlar çağrıldı, onu yeniden astılar; uzun bir zaman sonra, indirmelerini istedi.

- O aykırı saatlerde, Düşes'in apartmanına girdiğim doğrudur, dedi. Fakat, Düşes hazretlerinin nedimelerinden biri olan Sinyora Diana Brancaccio ile sevişiyordum. Kendisine, evlenme sözü vermiştim o da bana namusa aykırı şeyler dışında, her türlü yardımda bulunmuştu...

Marcello, yeniden hapisaneye gönderildi, orada komutanla ve Diana ile yüzleştirildi. Diana inkar etti.

Sonra, Macrello'yu yeniden zemin katındaki odaya getirdiler; kapının önüne geldiği zaman, Marcello:

- Dük hazretleri, dedi; ekselansınız, bütün gerçeği söylersem yaşamımı bağışlayacakları sözünü verdiklerini anımsarlar. Yeniden iple bağlanmama gerek yok. Size her şeyi söyleyeceğim.

O zaman Dük'e yaklaştı, titrek bir sesle, yarım yamalak sözcüklerle, gerçekten, Düşes'in iyilik ve ilgilerine eriştiğini söyledi. Bu sözler üzerine, Dük, Marcello'nun üstüne atıldı, onu, yanağından ısırdı; sonra kamasını çekti, suçluyu vurmak istediğini anladım. O zaman, Marcello'nun itirafını kendi eliyle yazması uygun olacağını, bu belgenin Dük hazretlerine hak verdirmeye yarayacağını söyledim. Yazı yazmak için gereken şeylerin bulunduğu zemin kat odasına girildi; fakat ip, Marcello'nun kolunu ve elini öyle yaralamıştı ki, ancak şu birkaç sözcüğü yazabildi: "Evet, efendime ihanet ettim; evet, onun namusunu lekeledim!" Marcello yazarken, Dük de okuyordu. Birden Marcello'nun üstüne atıldı, komasını üç kez saplayarak canını aldı.

Diana Brancaccio üç adım ötede, yarı ölü bir halde duruyor ve hiç kuşkusuz yaptığı işten binlerce kez pişmanlık duyuyordu. Dük:

-Soylu bir aileden doğmaya layık olmayan kadın, diye haykırdı, namussuzca isteklerini sağlamak için namusuma leke sürülmesinin biricik nedeni sensin, bütün ihanetlerinin ödülünü sana vermeliyim.

Bu sözleri söyleyerek, onu saçlarından yakaladı, bir bıçakla, ensesinden testere ile keser gibi kesti. Zavalı kadın, sel gibi kanlar akıtarak sonunda düştü, öldü.

Dük, cesetlerin ikisini de hapisaneye yakın bir lağıma attırdı.

Marki de Montebello'nun oğlu olan, aileden biricik kişi olarak IV. Paolo'nun, yanında koruduğu genç Kardinal Alfonso Carafa, bu olayı Papa'ya anlatmayı uygun gördü. Papa, yalnızca şu sözlerle yanıt verdi:

- Ya Düşes'i ne yaptılar?

Bütün Roma'da oluşan kanı, bu sözlerin, o zavallı kadının da ölümüne neden olacağı yolundaydı. Fakat Dük, ya karısı gebe olduğu için, yahut vaktiyle ona karşı duyduğu sonsuz sevgiden dolayı, bu büyük fedakârlığa razı olamıyordu.

Papa IV. Paolo., bütün ailesinden ayrılması sonucunu doğuran erdemli davranışından üç ay sonra hastalandı, üç ay da hasta yattıktan sonra, 18 Ağustos 1559'da öldü.

Kardinal, Dük de Palliano'ya mektup üstüne mektup yazarak, onurlarının Düşes'in ölümünü buyurduğunu yineledi durdu. Amcaları ölmüş olduğundan, seçilecek papanın ne düşünebileceğini

bilmiyor, her işin, en kısa bir zamanda olup bitmesini istiyordu.
Saf, iyi yürekli bir adam olan ve onuru konusunda Kardinal kadar ince düşünmeyen Dük, kendisinden ısrarla istenen son korkunç çareye karar veremiyordu. Kendisinin de, Düşes'e birçok ihanetlerde bulunduğunu, bunları ondan gizlemek için en küçük sıkıntıya bile girmediğini, bu ihanetlerin, onun kadar gururlu bir kadını öç almaya götürebilecek nitelikte olduğunu düşünüyordu. Kardinal, ayin dinleyip kutsandıktan sonra, Papa Seçim Meclisi'ne gireceği sırada, ona bir mektup daha yazarak, bu sürüp giden uzamalardan dolayı üzüldüğünü ve aile onurunun buyurduğu şeyi yapmaya Dük razı olamıyorsa bundan böyle, işlerine hiç karışmayacağını, gerek Seçim Meclisi'nde, gerek yeni papa yanında, kendisine yararlı olmaya kesinlikle çalışmayacağını bildirdi. Onur sorunu dışında bir nokta, Dük'ü karar vermek için kandırabilirdi. Söylentiye göre Düşes sıkı bir gözetim altında bulunmakla birlikte, Dük'ün zorla aldığı Palliano dükalığından dolayı onun kanlı bıçaklı düşmanı olan Marco Antonio Colonna'ya haber göndermeye, eğer kendisini ve canını kurtarmak yolunu bulursa, kendisinin de sadık bir adamın komutası altında bulunan Palliano kalesini ona kazandıracağını bildirmeye olanak bulmuştu.
28 Ağustos 1559'da, Dük, Gallese'ye, iki bölük asker yolladı. 30 Ağustos'ta, Dük'ün akrabası D. Leonard del Cardine ve Düşes'in erkek kardeşi, Kont d'Aliffe D. Ferrant, Gallese'ye geldiler, Düşes'i öldürmek için onun dairesine girdiler. Öleceğini kendisine haber verdiler. Bu haberi, hiç şaşalamadan dinledi. Önce günah çıkartmak ve ayin dinlemek istedi. Sonra, bu iki senyör yanına yaklaştığı zaman, onların, aralarında anlaşmamış olduklarını gördü. Kendisini öldürmeleri için, kocası Dük'ten bir emir alıp almamış olduklarını sordu. D. Leonard:
- Evet, Madam, yanıtını verdi.
Düşes, bu emri görmek istedi; D. Ferrand gösterdi.
(Dük de Palliano'nun davasında, bu korkunç olaya tanık olan keşişlerin ifadesini görüyorum. Bu ifadeler, öteki tanıkların ifadelerinden çok yüksek. Bana kalırsa, bunun nedeni, keşişlerin adalet huzurunda söz söylerken korkusuz olmalarıdır. Oysaki, bütün öteki tanıklar, efendilerinin, az çok suç ortağıydı).
Cappuccino papazı rahip Antonio de Pavia, şu ifadeyi vermiştir:
-Düşes, ayini izleyen kutsamadan sonra, kendisine cesaret verdiğimiz sırada, Düşes'in kardeşi Kont d'Aliffe, elinde bir ip ve baş parmak kalınlığında, yaklaşık yarım endaze(altmış beş santimetrelik bir uzunluk ölçüsü) uzunluğunda bir fındık değneğiyle odaya girdi. Düşes'in gözlerini bir mendille bağladı. Düşes de, onu görmemek için, mendili, büyük bir soğukkanlılıkla, gözlerinin üstüne daha çok indiriyordu. Kont, ipi onun boynuna geçirdi; fakat, uygun gelmediğinden, çıkardı, birkaç adım uzaklaştı; Düşes onun yürüdüğünü işitince mendili gözlerinden çıkardı.
- E! Ne yapıyoruz? diye sordu.
Kont yanıtladı:
- İp uygun düşmedi, size acı vermemek için başka bir ip getireceğim.
Böyle diyerek çıktı. Biraz sonra başka bir iple geldi, mendili yeniden gözlerine bağladı, ipi boynuna geçirdi ve değneği ilmiğe geçirerek çevirdi, düşesi boğdu.
Bütün olay sırasında düşesin durumu basbayağı bir konuşma sırasındakinden kesinlikle farklı olmadı.
Başka bir Cappuccino papazı olan rahip Antonio de Salazar, ifadesini şu sözlerle bitirdi:
- Onun öldüğünü görüp vicdanım sızlamasın diye köşkten çıkmak istiyordum; fakat Düşes:
- Allah aşkına, buradan uzaklaşma, dedi.
(Papaz, burada ölümün evrelerini, tıpkı yukarıda söylediğimiz gibi anlatmaktadır.)

Sonra, şu sözleri ekliyor:
- Sık sık "İnanıyorum, inanıyorum" diyerek, gerçek bir hıristiyan gibi öldü.
Başpapazdan, gereken izni aldıkları anlaşılan bu iki keşiş ifadelerinde, Düşes'in kendileriyle yaptığı bütün görüşmelerde, her günah çıkarışında, hele kutsandığı ayinden önce günah çıkartma töreninde, kesinlikle suçsuz olduğunu ileri sürdüğünü söylemişlerdir. Eğer günahkâr idiyse, bu gururlu davranışından dolayı, kendini cehenneme atmış oluyor.
Cappuccino Rahibi Antoino de Pavia, D. Léonard del Cardine ile yüzleştirildiği zaman:
- Arkadaşım, Düşes'in doğurmasını beklemenin uygun olacağını Kont'a söyledi. Altı aylık gebedir, dedi, karnında taşıdığı küçük talihsizin ruhunu yok etmemek için onu vaftiz etmek gerek.
Buna, kont d'Aliffe şu yanıtı verdi:
- Biliyorsunuz ki Roma'ya gitmem gerekiyor, orada, yüzümde bu maskeyle (öcü alınmamış olarak) gözükmek istemem.
Düşes ölür ölmez, çocuğu vaftiz edebilmek üzere kadının karnının derhal yarılması için direttiler, fakat Kont ve D. Léonard, onların isteklerine kulak asmadı.
Ertesi gün, düşes oranın kilisesine basit bir törenle gömüldü. (Tutanağı okudum.) Haberi hemen yayılan bu olay, az etki yaptı, çünkü, çoktan beri bekleniyordu. Gallese'de ve Roma'da, bu ölüm haberi birçok defa yayılmıştı. Zaten, kent dışında ve papalık makamı açık bulunduğu sırada işlenen bir cinayetin olağanüstü bir yanı yoktur. IV.Paolo'nun ölümünü izleyen Seçim Meclisi çok fırtınalı oldu ve dört ay sürdü.
26 Aralık 1559'da, zavallı Carlo Carafa, İspanya'nın tuttuğu ve bu nedenle II. Philippe'in kendi aleyhinde yani Kardinal Carafa aleyhinde isteyeceği sert davranışlardan hiçbirini geri çevirmeyecek olan bir kardinalin seçilmesine oy vermek zorunda kaldı. Yeni papa, IV. Pio adını aldı.
Kardinal, amcasının ölümü sırasında sürülmüş bulunmasaydı, seçime egemen olacak, hiç olmazsa bir düşmanın seçilmesine karşı durabilecekti.
Biraz sonra, Kardinali ve dükü tutukladılar. II. Philippe'in emri elbette bunların öldürülmesi yolundaydı. On dört suçlamaya yanıt verecek durumunda kaldılar. Bu on dört noktayı aydınlatabilecek olan herkes sorguya çekildi. Çok iyi görülmüş olan bu dava, iki büyük cilt oluşturuyor; bunları büyük bir ilgiyle okudum. Çünkü, her sayfasında, tarihçilerin, tarihin görkemine değer görmedikleri, göreneklere ilişkin ayrıntılara raslanıyor. O sayfalarda, İspanyol partisi tarafından o zaman çok erkli bir bakan olan Kardinal Carafa'ya yönelik bir öldürme girişimiyle ilgili çok pitoresk ayrıntı gördüm.
Bununla birlikte gerek kendisi, gerek kardeşi, başkaları için cinayet sayılmayacak olan cinayetlerden, örneğin vefasız bir kadının aşığını ve hem de o kadını öldürdüklerinden dolayı hüküm giydiler. Birkaç yıl sonra, Prens Orsini, Toscana büyük dükasının kızkardeşiyle evlendi, onun kendisine ihanet ettiğini sanarak, kardeşi büyük dükanın onayıyla kendisini, Toscana'da öldürttü, hiçbir zaman, cinayet işlemiş sayılmadı. Medici ailesinden birçok prens böyle ölmüştür.
İki Carafa kardeşin davası bittiği zaman, bunun büyük bir özeti çıkarıldı, birçok kez Kardinaller Meclisi'nde incelendi. Adaletin hiçbir zaman uğraşmadığı bir cinayet türü oluşturan, zina intikamı almak için işlenmiş cinayetten dolayı ölüm cezası verilmesi kararlaştırılınca, elbette Dük, cinayeti işlediği için nasıl suçluysa, Kardinal de, bu suçun işlenmesi için kardeşini kışkırttığından dolayı suçluydu.
3 Mart 1561'de, Papa IV. Pio, sekiz saat süren bir meclis topladı, oturumun sonunda, Carafalar hakkındaki kararı şöyle özetledi: Prout in Schedula (İstek gereğince işlem yapılsın).

Ertesi günü izleyen gece, savcı Kardinal Carafa olan Carlo ile kardeşi Dük de Palliano olan Gianni hakkındaki idam kararının yerine getirilmesi için, güvenlik amirini, Sant'Angelo şatosuna gönderdi. Karar yerine getirildi. Önce, Dük'le uğraştılar, Sant'Angelo Şatosu'ndan Tordinone hapisanesine götürüldü; orada her hazırlık yapılmıştı. Dük'ün, Kont d'Aliffe'nin ve D. Leonardo del Cardine'nin kelleleri orada kesildi.

Dük, o korkunç anı, yalnızca soylu bir asker gibi değil, aynı zamanda, Tanrı yolunda her şeye katlanmaya hazır bir hıristiyan gibi karşıladı. İki arkadaşına, ölüme göğüs germeleri için, güzel sözler söyledi, sonra, oğluna mektup yazdı.

Güvenlik amiri, yeniden Sant'Angelo şatosuna geldi. Kardinal Carafa'ya öleceğini haber verdi, hazırlanması için ancak bir saat zaman bıraktı. Kardinal, kardeşinden fazla ruh soyluluğu gösterdi, daha az söz söyledi; söz, daima, insanın, kendi dışında aradığı bir güçtür. Korkunç haberi aldığı zaman yalnızca, hafif sesle, şu sözcükleri söylediği işitildi:

- Ben mi öleceğim? Ah, Papa Pio! Ah, Kral Philippe!

Günah çıkarttı; tövbenin sekiz farzını okudu, sonra bir iskemleye oturarak, cellada:

- İşinizi görün! dedi.

İp koptu; iki kez baştan bağlamak gerekti. Kardinal, bir kelime söylemeye tenezzül etmedi, cellada baktı.

(Eklenmiş not)

Birkaç yıl sonra, Papa V. Pio'nun yeniden baktırdığı dava geri çevrildi; Kardinal ve kardeşinin, bütün saygınlıkları geri verildi ve ölümlerine en çok çalışan savcı asıldı. V. Pio davanın bozulmasını buyurdu. Kitaplıklardaki bütün nüshalar yakıldı, bu nüshaların saklanması yasak edildi ve saklayanlar için aforoz cezası verildiği bildirildi. Fakat Papa, dava tutanağının bir suretinin kendi kitaplığında bulunduğunu düşünmemişti. Bugün görülen bütün kopyalar, o nüshadan kopya edilmiştir.

VANINA VANINI

ya da

PAPA ÜLKELERİNDE
ORTAYA ÇIKARILAN SON
CARBONARI KALESİYLE
İLGİLİ ÖZELLİKLER

AÇIKLAMA

Bundan önceki öyküler ve Dona Maria d'Avaloz, Les Freres Messoi'le Kardinal Aclotobrandin gibi yayımlanmamış başka öykülerin geçtiği XVI. yüzyıl, Stendhal'e göre İtalya'da enerjinin ve tutkunun en güçlü yaşadığı yüzyıldır. Fakat, Stendhal, Düşeş de Palliano'da, 1732 yılını, İtalyan gücünün son çağı olarak göstermekteyse de Vanina Vanini ve Parma Manastırı yazarının, kendi zamanındaki bütün İtalyanları soysuzlaşmış saymadığı besbellidir. Bu öykü, 1829'da, Revue de Paris'de yayımlanmıştır. Stendhal'in o tarihte, Carbonari örgütüne bağlı olduğu kuşkusuyla 1 Ocak 1828'de, Avusturya güvenlik görevlileri tarafından, Milano'dan sınır dışı edildiğini ve o yıldan beri Fransa'da bulunduğunu anımsamak yararlı olur. İtalya enerji ülkesi olduğu kadar aylaklar ülkesi de olduğundan, yazar, öykülerinin gereçlerini oradan topluyor, fakat bunları Paris'te işliyordu ki bu nitelik dikkate ilk alınacak noktadır (bütün kitap için bu

böyle olmuştur). Diğer yandan, Stendhal'in sınır dışı edilmesi, onu, kahramanı bir Carbonari şefi olan bir serüvene yöneltmiştir. Bu da pek doğaldır. Konunun bu yönünü bırakalım; Missirilli'nin yurt ve özgürlük aşkına ve Vanina gibi bir sevgilinin güçlü sevdasına Stendhal, ancak sempati duyabilirdi. Dahası, Stendhal, sırlar, gizli kapaklılık, pusu, kılık değiştirme, izlemeler ve baskınlarıyla biraz kuru bir psikolojik öykü niteliğindeki bu öyküyü, şimdiki polisiye romanlarımıza yaklaştırmak için gereken ne varsa hepsini, bu olayda bol bol buldu.

VANİNA VANİNİ

182* yılı ilkyazının bir akşamıydı. Bütün Roma canlılık içindeydi. Ünlü banker dük de B., Venedik Alanı'ndaki yeni sarayında bir balo veriyordu. İtalya ve Londra sanatçılarının en görkemli yapıtları bu sarayı güzelleştirmek için bir araya toplanmıştı, kendini gösterme yarışı çok büyüktü. İngiltere'nin soylu ailelerinden sarışın ve çekingen güzeller, bu baloya katılma onurunu kazanmak için büyük bir istek duymuşlar, akın akın geliyorlardı. Romanın en güzel kadınları, onlarla güzellik yarışına çıkmışlardı. Gözlerinin parlaklığı ve abanoz gibi siyah saçları Romalı olduğunu gösteren bir genç kız, babasıyla birlikte içeri girdi. Bütün gözler onları izledi. Kızın her davranışında garip bir gurur göze çarpıyordu.

İçeri giren yabancıların, bu balonun görkemi karşısında şaşkınlığa düştükleri görülüyordu. Hepsi: "Avrupa krallarının düzenledikleri eğlencelerden hiçbiri bununla boy ölçüşemez." diyorlardı.

Kralların, Roma mimarlığı tarzında yapılmış sarayı yoktu. Onlar kendi saraylarına bağlı yüksek kadınları davet etmek zorundadırlar. Dük de B. ise, sırf güzel kadınları davet eder. O akşamki davetlileri çok güzeldi. Erkekler hayran görünüyorlardı. Bu kadar güzel kadın arasında, en güzelinin hangisi olduğunu belirlemek istediler. Seçim konusunda biraz kararsızlığa düştüler. Sonunda, prenses Vanina Vanini, o siyah saçlı, alev gözlü genç kız, balonun kraliçesi ilan edildi.

Yabancılar ve Romalı gençler, bunun üzerine, hemen, bulundukları salonlardan ayrılıp onun bulunduğu salona doldular.

Babası prens don Asdrubale Vanini, onun önce iki üç Alman hükümdarıyla dansetmesini istemişti. Onlardan sonra, genç kız, çok güzel ve çok soylu birkaç İngiliz'in davetini kabul etti. Bunların kaskatı davranışları canını sıktı. Pek sevdalı görünen genç Livio Savelli'yi rahatsız etmekten daha fazla hoşlanır gibiydi. Savelli, Roma'nın en parlak genciydi, üstelik o da prensti. Fakat, okusun diye eline bir roman verilecek olsa, yirmi sayfa okuduktan sonra, başını ağrıttığını söyleyerek kitabı elinden atardı. Bu, Vanina'nın gözünde bir eksiklikti.

Gece yarısına doğru, baloda bir haber yayıldı ve epeyce ilgi uyandırdı. Sant'Angelo kalesinde tutuklu genç bir Carbonaro (1) akşam kılık değiştirerek kaçmış ve hapishanenin son muhafız karakoluna geldiği zaman, roman kahramanlarına özgü, aşırı bir ataklık göstererek askerlere kamayla saldırmıştı. Fakat kendisi de yaralanmıştı; güvenlik görevlileri, kan izlerini izleyerek sokaklarda onu kovalıyorlardı, yine yakalanacağı umuluyordu.

Bu öykü anlatılırken, Vanina ile dans eden ve onun güzelliklerine, başarılarına hayran olan don Livio Savelli, kendisini yerine kadar götürdüğü sırada, neredeyse çıldırasıya âşık olduğu genç kıza:

- Peki ama, diyordu, lütfen söyleyin, sizin kim hoşunuza gidebilir?

Vanina yanıtladı:

- Hapisten kaçan o genç Carbonaro. Hiç olmazsa, bu adam, dünyaya gelmek sıkıntısından fazla bir şey yapmış.

Prens don Asdrubale kızına yaklaştı. Prens yirmi yıldır kâhyasıyla para hesabı yapmadan kendi gelirini çok yüksek faizle ondan borç alan zengin bir adamdı. Kendisine yolda

raslasanız, eski bir komedi aktörü sanırsınız. Parmaklarında, iri elmaslarla süslenmiş koca koca beş altı yüzük bulunduğunu fark edemezsiniz. İki oğlu cizvit papazı olmuş, sonra çıldırarak ölmüşlerdir. Onları unutmuştur; fakat biricik kızı Vanina'nın, kocaya varmak istememesine üzülmektedir. Vanina on dokuz yaşına gelmiş ve en parlak taliplerini geri çevirmiştir. Nedeni nedir? Sylla'nın, yönetimden vaz geçme nedeninin aynı: Romalıları küçümsemek.

Balonun ertesi günü, Vanina, dünyanın en ihmalci adamı olan ve ömründe eline bir anahtar almak sıkıntısına katlanmayan babasının, sarayın üçüncü katındaki bir daireye giden küçük merdivenin kapısını, çok özenli bir biçimde kapattığını görmüştü. Bu dairenin, portakal ağaçlarıyla süslü bir taraçaya açılan pencereleri vardı. Vanina, Roma'da bir iki yeri gezmeye gitti; geri dönüşünde, sarayın büyük kapısı, bir donanma hazırlığından dolayı özgür olmadığı için, arabası arka bahçeden girdi. Vanina yukarı baktı, babasının, o kadar özenle kapattığı dairenin pencerelerinden birinin açık olduğunu şaşkınlıkla gördü. Nedimesini savdı, sarayın tavan arasına çıktı ve araya araya, portakallı taraçaya açılan parmaklıklı bir küçük pencere buldu. Gözüne çarpan açık pencereyle arasında iki adım uzaklık vardı. Hiç şüphe yok, bu odada birisi oturuyordu; fakat kimdi? Ertesi gün, Vanina, portakallı taraçaya açılan bir küçük kapının anahtarını bulmayı başardı.

Hâlâ açık duran pencereye hırsız adımlarıyla yaklaştı. Bir pancurun arkasına gizlendi. Odanın sonunda bir yatak, yatakta da birisi vardı. Vanina'nın ilk davranışı çekilmek oldu; fakat bir iskemle üstüne atılmış bir kadın elbisesi gözüne ilişti. Yatakta yatana daha dikkatli bakınca, bunun, sarışın ve görünüşe göre oldukça genç olduğunu anladı. Bir kadın olduğuna da artık şüphesi kalmadı.

İskemle üstüne atılmış duran elbise kanlıydı; bir masa üstüne konulmuş kadın ayakkabılarında da kan lekeleri vardı. Yabancı kadın bir hareket yaptı; Vanina, onun yaralı olduğunu gördü. Göğsünde kan lekelerine bulanmış büyük bir bez vardı; bu bez sadece şeritlerle tutturulmuştu. Onu, göğsüne bu biçimde yerleştiren bir doktor eli değildi. Vanina, babasının, her gün saat dört sularında, kendi dairesine kapandığını, sonra yabancı kadının yanına gittiğini fark etti. Sonra, oradan yine iniyor, arabaya binip kontes Vitteleschi'nin evine gidiyordu. O çıkar çıkmaz, Vanina küçük taraçaya tırmanıyor, oradan yabancı kadını görebiliyordu. Bu pek zavallı genç kadın onu çok duygulandırmıştı; onun serüvenini keşfe uğraşıyordu. Bir iskemle üstüne atılmış kanlı giysisi, kama darbeleriyle delinmişe benziyordu. Vanina bu yırtıkları sayabiliyordu.

Bir gün yabancı kadını daha iyi görebildi. Mavi gözleri gökyüzüne bakıyordu; dua ediyor gibiydi. Biraz sonra, güzel gözlerine yaşlar doldu; genç prenses, onunla konuşmaktan kendini pek güçlükle aldı. Ertesi gün, Vanina, babası gelmeden önce, küçük taraçaya saklanmak cesaretini gösterdi. Don Asdrubale'nin yabancı kadının yanına girdiğini gördü; elinde yiyecek dolu bir sepet vardı. Prens düşünceliydi ve fazla konuşmadı. O kadar yavaş sesle konuşuyordu ki pencerenin açık olmasına karşın, Vanina onun sözlerini işitemedi. Prens çok durmadı, gitti.

Vanina, kendi kendine şöyle düşündü:

- Bu zavallı kadının pek korkunç düşmanları olsa gerek. O kadar tasasız bir adam olan babam, hiç kimseye açılamıyor da her gün, yüz yirmi ayak merdiven çıkmak güçlüğüne katlanıyor.

Bir akşam, Vanina, yabancı kadının penceresine yavaşça başını uzattığı sırada, göz göze geldiler, bütün sorun çözüldü. Vanina onun dizlerine kapandı:

- Sizi seviyorum, diye haykırdı, size içtenlikle bağlıyım.

Yabancı kadın, ona içeri girmesi için işaret etti. Vanina:

- Size o kadar özür borçluyum ki! dedi, hem de bu yakışıksız merakım, kimbilir sizi ne kadar

incitmiştir? Yemin ederim ki bu sırrı açıklamayacağım, eğer isterseniz, bir daha da gelmem.
Yabancı kadın:
- Sizi kim görür de, mutlu olmaz? dedi. Bu sarayda mı oturuyorsunuz?
Vanina:
- Elbette, diye yanıtladı; fakat görüyorum ki, beni tanımıyorsunuz. Ben, don Astrubale'in kızı Vanina'yım.
Yabancı kadın, hayretle ona baktı, kıpkırmızı oldu, sonra ekledi:
-Beni her gün görmeye geleceğiniz umudunu bana lütfen verin; fakat, prensin, geleceğinizden haberi olmamasını isterim.
Vanina'nın kalbi hızlı hızlı çarpıyordu; yabancı kadının tavırlarını çok kibarca buluyordu. Bu zavallı genç kadın, herhalde erkli bir kimseye hakaret etmişti; acaba, bir kıskançlık anında, âşığını mı öldürmüştü? Vanina, onun felaketine, basit bir neden düşünemiyordu. Yabancı kadın, omuzundan yaralandığını, yaranın göğsüne kadar girdiğini ve çok acı verdiğini söyledi. Çok zaman ağzına kanlar doluyordu.
Vanina:
- Hem de doktorunuz yok! diye haykırdı.
-Bilirsiniz ki Roma'da, doktorlar tedavi ettikleri bütün yaralıları, güvenliğe, bir raporla aynen bildirmek zorundadırlar. Prens, şu gördüğünüz bezle, benim yaramı kendisi sarmak lütfunda bulundu.
Yabancı kadın, geçirdiği kazadan dolayı sızlanmaktan, pek kibarca çekiniyordu; Vanina, onu deli gibi sevmişti. Bununla birlikte, bir yan, prensesi çok şaşırttı. Pek ciddi olduğu kesin olan bir konuşma sırasında, yabancı kadın ani bir gülme gereksinimini, güçlükle giderebilmişti.
Vanina:
- Adınızı öğrenirsem pek memnun olacağım dedi.
- Beni Clementine diye çağırırlar.
- Pekâlâ, sevgili Clementine, yarın saat beşte sizi görmeye geleceğim.
Ertesi gün, Vanina, yeni arkadaşını pek hasta buldu. Onu öptü ve:
- Size bir doktor getireceğim, dedi.
Yabancı kadın:
- Ölmeyi yeğlerim, diye yanıtladı. Velinimetlerime zarar vermek ister miyim?
Vanina, telâşla devam etti:
- Roma valisi, monsenyör Savelli Catanzara'nın doktoru bizim hizmetkârlardan birinin oğludur; bize pek bağlıdır ve durumu bakımından kimseden korkmaz, babam onun bağlılığına güveniyor; onu çağırtacağım.
Yabancı kadın, Vanina'yı şaşırtan bir sertlikle:
- Doktor istemem! diye haykırdı. Siz beni görmeye gelin ve Tanrı beni yanına almak istiyorsa sizin kollarınızda can vermekle mutlu olurum.
Ertesi gün, yabancı kadın daha kötüleşmişti. Vanina, onun yanından ayrılırken:
- Beni seviyorsanız, dedi, kendinizi bir doktora gösterirsiniz.
- Doktor gelirse mutluluğum elimden gider.
- Ben onu çağırtacağım.
Yabancı kadın hiç ses çıkarmadan onu tuttu, elini aldı, öpücüklere gömdü. Uzun bir susma oldu; yabancının gözleri yaşlıydı. Sonra Vanina'nın elini bıraktı ve ölüme gider bir tavırla dedi ki:
- Size bir itirafta bulunacağım. Önceki gün, adımın Clementine olduğunu söylediğim zaman, yalan söylemiştim. Ben bahtsız bir Carbonaro'yum...

Vanina şaşkınlık içinde, iskemlesini geriye çekti ve biraz sonra ayağa kalktı. Carbonaro sürdürdü:

- Hissediyorum ki bunu açıklamak beni yaşama bağlayan biricik nimetten yoksun bırakacak; fakat sizi aldatmak bana yakışmaz. Adım, Pietro Missirilli'dir; on dokuz yaşındayım; babam, Sant'Angelo in Vado'da, yoksul bir doktordur, kendim, Carbonaroyum. Ocağımızı keşfettiler; beni, zincire vurarak, Romagna'dan Roma'ya getirdiler. Gece gündüz bir kandille aydınlanan bir zindanda on üç ay yattım. Merhametli bir insan beni oradan kurtarmak istedi. Beni kadın kıyafetine soktular. Hapishaneden çıkıp son kapının muhafız karakolu önünden geçtiğim sırada, muhafızlardan biri, Carbonarolara sövdü; suratına bir tokat attım. İnanınız, amacım, yiğitlik taslamak değildi; sırf bir dikkatsizlik eseri oldu. Bu düşüncesizce davranıştan sonra, vücudum süngü yaraları içinde, gücüm gitgide azalarak, gece vakti Roma sokaklarında kovalandığım sırada, kapısı açık duran bir eve girdim. Askerlerin de peşim sıra yukarı çıktıklarını duyunca bir bahçeye atladım; gezinmekte olan bir kadının birkaç adım ötesine düştüm.

Vanina:

- Kontes Vitteleschi! dedi, babamın dostu.

Missirilli:

- Nasıl! diye haykırdı. Kendisi bunu size söyledi mi? Her ne hal ise, adı hiçbir zaman söylenmemesi gereken bu kadın, benim yaşamımı kurtardı. Askerler, beni yakalamak için onun evine girerlerken, babanız da, beni oradan arabayla dışarı çıkarıyordu. Kendimi pek hasta hissediyorum. Birkaç günden beri, omuzumdaki o süngü yarası nefes aldırmıyor. Öleceğim, sizi bir daha göremeyeceğim için de umutsuz öleceğim.

Vanina sabırsızlıkla dinlemişti; çabucak odadan çıktı. Missirilli, bu çok güzel gözlerde, hiçbir acıma eseri görmemiş, yalnızca, incinen, gururlu bir karakter anlatımı sezmişti.

Gece, bir doktor çıkageldi; yalnızdı. Missirilli, umutsuzluğa kapıldı; Vanina'yı bir daha asla göremeyeceğinden korkuyordu. Kendisinden kan alan doktoru sorguladı; fakat doktor yanıt vermedi. Bunu izleyen günler, aynı sessizlik... Pietro'nun gözleri, Vanina'nın, içeri girmeyi alışkanlık haline getirdiği taraça penceresinden ayrılmıyordu. Çok umutsuzdu. Bir kez, gece yarısına doğru, taraçanın karanlığında, birini seçer gibi oldu. Acaba Vanina mıydı?

Vanina, her gece geliyor, yüzünü, genç Carbonaro'nun penceresinin camlarına yapıştırıyordu.

- Onunla konuşursam, mahvoldum demektir, diye düşünüyordu. Hayır, onu bir daha kesinlikle görmemeliyim!

Bu kararı verdikten sonra bu delikanlıyı, budala gibi kadın sandığı zaman, ona karşı duyduğu dostluğu, elinde olmadan anımsıyordu. Bu kadar tatlı bir yakınlıktan sonra, demek ki onu unutmak gerekti! Vanina, en aklı başında olduğu zamanlarda, düşüncelerindeki değişiklikten korkuyordu, Missirilli, adını söylediğinden beri, onun düşündüğü şeylerin hepsi sanki bir örtüyle örtülmüş, artık uzaklardan görünür olmuştu.

Bir hafta sonra Vanina solgun ve titrek, doktorla birlikte, genç Carabonaro'nun odasına girdi. Prensi, kendi yerine bir uşak göndermeye inandırmasını söylemek için gelmişti. Odada on saniye bile kalmadı; fakat birkaç gün sonra, insanlık güdüsüyle yine doktorla birlikte geldi. Bir akşam Missirilli, çok daha iyiydi ve Vanina'nın da onun yaşamından kaygı duymak bahanesi yoktu. Genç kız, yalnız başına gelmek cesaretini gösterdi. Missirilli, onu görünce, sınırsız bir mutluluk duydu. Fakat aşkını gizlemeyi doğru buldu. Her şeyden önce, bir erkeğe yakışan ağırbaşlılıktan ayrılmak istemiyordu. Odaya girdiği zaman yüzü kıpkırmızı olan ve sevdalı sözler işiteceğinden korkan Vanina, kibar ve içten bağlı; fakat sevgiden uzak bir dostlukla karşılaşınca düş kırıklığına uğradı. Çıkarken, Missirilli, onu alıkoymak istemedi.

Birkaç gün sonra, yine geldiği zaman, aynı davranışı buldu. Aynı saygılı bağlılık ve sonsuz gönül borcu güvencesiyle karşılaştı. Vanina genç Carbonario'nun coşkunluğuna engel olmak şöyle dursun, sevenin yalnızca kendisi olabileceğini düşündü. O zamana kadar çok gururlu olan bu genç kız, çılgınlığının bütün büyüklüğünü, acı acı duyuyordu. Neşe, hatta soğukluk taklidi yaptı, daha seyrek gelmeye başladı; fakat genç hastanın yüzünü bir daha görmemeye bir türlü katlanamadı.

Missirilli, aşktan yanıp tutuşuyordu; fakat, ne kadar silik bir ailenin çocuğu olduğunu ve haddini bilmek gerektiğini düşünmüştü. Vanina sekiz gün onu görmeye gelmezse, ancak bu durumda aşktan söz etme kararı vermişti. Genç prensesin gururu, adım adım mücadele halindeydi. Genç kız, sonunda, kendi kendine şöyle düşündü:

Missirilli'ye gidiyor, uzun süre yanında kalıyordu; o da genç kıza, yanlarında sanki yirmi kişi varmış gibi sesleniyordu. Bir akşam, bütün gününü ondan nefret etmekle, ona karşı her zamandan daha soğuk ve daha ciddi davranacağını söylemekle geçiren Vanina, Missirilli'ye kendisini sevdiğini söyledi, çok geçmeden, ondan hiçbir şey esirgemez oldu.

Vanina, büyük bir çılgınlık yapmıştı. Ama, doğrusunu söylemek gerekirse, pek çok mutluydu. Missirilli, erkeklik gururunun gereklerini artık düşünmedi; on dokuz yaşında, ilk olarak ve İtalya'da nasıl sevilirse öyle sevdi. Tutkulu aşkın bütün özenlerini gösterdi, o pek gururlu prensese, kendisini sevdirmek için baş vurduğu hileyi bile açıkladı. Mutluluğunun fazlalığına şaşıyordu. Dört ay çabucak geçti. Bir gün doktor, hastasını özgür bıraktı. Missirilli, kendi kendine:

- Şimdi ne yapacağım? diye düşündü. Roma'daki güzel kadınlardan birinin evine mi saklanayım? Bu durumda beni on üç ay hapse atıp gün ışığından yoksun bırakan alçak zalimler, cesaretimi kırdıklarını sanacaklar! İtalya, oğulların seni bu kadar küçük bir nedenle terk ederlerse gerçekten bahtsızsın!

Vanina, Pietro için en büyük mutluluğun, sonsuza dek kendisine bağlı kalmak olduğundan şüphe etmiyordu; delikanlı çok mutlu görünüyordu; fakat, General Bonaparte'ın bir sözü, Pietro'nun ruhunda acı acı yankılanıyor ve kadınlara karşı olan davranışları üzerinde etkili oluyordu. 1796'da General Bonaparte, Brescia'dan ayrılırken, kentin kapısına kadar kendisine eşlik eden kentliler, Brescialıların, özgürlüğü, öteki İtalyanların hepsinden çok sevdiklerini söylemişlerdi. General:

- Evet, diye yanıtlamıştı, sevgililerine anlatacak kadar severler.

Missirilli, Vanina'ya oldukça isteksiz bir tavırla:

- Gece olur olmaz çıkıp gitmeliyim, dedi.

- Gün doğmadan saraya dönmeye çalış; ben seni beklerim.

- Gün doğarken, Roma'dan birkaç mil uzakta bulunacağım.

Vanina, soğukkanlılıkla:

- Güzel, dedi, nereye gideceksiniz?

- Romagna'ya gideceğim: öç almaya.

Vanina, çok sakin bir tavırla sürdürdü:

- Ben zengin olduğum için, umarım ki vereceğim silahları ve parayı kabul edersiniz.

Missirilli, bir iki saniye, üzüntüsünü belli etmeden ona baktı; sonra, kollarını açarak:

- Ruhum, hayatım, dedi, bana her şeyi unutturuyorsun, hatta görevimi bile. Fakat, kalbinin soyluluğu oranında bana hak vermen gerek.

Vanina çok ağladı, sonunda, Missirilli'nin, Roma'dan, daha ertesi gün ayrılması kararlaştırıldı.

Vanina, ertesi gün:

- Pietro, dedi, siz bana, birçok kez demiştiniz ki, eğer Avusturya bizden uzakta, büyük bir savaşa

girerse, tanınmış bir adam, örneğin, çok parası olan Romalı bir prens, özgürlük davasına büyük hizmetler edebilir.

Pietro, şaşkınlıkla:

- Elbette, dedi.

- Pekâlâ! Siz cesursunuz; eksiğiniz, yüksek bir orun. Size evlenmemizi ve iki yüz bin lira gelir öneriyorum. Babamı razı etmeyi ben üzerime alıyorum.

Pietro, onun ayaklarına kapandı; Vanina, sevinç içindeydi. Delikanlı:

- Sizi çıldırasıya seviyorum, dedi; fakat ben yoksul bir yurt hizmetçisiyim; İtalya ne kadar çok zavallı olursa, ben de o kadar çok ona bağlı kalmalıyım. Don Asdrubale'nin onayını almak için yıllarca silik bir rol oynamak gerek. Vanina, önerinizi reddediyorum.

Missirilli, kendisini, bu sözle bağlamak istedi. Dayanma gücünü yitirmek üzereydi:

- Felaketim şurada ki, seni hayatımdan çok seviyorum ve Roma'dan ayrılmak, benim için, işkencelerin en büyüğü. Ah! İtalya, niçin barbarlardan kurtulmuş değil! Seninle birlikte gidip Amerika'da yaşamak için ne büyük bir zevkle yola çıkardım!

Vanina, soğukluğunu koruyordu. Yaptığı evlenme önerisinin reddedilmesi, gururlu kızı şaşkınlığa düşürmüştü; fakat biraz sonra, Missirilli'nin kollarına atıldı:

- Bana, hiçbir zaman bu kadar sevimli gözükmemiştin, diye haykırdı; evet, benim küçük köy doktorum, sonsuza dek seninim. Sen bizim eski Romalılarımız gibi büyük bir adamsın.

Bütün gelecek düşünceleri, sağduyunun esinlediği bütün üzüntülü düşünceleri silindi; eksiksiz bir aşk ânı yaşadılar. Sonunda, akıllarını başlarına toplayınca Vanina:

- Ben, senden pek az sonra Romagna'da olurum, dedi. Poretta kaplıcalarına gitmem gerek diyeceğim, Forli yakınlarında, San Nicola'daki şatomuza ineceğim...

Missirilli:

- Orada, bütün yaşamımı seninle birlikte geçiririm! diye haykırdı.

Vanina içini çekerek:

- Bundan böyle, kısmetim, her şeyi göze almak, dedi. Senin uğrunda kendimi feda edeceğim, ne önemi var... onursuz bir kızı sevebilir misin?

- Karım değil misin, hem de sonsuza dek tapacağım karım? Seni seveceğim ve koruyacağım.

Vanina'nın, bir toplantıya gitmesi gerekiyordu. Missirilli'nin yanından ayrılır ayrılmaz, delikanlı, davranışının barbarca olduğunu düşünmeye başladı:

- Yurt nedir? diye söylendi. Bir iyiliğinden dolayı kendisine gönül borcu duymamız gereken, bunda kusur edersek mutsuz olup bize ilenebilecek olan, canlı bir varlık değil. Yurt ve özgürlük, sırtımdaki kaput gibi, bana yararlı bir şeydir. Babamdan miras kalmamışsa da, onu satın alma zorunluluğum var. Fakat sonuç olarak, yurt ve özgürlük, bu iki şey bana yararlı olduğu için severim. Bunlar benim işime yaramazsa, ağustos ayında bir kaputtan farkları olmazsa, satın almak hem de çok büyük bir bedel vererek almak neye yarar? Vanina ne kadar güzel? Kendine özgü öyle bir zekâsı var ki! Ona yaranmaya çalışacaklar; beni unutacak. Hangi kadın vardır ki bir tek âşıkla kalsın? Yurttaş olarak küçümsediğim o Romalı prensler, benden ne kadar yüksek! Kimbilir ne kadar sevimlidirler! Ah! gidersem beni unutacak, onu sonsuza dek kaybedeceğim.

Gece yarısı, Vanina onu görmeye geldi; delikanlı içinde bulunduğu kararsızlığı, kendisini sevdiği için o büyük "yurt" sözcüğü üzerinde nasıl tartışmalar yaptığını anlattı, Vanina pek hoşnuttu.

- Eğer, yurtla benim aramda bir seçim yapmak zorunluluğunu ille de duyuyorsa, diye düşündü, beni seçecektir..

Yakındaki kilisenin saati üçü çaldı; son veda zamanı yaklaşıyordu. Pietro, sevgilisinin kolları

arasından sıyrıldı. Küçük merdiveni inmeye başlamıştı ki Vanina, göz yaşlarını tutarak, bir gülümsemeyle ona şöyle dedi:

- Eğer seni, yoksul bir köylü kadın iyileştirseydi, gönül borcunu göstermek için, hiçbir şey yapamaz mıydın? Ona bir para vermek istemez miydin? Gelecek karanlıktır, düşmanlarının ortasında yolculuk edeceksin. Sanki bir yoksul kadınmışım gibi, şükran borcu olarak ve sana gösteridğim özeni ödemek üzere, üç gününü bana ayır.

Missirilli kaldı. Sonunda, Roma'dan ayrıldı. Yabancı bir elçilikten aldığı bir pasaport sayesinde, ailesinin yanına geldi. Büyük bir sevinçle karşılandı; kendisini ölmüş sanıyorlardı. Dostları bir iki carabiniere öldürerek onun gelişini kutlamak istediler. (Papanın jandarmalarına bu adı verirler).

Missirilli:

- Silah kullanmasını bilen bir İtalyanı gereksiz öldürmeyelim, dedi. Yurdumuz, mutlu İngiltere gibi bir ada değildir. Avrupa krallarının bize karışmalarına karşı koymak için asker eksiğimiz var.

Bir süre sonra, Missirilli, carabiniereler tarafından sıkıştırıldı, Vanina'nın verdiği tabancalarla, bunlardan iki tanesini öldürdü. Başını getirene ödül koydular.

Vanina, Romagna'da gözükmüyordu. Missirilli unutulduğunu sandı, gururu incindi. Sevgilisiyle kendi arasındaki sosyal düzey farkını, çok düşünmeye başlamıştı. Geçmiş mutluluğu, üzüntü ve yazıklanmayla düşündüğü bir sırada, Roma'ya gidip Vanina'nın ne yaptığını görmek aklına geldi. Bu delice düşünce, görev bellediği şeylere üstün gelmek üzereydi ki bir akşam, dağdaki bir kilisenin çanı, zangocun dalgınlığına gelmiş gibi garip bir biçimde çaldı. Bu, Missirilli Romagna'ya geldikten sonra girdiği Carbonaro ocağının bir toplantı işaretiydi. O gece, hepsi ormandaki bir keşiş tekkesinde buluştular. Afyonla uyuşan iki keşiş, küçük evlerinin ne iş için kullanıldığını asla sezmediler. Toplantıya pek üzüntülü bir durumda gelen Missirilli, ocak başkanının tutuklandığını ve henüz yirmi yaşına girmiş bir delikanlı olan kendisinin, ellisini aşan ve Murat'nın 1815 seferinden beri gizli örgütlere giren insanların da üyesi bulunduğu bir ocağın başkanlığına seçildiğini orada haber aldı. Ummadığı bu onura erişince Pietro kalbinin çarptığını hissetti. Yalnız kalır kalmaz, kendisini unutan Romalı genç kızı artık düşünmemeye ve İtalya'yı barbarlardan kurtarmayı tek emel edinmeye karar verdi.

İki gün sonra, Missirilli, ocak başkanı olarak kendisine getirilen gelenler ve gidenler raporunda, prenses Vanina'nın San Nicola şatosuna geldiğini okumuştu. Bu ismi okuyunca, ruhuna, sevinçten çok şaşkınlık doldu. Hemen o akşam, San Nicola şatosunda seğirtmemek konusunda karar vermekle yurt bağlılığını sağlamış olduğunu, boş yere umdu.

Vanina'yı ihmal ettiğini düşünüyor, görevini doğru dürüst yapamıyordu. Onu ertesi gün gördü; Vanina kendisini, Roma'daki gibi seviyordu. Babası, kendisini evlendirmek istediğinden, hareketini geciktirmişti. Yanında, iki bin altın getirmişti. Bu umulmadık yardım, Missirilli'ye, yeni görevinde, olağanüstü bir saygınlık kazandırdı. Corfu'da hançerler yaptırdılar. Carbonarolar hakkında kovuşturma yapmakla görevli papa delegesinin kâtibini elde ettiler. Böylece, hükümete casusluk eden köy papazlarının listesini ele geçirdiler.

Bahtsız İtalya'da hazırlanan, bilinçsizlikte en hafif suikast düzenlemelerinden biri, o dönemde tamamlandı. Burada, gereksiz ayrıntıya girecek değilim. Yalnızca şu kadarını söylemekle yetineceğim. Eğer girişim başarıyla sonuçlanmış olsaydı Missirilli, bundan büyük bir onur payı istiyebilirdi. Binlerce âsi, onun verdireceği bir işaretle ayaklanıp yüksek görevlilerin gemilerini, elde silah bekleyebileceklerdi. Kararlaştırılmış an yaklaşıyordu. Tam o sırada, her zaman olduğu gibi, şeflerin tutuklanması sonucunda, suikast yarım kaldı.

Vanina, daha Romagna'ya gelir gelmez, yurt sevgisinin, âşığına, başka her türlü aşkı

unutturacağını görür gibi oldu. Romalı genç kız gururu isyan etti. Kendisini inandırmaya, boşuna, çalıştı; derin bir keder yüreğini kapladı; özgürlüğe lanet okudu. Missirilli'yi görmek üzere Forli'ye geldiği bir gün, gururunun o zamana kadar yenmeyi başaramadığı acısına hakim olamadı:

- Doğrusunu isterseniz, dedi, beni bir koca gibi seviyorsunuz; bu benim işime gelmez.

Biraz sonra gözlerinden yaşlar dökülmeye başladı; fakat bu yaşlar, siteme kadar tenezzül etmenin verdiği utançtan ileri geliyordu. Missirilli, bu göz yaşlarına, aklı başka yerde bir adam gibi karşılık verdi. Vanina, birdenbire, onu bırakıp Roma'ya dönmeyi düşündü. Kendisini söyleten zayıflıktan dolayı kendi kendini cezalandırmakta acı bir zevk buluyordu. Birkaç dakikacık süren bir susuştan sonra, kararını vermişti; eğer Missirilli'yi terk etmeyecek olursa, kendisini ona layık saymayacaktı. Aşığının yanı başında kendisini arayıp da bulamadığı zaman duyacağı şaşkınlık ve acıyı düşünüp haz duyuyordu. Biraz sonra, uğrunda o kadar çılgınlıklar yaptığı erkeğin aşkını kazanamadığı düşüncesi, genç kızı derinliğine üzdü. O zaman konuştu ve âşığının ağzından aşıklara yaraşır bir söz koparmak için yapmadığı kalmadı. Missirilli, dalgın bir tavırla, ona birçok sevgi sözleri söyledi; fakat bu sözleri söylerken sesinin uyumu siyasi girişimlerinden söz ettiği zamanki kadar derin değildi. Missirilli, umutsuzlukla haykırdı:

- Ah! eğer bu iş başarıyla bitmezse, hükümet bunu da ortaya çıkarırsa, vatanı bırakır giderim.

Vanina kımıldamadı. Bir saattan beri, âşığını son kez olarak gördüğünü hissediyordu. Onun söylediği söz, zihnini uğursuz bir düşünceyle aydınlattı. Kendi kendine:

- Carbonarolar benden binlerce altın aldılar, diye düşündü. Suikastı desteklediğimden kuşkulanamazlar.

Vanina, düşünden uyanarak, Missirilli'ye dedi ki:

- San Nicola şatosuna gelip benimle yirmi dört saat kalır mısınız? Bu akşamki toplantımızda senin varlığına gerek yok. Yarın sabah, San Nikola'da gezmeye çıkarız. Heyecanını giderir, büyük işlerde gereksinim duyduğun soğukkanlılığı yeniden bulursun.

Pietro kabul etti.

Vanina, onu sakladığı küçük odayı, her zamanki gibi, kilitliyerek, yol hazırlıklarını görmek üzere yanından ayrıldı.

Kendi hizmetinden ayrılıp evlenen ve Forli'de küçük bir dükkan açan, oda hizmetçilerinden birinin evine koştu. Oraya varınca, onun odasında bulduğu bir dua kitabının sayfalarından birinin kenarına, o gece Karbonarolar ocağının toplantı yapacağı yerin adresini çarçabuk yazdı. İhbarını şu sözcüklerle bitirdi: "Bu ocak, on dokuz üyeden oluşmuştur. Üyelerin adları ve adresleri şudur..." Bu listeyi, Missirilli'nin adı unutulmak kaydıyla çok açık olarak yazdıktan sonra, güvendiği kadına:

- Bu kitabı, papanın delegesi Kardinale götür: içinde yazılı şeyi okusun ve kitabı sana geri versin . Al sana iki altın; eğer Kardinal adını ağzına alırsa, ölümün kesindir; fakat, yazdığım sayfayı Kardinale okutursan, yaşamını kurtarırsın.

Her şey kusursuz oldu. Kardinal, korkudan büyüklenmedi. Kendisiyle görüşmek istiyen halk tabakasından bir kadının, huzuruna yüzü örtülü olarak çıkmasına, elleri bağlı bulunmak koşuluyla izin verdi. Dükkancı kadın, büyük adamın huzuruna bu durumda çıkarıldı. Kardinal, yeşil çuha örtülü, çok büyük bir masanın başında oturuyordu.

Kardinal, dua kitabını, içinde gizli bir zehir bulunur korkusuyla, yüzünden çok uzakta tutarak okudu. Sonra kadına geri verdi ve kendisini izlettirmedi. Vanina, âşığının yanından ayrıldıktan sonra, kırk dakikaya varmadan eski oda hizmetçisinin geri döndüğünü görerek Missirilli'nin artık

tamamen kendisinin olduğu düşüncesiyle, onun yanına döndü. Carabinierelerin hiç uğramadığı sokaklarda birliklerin dolaştığı görülüyordu.

- Eğer beni dinlersen, diye ekledi, hemen San Nicola'ya gidelim.

Missirilli razı oldu. Genç prensesin arabasının bulunduğu noktaya kadar yaya gittiler. Araba, prensesin, bol maaşlı ve sıkı ağızlı sırdaşı olan nedimesiyle birlikte, kentten yarım fersah ötede bekliyordu.

San Nicola şatosuna geldikten sonra, Vanina, yaptığı garip girişimin şaşkınlığı içinde, âşığına karşı daha sevdalı göründü. Fakat ona aşktan söz ederken, komedi oynadığını sanıyordu. Bir gün önce, ihaneti sırasında, vicdan azabını unutmuştu. Aşığını kollarıyla sararken, kendi kendine şöyle düşünüyordu:

- Ona söylenebilecek bir sözcük var ki söyler söylemez, o dakikada ve sonsuza dek benden nefret edecek.

Gece yarısı, Vanina'nın hizmetçilerinden biri, birdenbire onun odasına girdi. Bu adamın da bir Carbonaro olduğunu prenses bilmiyordu. Demek ki, Missirilli'nin, bu gibi ayrıntılar hakkında bile kendisinden gizli tuttuğu şeyler vardı. Ürperdi. Bu adam, o gece, Forli'de, on dokuz Carbonaronun evlerinin kuşatıldığını, kendilerini de toplantıdan döndükleri sırada tutukladıklarını, Missirilli'ye haber vermeye gelmişti. Dokuz Carbonaro, gafil avlanmış olmakla birlikte, kaçmıştı.

Carabiniereler on tanesini kalenin hapisanesine götürmüştü. Oraya girerken içlerinden biri, kendini çok derin bir kuyuya atmış ve ölmüştü.

Vanina kendini kaybetti. Bereket versin ki, Pietro farkına varmadı; yoksa, suçunu gözlerinden okuyabilecekti.

Hizmetçi ekledi:

- Şu anda, Forli garnizonu, bütün sokaklarda dizi oluşturmuş. Her er, yanındakiyle konuşacak kadar birbirine yakın. Halk, karşıdan karşıya, ancak subayların bulunduğu noktalardan geçebiliyor.

Hizmetçi odadan çıktıktan sonra, Pietro ancak bir saniye düşünceye daldı, sonra:

- Şimdilik yapacak bir şey yok, dedi.

Vanina, ölecek gibi oluyor, âşığının bakışları karşısında titriyordu. Pietro:

- Bu olağanüstü halinizin sebebi nedir? diye sordu.

Sonra, başka konu açtı ve ona artık bakmadı. Gün ortasına doğru, Vanina, ona şu soruyu soracak oldu.

- Bir ocak daha ortaya çıkarıldı; sanırım, bir süre için rahat edersiniz değil mi?

Missirilli, genç kızı ürperten bir gülüşle:

- Pek rahat edeceğim, diye yanıtladı.

Vanina, belki cizvitlerin hafiyesi olan kasaba papazını ziyaret etmek zorundaydı, oraya gitti. Saat yedide akşam yemeği için döndüğünde, âşığının saklı bulunduğu küçük odayı boş buldu. Kendinden geçmiş bir durumda, evi baştan aşağı dolaşarak onu aradı; hiçbir yerde yoktu. Umutsuz bir halde, yine o küçük odaya geldi. Ancak o zaman gözüne bir pusula ilişti. Okudu:

"Kardinale teslim olmaya gidiyorum; davamızdan umudumu kestim; Tanrı bizimle birlikte değil. Bize kim ihanet etti? Her halde, kendini kuyuya atan alçak olacak. Madem ki, yaşamım zavallı İtalya için gereksizdir, arkadaşlarımın, yalnızca benim tutuklanmadığımı görerek, kendilerini ele verenin ben olduğumu sanmalarını istemem. Elveda. Eğer beni seviyorsanız, öcümü alınız. Bize ihanet eden alçak, babam da olsa, onu yok ediniz..."

Vanina, yarı baygın ve en korkunç bir yıkıma gömülmüş bir durumda oraya çöktü. Tek kelime söyleyemiyordu; gözleri kuruydu ve yanıyordu.

Sonunda diz üstü çöktü:

- Ey yüce Tanrım! diye haykırdı. Söz veriyorum, ihanet eden alçağı cezalandıracağım. Fakat, daha önce, Pietro'yu özgür bıraktırmak gerek.

Bir saat sonra, Roma'ya doğru yola çıktı. Babası, çoktan beri, ısrarla onu çağırıyordu. O yokken, prens Livio Savelli ile evliğini hazırlamıştı. Vanina gelir gelmez, babası, titreyerek ona bundan söz etti. Daha ilk sözcükte onun razı olduğunu hayretle gördü. Aynı akşam, Kontes Vitteleschi'nin evinde, don Livio'yu resmen kendisine tanıttı; Vanina, prensle uzun uzadıya konuştu. Prens, gençlerin en yakışıklısıydı ve en güzel atlara sahipti. Fakat, çok zeki olduğu bilinmekle birlikte, öyle hafifmeşrep yaradılışlı tanınmıştı ki hükümet kendisinden asla kuşkulanmıyordu. Vanina önce onun aklını almakla, kendisini kusursuz bir gizli görevli haline getireceğini düşündü. Prens, Roma valisi ve güvenlik bakanı monsenyör Savelli Catanzara'nın yeğeni olduğu için casusların onu izlemeye cesaret edemeyeceklerini düşünüyordu.

Vanina, sevimli don Livio'ya, birkaç gün çok iyi davrandıktan sonra, onun, kendisine asla koca olamıyacağını söyledi. Kendince, onu çok hafifmeşrep buluyordu.

- Çocuk kafalı olmasaydınız, dedi, amcanızın memurları sizden hiçbir şey gizlemezlerdi. Örneğin, son kez Forli'de ortaya çıkan Carbonarolar hakkında ne karar verilecek?

Don Livio, iki gün sonra gelip ona, Forli'de yakalanan bütün Carbonaroların kaçmış olduklarını haber verdi. Vanina, iri siyah gözleriyle ona baktı, dudaklarında en derin aşağılamayı anlatan acı bir gülümseme belirdi ve o akşam, onunla konuşmaya tenezzül etmedi. Daha ertesi gün, don Livio, birincisinde kendisini aldatmış olduklarını, kızararak açıkladı:

- Fakat, dedi, amcamın odasının bir anahtarını buldum. Orada bulduğum belgeden, en gözde kardinallerle başpapazlardan oluşan bir komisyonun gizli bir oturuma başladığını ve bu oturumda Carbonaroları, Ravenna'da mı yoksa Roma'da mı yargılamanın uygun olacağı sorununu görüştüklerini öğrendim. Forli'de yakalanan Carbonarolar ve teslim olmak sersemliğinde bulunan Missirilli adındaki başkanları, şu anda San Leo şatosunda tutuklu bulunuyorlar.

Bu sersemlik sözcüğünü duyunca, Vanina, prensi olanca gücüyle çimdikledi.

- Resmi belgeleri kendim görmek ve amcanızın odasına sizinle birlikte girmek isterim, dedi, siz yanlış okumuş olacaksınız.

Bu söz üzerine don Livio ürperdi; Vanina, kendisinden, neredeyse olanaksız bir şey istiyordu; fakat bu genç kızın garip zekası, aşkını artırıyordu. Birkaç gün sonra, Vanina, erkek kılığına girmiş olduğu ve sırtında, Casa Savelli üniforması bulunduğu halde, güvenlik bakanının en gizli belgeleri arasında yarım saat vakit geçirmeyi başarmıştı. Sanık Pietro Missirilli'ye ait gündelik raporu ele geçirdiği zaman, derin bir hoşnutluk hareketi yaptı. Bu kağıdı tutarken elleri titriyordu. O adı okurken bayılmasına ramak kaldı. Roma valisinin sarayından çıkarken, Vanina, don Livio'ya, kendisini öpmeye söz vermişti.

- Size uyguladığım sınavlarda başarılı oluyorsunuz, dedi.

Bu sözden sonra, genç prens Vanina'ya hoş görünmek için gerekirse, Vatikan'ı ateşe verirdi. O akşam Fransız elçisinin konağında balo vardı; Vanina çok dansetti ve hemen hemen yalnızca onunla dansetti. Don Livio, mutluluğundan sarhoş bir haldeydi. Onu düşünmekten alıkoymak gerekiyordu.

Bir gün Vanina, prense:

- Babamın bazen garip huyları vardır, dedi, bu sabah, adamlarından ikisini kovdu. Bana gelip ağladılar. Bir tanesi, Roma valisi amcanızın yanına girmek istiyordu. Öteki, Fransızların yanında topçu erliği yapmış; Sant'Angelo şatosunda çalışmak istiyor.

Genç prens, hemen:

- İkisini de yanıma alıyorum, dedi.

Vanina, gururlu bir tavırla sordu:

- Ben sizden bunu mu istiyorum? Size, o zavallı adamların ricalarını aynen tekrar ediyorum; istedikleri neyse, kendilerine o verilmelidir, başka şey değil.

Bundan güç bir şey olamazdı. Monsenyör Catanzara ciddi bir adamdı, evine kendisinin iyi tanıdığı insanlardan başka kimseyi kabul etmezdi. Vanina, görünüşte, zevkin her türlüsüyle dolu bir yaşam ortasında, vicdan azabıyla kıvranıyordu. Çok zavallıydı. Olayların yavaşlığı onu öldürüyordu. Babasının vekilharcı (konaklarda harcama işleriyle görevli olan), kendisine para sağlamıştı. Babasının evinden ayrılıp âşığının kaçışını gerçekleştirmek için Romagna'ya gitse acaba nasıl olurdu? Bu düşünce ne kadar saçma olursa olsun, Vanina bunu tam uygulayacaktı ki bir raslantı ona acıdı.

Don Livio, kendisine:

- Missirilli'nin ocağına bağlı on Carbonaro, Roma'ya getirilecek, hüküm giydikten sonra, Romagna'da idam edilecekler. Amcam, bu akşam papadan bu izni aldı. Roma'da, bu sırrı bilen, sizinle benden başka kimse yok. Hoşnut kaldınız mı? dedi.

Vanina:

- Adam olmaya başlıyorsunuz, diye yanıtladı; bana bir portrenizi armağan edin.

Missirilli'nin Roma'ya geleceği günden bir gün önce, Vanina sözde bir nedenle Città Castellano'ya gitti. Romagna'dan Roma'ya getirilen Carbonaroları bu kent hapishanesinde yatırıyorlardı. Sabahleyin, Missirilli'yi, hapishaneden çıkarırlarken gördü. Tek başına bir arabaya zincirle bağlanmıştı. Benzi sapsarı görünüyordu; fakat cesaretini asla kaybetmemiş gibiydi. Yaşlı bir kadın, ona bir demet menekşe attı. Missirilli gülerek teşekkür etti.

Vanina, âşığını görmüştü; bütün düşünceleri dirilir gibi oldu. Kendisine yeniden bir cesaret geldi.

Vanina, çok önceden, âşığının hapsedildiği Sant'Angelo şatosunun papazı olan rahip Cari'yi güzel bir dereceye yükseltmiş, günah çıkartmak için de, bu iyi kalpli papazı seçmişti. Roma'da, valinin yeğeni bir prensese, günah çıkartıcı papaz görevi görmek az şey değildir.

Forli Carbonarolarının davası uzun sürmedi. Aşırı parti, bunların Roma'ya gelmelerine engel olamadığı için bunun öcünü almak üzere, sanıkları yargılayacak olan komisyona üye olarak, en hırslı ruhani başkanları seçti. Bu komisyona güvenlik bakanı başkanlık etti.

Carbonarolar hakkındaki yasa açıktır. Forli Carbonaroları hiçbir umut besliyemezlerdi. Bununla birlikte, yaşamlarını savunmak için her türlü kaçamaklı yola başvurdular. Yargıçları, onları yalnızca ölüme mahkum etmekle kalmadı; birçoğu, ellerinin kesilmesi gibi korkunç işkencelerden yana göründüler. Ulaşabileceği kadar yükseğe ulaşmış güvenlik bakanının (bu yere yükseldikten sonra oradan ayrılanın çekilip gitmekten başka işi kalmaz) el kesilmesine hiç gereksinimi yoktu. Mahkeme kararını papaya götürdüğü zaman, bütün mahkumların cezasını birkaç yıl hapse çevirtti. Yalnızca Pietro Missirilli ayrı tutuldu. Bakan, bu delikanlıyı, aşırı uçta ve tehlikeli görüyordu; aslında, Pietro, yukarıda sözünü ettiğimiz iki carabinierenin öldürülmesinden dolayı ölüme mahkum edilmişti. Vanina, mahkemenin kararıyla cezaların hapse çevrilmesi durumunu, bakan, papanın katından ayrıldıktan pek az sonra haber aldı.

Ertesi gün, monsenyör Catanzara, gece yarısına doğru sarayına döndüğü zaman oda hizmetçisini göremedi; şaşıp kalan bakan, birkaç kez zili çaldı; sonunda sersem, yaşlı bir hizmetçi göründü. Sabrı tükenen bakan, kendi kendine soyunmaya karar verdi. Kapısını kilitledi; hava çok sıcaktı. Giysisini çıkardı, tortop, bir sandalyenin üstüne attı. Çok hızlı atılan bu giysi, sandalyenin üstünden aştı, penceredeki muslin perdeye çarptı ve orada, bir insan biçimini ortaya çıkardı. Bakan, yatağına seğirtti ve eline bir tabanca aldı. Pencerenin önüne geldiği zaman bakanın adamlarının giydiği kıyafeti taşıyan pek genç bir adam, elinde tabanca olduğu halde ona yaklaştı. Onu görünce bakan, tabancayı gözüne yaklaştırdı; ateş

edecekti. Genç adam gülerek dedi ki:

- Nasıl! Monsenyör, Vanina Vanini'yi tanımadınız mı?

Bakan büyük bir öfkeyle:

- Bu çirkin şakanın anlamı ne? dedi.

Genç kız:

- Soğukkanlılıkla düşünelim, diye yanıtladı. Önce tabancanız dolu değil.

Bakan şaşırdı ve gerçekten de tabancanın dolu olmadığını gördü; bunun üzerine, yeleğinin cebinden bir kama çıkardı (1).

Vanina, sevimli bir üstünlük taslayarak bakana:

- Oturalım, monsenyör, dedi.

Ve rahat rahat bir kanepeye yerleşti. Bakan:

- Bari yalnız mısınız? diye sordu.

Vanina:

-Kesinlikle yalnızım, yemin ederim, diye yanıtladı.

Bakaın , bu sözün doğru olup olmadığını araştırdı. Odanın içini dolaştı, her yana baktı; sonra Vanina'dan üç adım ötede bir sandalyeye oturdu.

Vanina, tatlı ve sakin bir tavırla dedi ki:

- Yerine belki de, dik kafalı, hem kendisini hem başkalarını yok edecek yetenekte bir adam gelecek olan akıllı uslu bir insanın yaşamına kıymakla ne kazanırım?

Bakan can sıkıntısıyla sordu:

- Ne istiyorsunuz, matmazel? Bu sahne benim hiç hoşuma gitmiyor, hem artık sürmemelidir.

Vanina, birdenbire, nazik davranışını unutarak gururlu bir biçimde:

- Ekleyeceğim söz, dedi, benden çok sizi ilgilendirir. Carbonaro Missirilli'nin yaşamının kurtulması isteniyor, eğer idam edilirse, ondan sonra siz bir hafta yaşamayacaksınız. Bütün bunlarda benim hiçbir çıkarım yok. Şikayet ettiğiniz deliliği, önce eğlenmek için, sonra da bir arkadaşıma hizmet etmek amacıyla yaptım.

Vanina, sonra biraz önceki arkadaşça tavrı takınarak sürdürdü:

- Yakında amcam olacak ve görünüşe bakılırsa, ailesinin orununu çok yükseltecek olan zarif bir adama hizmetim dokunmasını istedim.

Bakan sakinleşti. Vanina'nın güzelliği bu çabuk değişiklik üzerinde kesinlikle etkili olmuştu. Monsenyör Catanzara'nın, güzel kadınlardan hoşlandığı, Roma'da bilinirdi. Vanina, gergin ipek çoraplardan, kırmızı bir ceketten, gümüş sırmalarla süslü, gök mavisi bir giysiden oluşan Casa Savelli uşaklarının kıyafetiyle ve elindeki tabancasıyla, pek güzeldi.

Bakan neredeyse gülerek:

-Gelecekteki yeğenim dedi, bu yaptığınız büyük bir deliliktir, hem de arkası gelecektir.

- Umarım , sizin gibi akıllı bir insan, bu sırrımı saklayacaktır; özellikle don Livio'ya karşı. Sizi inandırmak için de amcacığım, şunu söyleyeyim ki eğer arkadaşımın koruduğu adamın yaşamını bana bağışlarsanız, size bir öpücük veririm.

Vanina, Romalı kadınların, en büyük işleri başarırken aldıkları bu yarı şakacı tavırla konuşmayı sürdürerek elde tabancayla başlayan bu görüşmeye, genç prenses, Savelli'nin amcası Roma valisine yaptığı bir ziyaret havası vermişti.

Monseryör Catanzara, biraz sonra korkunun etkisiyle davrandığı sanısını , büyük bir kurumla geri çevirmekle birlikte, Missirilli'nin yaşamını kurtarmak konusunda karşılaşacağı bütün güçlükleri yeğenine anlatmaya çalışıyordu. Bakan bir yandan Vanina'yla tartışıyor, bir yandan da, odada dolaşıyordu; şöminenin üstünde duran bir limonata sürahisini aldı, bir kristal bardağa limonata doldurdu. Bardağı dudaklarına götüreceği sırada Vanina onu elinden kaptı ve bir süre elinde tuttuktan sonra, dikkatsizlikle yapmış gibi, bahçeye düşürdü. Biraz sonra, bakan, bir

şeker kutusundan, bir çikolata aldı. Vanina, onu da elinden aldı, gülerek dedi ki:

- Dikkat edin, odanızda her şey zehirlidir; çünkü sizi öldürmek istiyorlardı. Savelli ailesine, ellerim bomboş girmemek için, gelecekteki amcamın bağışlanmasını ben sağladım.

Pek şaşıran monsenyör Catanzara yeğenine teşekkür etti ve Missirilli'nin yaşamı hakkında büyük umut verdi.

Vanina:

- Anlaştık, diye haykırdı; kanıtı da , işte bu ödül!

Böyle diyerek onu öptü. Bakan ödülü aldı.

- Şunu bilmelisiniz ki sevgili Vanina, diye ekledi, ben kandan hoşlanmam. Aslında, size pek yaşlı görünmeme karşın, daha gencim ve bugün dökülen kanın, leke bırakabileceği bir zamana kadar yaşayabilirim.

Monseryör Caranzara, Vanina'yla, bahçesinin küçük kapısına kadar birlikte gittiği zaman saat ikiyi çalıyordu.

Daha ertesi günü, bakan, yapacağı girişimden dolayı oldukça kararsız bir halde papanın huzuruna çıktığı zaman, papa kendisine:

- Her şeyden önce, sizden bir ricam var, dedi. Şu Forli Carbonarolarından bir tanesi var ki, idama mahkum olarak kaldı; düşündükçe uykum kaçıyor. Bu adamı kurtarmak lazım.

Bakan, papanın kendi tarafını tuttuğunu görünce, epeyce karşı çıktı, sonunda , bir yazılı buyruk hazırladı ve papa, usul olmadığı halde imzaladı.

Vanina, aşığının bağışlanmasını belki sağlayabileceğini; fakat onu, zehirlemeye kalkışacaklarını düşünmüştü. Bir gün önce, Missirilli'ye, günahını çıkartan rahip Cari, birkaç paket gemici peksimeti vermiş, devlet tarafından verilen yemeklere el sürmemesi için onu uyarmıştı.

Vanina, sonradan, Forli Carbonarolarının, San Leo şatosuna götürüleceklerini öğrenince, Missirilli'yi, Città Castellano'dan geçtiği sırada görmek istedi; tutuklulardan yirmi dört saat önce o kente vardı; kendisinden birkaç gün önce gelmiş olan rahip Cari'yi orada buldu. Rahip, Missirilli'nin gece yarısı, hapishane kilisesinde, ayin dinlemesi için, zindancıdan izin almıştı. Daha da ileri gittiler. Eğer Missirilli, kollarıyla bacaklarının bir zincirle bağlanmasına razı olursa, zindancı, kilisenin kapısına doğru gerileyecek, yalnızca sorumlu olduğu tutukluyu uzaktan görebilecek biçimde duracak, fakat ne söylediğini işitmeyecekti.

Vanina'nın sonunu belirleyecek olan gün sonunda geldi. Vanina, daha sabahtan hapishane kilisesine kapandı. O uzun gün boyunca, kafasını ne düşünceler altüst etmemişti! Missirilli, kendisini bağışlayacak kadar seviyor muydu acaba? Ocağının toplantısını ihbar etmiş, fakat onun yaşamını kurtarmıştı. Burkulan ruhunda, sağduyu galip gelince, Vanina, onun, kendisiyle birlikte İtalya'dan ayrılmayı kabul edeceğini umuyordu. Vanina, günah işlediyse, bunu aşkının gücünden dolayı yapmıştı. Saat dördü çaldığı sırada, uzakta carabiniere atlarının kaldırımlara çarapan nal seslerini duydu. Bu nal seslerinden her biri, kalbinde yankılar yapıyor gibiydi. Biraz sonra, tutukluları taşıyan arabaların gürültüsünü işitti. Arabalar, hapishanenin önündeki küçük alanda durdu; Vanina, iki carabinierenin, Missirili'yi kaldırdıklarını gördü. O ayrı bir arabada yalnızdı ve zincirlerle öyle bağlanmıştı ki, kımıldayamıyordu. Gözleri yaşla dolarak "Hiç olmazsa yaşıyor, diye düşündü, henüz zehirlememişler!"

Acı ve ürkütücü bir geceydi; çok yükseğe yerleştirilmiş olan ve zindancının yağını esirgediği mihrap kandili, karanlık kiliseyi tek başına aydınlatıyordu. Vanina'nın gözleri, bitişik hapishanede ölen, Ortaçağın bazı büyük senyörlerine ait mezarlar üzerinde dolaşıyordu. Bunların heykelleri yırtıcı bir görünüm oluşturuyordu.

Çoktan beri, bütün gürültüler kesilmişti. Vanina, kara düşüncelerine dalmıştı. Saat on ikiyi

çaldıktan biraz sonra, bir yarasanın uçuşu gibi hafif bir gürültü işittiğini sandı. Yürümek istedi, baygın bir halde mihrabın parmaklığına düştü. Aynı saniyede, geldiklerini işitmediği iki gölge, ta yanıbaşında belirdi. Bunlardan biri zindancı, öteki, kundağa sarılırcasına zincirlere vurulmuş olan Missirilli'ydi.

Zindancı bir fenerin kapağını açtı ve feneri, mihrabın parmaklığına, Vanina'nın yanına, tutuklusunu iyice görebilecek biçimde koydu. Sonra, geriye, kapının yanına çekildi. Zindancı uzaklaşır uzaklaşmaz Vanina, Missirilli'nin boynuna sarıldı. Onu kollarının arasında sıkarken, yalnızca, soğuk ve sivri zincirlerin temasını duyuyordu. Bu zincirlere onu kim bağladı? diye düşündü. Aşığını kucaklamaktan hiçbir zevk duymadı. Bu acıyı, daha güçlü bir acı izledi. Missirilli onu o kadar soğuk karşılamıştı ki bir an âşığının, suçunu anladığı sanısına kapıldı.

Sonunda Missirilli:

- Sevgilim, dedi, bana karşı beslediğiniz aşka acıyorum. Onu size esinleyen üstün niteliği boşuna arıyorum, bulamıyorum. Bana inanın, dinsel inançlara dönelim ve bir zamanlar doğru yolu yitirmemize neden olan düşleri unutalım. Ben sizin olamam. Girişimlerimi kovalayan sürekli felaket, belki, benim sürekli yaşadığım büyük günahtan ileri gelmiştir. Yalnızca, insan eliyle alınan önlemler ve sakınmanın gereğini bile düşünsek; o uğursuz Forli gecesi, ben de arkadaşlarımla birlikte niçin tutuklanmadım? Tehlike anında niçin görev başında değildim? Yokluğum niçin en acımasız kuşkulara yer verdi? Çünkü, İtalya'nın özgürlüğünden başka bir sevdaya kapılmıştım.

Vanina, Missirilli'deki değişikliğin kendisinde uyandırdığı şaşkınlıktan kurtulamıyordu. Aşıktı, hissedilir derecede zayıflamış olmamakla birlikte, otuz yaşlarında görünüyordu. Vanina, bu değişikliği, onun, hapishanede uğradığı kötü davranışlara bağladı, ağlamaya başladı:

- Ah! dedi, zindancılar, sana iyi davranacaklarına ne çok söz vermişlerdi.

Oysaki, ölüm yaklaştıkça, İtalya'nın özgürlüğü uğrunda duyduğu tutkuyla uzlaşabilen bütün dinsel inançlar, genç Carbonaronun yüreğinde yeniden canlanmıştı. Vanina, âşığında gördüğü şaşılacak değişikliğin, bedeninin karşılaştığı kötü uygulamalardan kaynaklanmadığını ve yalnızca manevi bir şey olduğunu, yavaş yavaş anladı. Son dereceye vardığını sandığı acısı bundan dolayı daha da arttı.

Missirilli susuyordu. Vanina, hıçkırıklardan boğulacak gibiydi. Delikanlı, kendisinin de bir parça üzüldüğünü gösteren bir tavırla:

Yeryüzünde bir şey sevecek olsaydım, bu siz olurdunuz Vanina, dedi. Fakat Tanrıya şükür, hayatta bir tek amacım var. Ya hapishanede ya da İtalya'yı özgürlüğe kavuşturmaya çalışırken öleceğim.

Yine bir sessizlik oldu, Vanina, elbette, konuşmuyordu. Konuşmak için boş yere uğraşıyordu. Missirilli ekledi:

- Görev acımasızdır, sevgilim; fakat, onun yerine getirilmesinde bir parça sıkıntı olmasaydı, kahramanlık nerede kalırdı? Beni bir daha görme girişiminde bulunmayacağınıza söz verin.

Çok sıkı bağlanmış zincirinin izin verdiği ölçüde, bileğiyle ufak bir hareket yaparak parmaklarını Vanina'ya uzattı:

- Sevmiş olduğunuz erkeğin size bir öğüt vermesine izin verirseniz, dedi, babanızın size seçtiği üstün nitelikli erkeğe, akıllı uslu varın. Ona, can sıkıcı hiçbir sır vermeyin. Fakat, diğer yandan, beni de asla görmeye kalkışmayın. Bundan böyle, birbirimize yabancı olalım. Yurt hizmetine, çok büyük bir para harcadınız; eğer ülkemiz zalimlerin elinden kurtulursa, o para, size millet malı olarak aynen geri verilecektir.

Vanina sersemlemişti, Pietro kendisiyle konuşurken, gözü yalnızca, yurt adını andığı zaman

pırıldamıştı.

Sonunda gurur, genç prensesin yardımına yetişti. Yanına, elmaslar ve küçük törpüler almıştı. Missirilli'yi yanıtlamadan bunları kendisine uzattı. Delikanlı:

- Görev olarak kabul ediyorum, dedi. Çünkü, kaçma çarelerini aramam gerek. Fakat, yeni iyilikleriniz karşısında and içiyorum, sizi bir daha asla görmeyeceğim. Elveda, Vanina. Bana kesinlikle mektup yazmayacağınız, beni görmeye asla kalkışmayacağınız için söz verin; beni, yurda bırakın, ben sizin için artık ölmüşüm. Elveda!

Vanina büyük öfkeyle:

- Hayır, dedi, sana olan aşkımdan dolayı yaptığım işi bilmeni istiyorum.

O zaman, Vanina, Missirilli'nin, San Nicola şatosundan ayrılıp Kardinale teslim olmaya gittiği andan başlayarak yaptığı bütün girişimleri ona anlattı. Anlattıkları bitince:

- Bütün bunlar bir şey değil, dedi, senin aşkınla, daha fazla bir şey yaptım.

Sonra, ihanetini anlattı:

Pietro, öfke içinde, onun üstüne atıldı:

- Ah! canavar! diye haykırdı.

Zincirleriyle vurarak onu öldürmeye çalışıyordu. İlk çığlığı işitip yetişen zindancı olmasaydı, bu amacına da erecekti. Zindancı Missirilli'yi yakaladı.

O, zincirlerinin izin verdiği kadar uzanarak, törpüleri ve elmasları, Vanina'ya fırlattı:

- Al, canavar, sana hiçbir şey borçlu olmak istemem dedi ve hızla uzaklaştı.

Vanina, bitkin bir halde kaldı. Roma'ya geri döndü. Prens don Livio Savelli ile evlendiğini gazeteler yazıyor.